

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Lapsijärjestöissä osallisuutta kehittämässä

Osallisuutta kehitettäessä kehitetään koko järjestöä

Soili Sirenne

Yhteisöpedagogi ylempi AMK (90 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 05 / 2018

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Soili Sirenne	Sivumäärä 76 ja 6 liitesivua
Työn nimi Lapsijärjestöissä osallisuutta kehittämässä	
Ohjaava(t) opettaja(t) Merja Kylmäkoski ja Pia Lundbom	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Nuorten Kotkien Keskusliitto – Unga Örnars Centralförbund NKK ry.	
Tiivistelmä <p>Lasten ja nuorten osallisuudesta on Suomessa puhuttu pitkään ja kehitetty eteenpäin, mutta silti sekä kunta-, koulu ja myös järjestömaailmassa ollaan usein edelleen kuulemisen tasolla ja lasten ja nuorten todelliset vaikutusmahdollisuudet asioihin ovat usein hyvin pieniä.</p> <p>Opinnäytetyön aiheena on osallisuuden kehittäminen neljässä (4) lapsijärjestössä. Opinnäytetyöni tilaaja on Nuorten Kotkien Keskusliitto – Unga Örnars Centralförbund NKK ry ja työssä ovat mukana Suomen Setlementtiliitto ry, Suomen Nuorisoseurat ry sekä Suomen Demokratian Pioneerien Liitto ry.</p> <p>Työn tavoitteena on nostaa osallisuus esille ja antaa kehitysehdotuksia osallisuuden nostamiseksi sille tasolle, että lapset ja nuoret pääsevät aidosti vaikuttamaan ja olemaan mukana tekemässä päätöksiä järjestöissä, joissa he harrastavat ja ovat aktiivisia.</p> <p>Työssä tutustuttiin järjestöjen toimintaan havainnoimalla ja pitämällä toiminnalliset osallisuustyöpajat yhteensä seitsemälle lapsi- ja nuorisoryhmälle. Työpajoissa oli mukana yhteensä 75 lasta/nuorta. Ryhmissä harrastettiin kansantanssia, teatteria tai ne olivat ns. yleiskerhoja, joiden ohjelmassa on monenlaista tekemistä. Ryhmissä vierailtiin kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla havainnoiden ryhmän toimintaa ja toisella kerralla pitäen toiminnalliset työpajat osallisuudesta. Lopuksi havainnointien ja työpajojen huomioista ja osallisuudesta keskusteltiin järjestöjen toiminnanjohtajien tai lapsi- ja nuorisotoiminnan vastaavien kanssa pohtien jatkotoimenpiteitä sekä mahdollista yhteistyötä aihepiirin sisällä. Työn menetelmien valintaan vaikutti vahvasti se, että kehittämistyössä haluttiin lasten ja nuorten ääni kuuluviin.</p> <p>Työn keskeinen kysymys on, että pääsevätkö lapset ja nuoret aidosti vaikuttamaan järjestöissä? Työn tuloksena syntyi pitkä lista asioita, joihin kiinnittämällä huomiota päästään osallisuudessa eteenpäin. Osallisuutta ei voi pohtia irrallisena asiana, vaan se liittyy vahvasti kaikkeen päätöksenteosta koulutukseen ja yhteisöllisyydestä ryhmäytymiseen. Kehittääkseen todellista osallisuutta järjestön on kehitettävä samalla myös lähes kaikkea rakenteista toimintatapoihin.</p> <p>Työn tulokset antavat näiden neljän mukana olleen järjestön lisäksi myös muille järjestöille tietoa ja toimintapide-esityksiä osallisuuden kehittämistyöhön. Monia esille nostettuja asioita voi hyödyntää laajemminkin lasten ja nuorten osallisuutta kehitettäessä myös kunta- ja koulumaailmassa.</p>	
Asiasanat osallisuus, nuorisojärjestöt, lapset, nuoret, yhteisöllisyys, ryhmäytyminen, kehittäminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Soili Sirenne	Number of Pages 76 + 6
Title Developing participation in child organizations	
Supervisor(s) Merja Kymälkoski and Pia Lundbom	
Subscriber and/or Mentor Nuorten Kotkien Keskusliitto – Unga Örnars Centralförbund NKK ry.	
Abstract <p>Participation of children and young people has been under discussion and development for a long time in Finland. The level of participation in municipalities, schools and organizations is still often listening and consulting and the real impact of children and young people on the issues is very small.</p> <p>The subject of this thesis is the development of participation in four (4) children's organizations. The subscriber of this thesis is Nuorten Kotkien Keskusliitto – Unga Örnars Centralförbund NKK ry, the other organizations involved are Suomen Setlementtiliitto ry, Suomen Nuorisoseurat ry and Suomen Demokratian Pioneerien Liitto ry.</p> <p>The aim of the thesis is to raise awareness of participation and to make suggestions for developing it to the level, where children and young people can genuinely influence and be involved in decision-making in organizations they are engaged and involved with.</p> <p>The study comprised observation of seven (7) children's and youth groups and the facilitation of participation workshops. A total of 75 children / young people participated in the workshops. Some of the groups gathered children and young people to practice folk dance and theatre while others were general children's clubs, where the program is varied. Each group was visited twice. The first visit was an observation of the group's activity. The second visit was to facilitate a participatory workshop for the group. Finally, after sharing observations following the two visits, there was a discussion with a leader of each organization. These leaders were either Executive Directors or the people responsible for child and youth work in their organization. In these discussions, the issues of co-operation and further steps together within the subject were considered. The choice of methods in this thesis was strongly influenced by the fact that voices of children and young people wanted to be heard in this development work.</p> <p>The key question is whether children and young people can genuinely influence in organizations? A long list of issues was raised as a result of this work and by paying attention to these issues, participation in organizations can be taken forward. Participation cannot be considered as a separate issue as it is closely related to everything from decision-making to education and from the sense of community to group building. To develop real participation, the organization must develop almost everything from the structures to the working methods in parallel.</p> <p>In addition to the four organizations involved, the results of the work also provide information and action proposals for other organizations wishing to develop participation. Many of the issues raised can be used more extensively in the development of children's and young people's participation in municipal and school settings as well.</p>	
Keywords participation, youth organizations, children, young people, sense of a community, group building, developing	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 TYÖN TAUSTA, TAVOITE JA TUTKIMUKSELLISUUS	9
2.1 Työn tausta	9
2.2 Työn tavoite	11
2.3 Kehittämistyön keskeiset kysymykset	12
2.4 Työn tutkimuksellisuus	13
3 LAPSIJÄRJESTÖT	16
3.1 Nuorisoseurat	17
3.2 Pinskut	18
3.3 Setlementti	19
3.4 Nuoret Kotkat	20
3.5 Järjestöt lukuina	21
4 KÄSITTEET JA TIETOPERUSTA	22
4.1 Osallisuuden määrittelyä	22
4.2 Demokratiakasvatus	28
4.3 Vuorovaikutus	29
4.4 Yhteisöllisyys ja ryhmäytyminen	30
4.5 Epämuodollinen oppiminen	31
5 TYÖN MENETELMÄT JA TOTEUTUS	32
5.1 Havainnoinnit	32
5.2 Työpajat	34
5.3 Testityöpajat	36
5.4 Keskustelut toiminnanjohtajien/lapsityön vastaavien kanssa	39
5.5 Aineiston analyysi	40
5.6 Opinnäytetyön eettinen pohdinta	41
6 TULOKSET	42
6.1 Havainnointien yhteenveto	42
6.2 Työpajojen yhteenveto	45
6.2.1 Lasten mielipiteet	50
6.2.2 Palautteet	53
6.2.3 Vertaisarviointi yhdestä työpajasta	57
6.2.4 Itsearviointi	58
6.3 Keskusteluiden yhteenveto	59
7 POHDINTAA JA AJATUKSIA TULEVAISUUTEEN	66
7.1 Ajatuksia osallisuuden kehittämisestä ja järjestöjen haasteet	67
7.2 Lopuksi	70
LÄHTEET	75
LIITTEET	78
LIITE 1. Tutkimuslupa	79
LIITE 2. Nuorten Kotkien Nuorisokongressin etenemissuunnitelma	80
LIITE 3. Tiedote tutkittaville ja suostumus tutkimukseen	82

LIITE 4. Osallisuustyöpaja

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on osallisuuden kehittäminen neljän lapsijärjestön paikallisryhmätasolla. Opinnäytetyöni tilaaja on Nuorten Kotkien Keskusliitto – Unga Örnars Centralförbund NKK ry ja työssäni ovat mukana Suomen Setlementtiliitto ry, Suomen Nuorisoseurat ry sekä Suomen Demokratian Pioneerien Liitto ry. Käytän työssäni mukana olevista järjestöistä nimityksiä Nuoret Kotkat, Setlementti, Nuorisoseurat ja Pinskut heidän omien strategioidensa mukaisesti. Nuorten Kotkien kanssa on solmittu tilaajasopimus ja muut järjestöt ovat allekirjoittaneet tutkimusluvan, jossa myös kerrotaan hieman työstäni (Liite 1.).

Valitsin lasten ja nuorten osallisuuden opinnäytetyöni aiheeksi, koska se on hyvin lähellä sydäntäni. Olen työskennellyt Nuorten Kotkien Keskusliitossa kulttuuri- ja kansainvälisyysuunnittelijana vuoden 2003 alusta eli noin 15 vuotta. Tänä aikana olen nähnyt ja ollut mukana osallisuuden kehittämisessä omassa järjestössäni ja päässyt tekemään yhteistyötä erilaisten järjestöjen kanssa. Lapsijärjestöjen yhteistyön kautta olen tutustunut hieman myös muihin työssäni mukana oleviin järjestöihin. Kokemukseni perusteella pystyn sanomaan, että aihe on ajankohtainen edelleen kaikissa järjestöissä, eikä työ osallisuuden eteen ole vielä valmista.

Vuoden 2017 alussa voimaan tullut uusi nuorisolaki korostaa nuorten osallisuuden vahvistamista entisestään. Lain valmistelussa on painotettu ja korostettu, että nuorten kuuleminen ja osallistaminen on nähtävä laajasti mahdollisuutena parantaa kuntien toimintaa ja päätöksentekoa. Yhtä tärkeänä pidetään sitä, että nuoret kasvavat aktiivisiksi kansalaisiksi, jotka haluavat osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan esimerkiksi järjestökentällä. Nuorten osallistumis- ja vaikuttamiskanavien tulee lisäksi olla monipuolisia ja yhdenvertaisia. (Kalliomaa & Uusitalo 2017, 3.)

Olen huomannut, että vaikka meillä Suomessa osallisuudesta on puhuttu pitkään ja meillä on käytössä erilaisia malleja etenkin kunta- ja koulumaailmassa lasten ja nuorten kuulemiseksi sekä lapsia ja nuoria koskevien asioiden päätöksenteon tueksi, niin usein silti ollaan nimenomaan kuulemisen tasolla ja varsinaiset vaikutusmahdollisuudet asioihin ovat pieniä. Jos puhutaan lapsista ja nuorista tasavertaisina toimijoina aikuisten kanssa, niin matka on vielä pitkä kuljettavaksi. Aihe on siis mielestäni haastava

ja houkutteleva, ja edelleen hyvin ajankohtainen. Uuden nuorisolain myötä ehkä jopa entistä ajankohtaisempi. Samaan aikaan lasten ja nuorten osallisuus on yhä yhteiskunnassamme mielestäni monissa asioissa aika nimellistä ja lapsilla ja nuorilla ei ole todellista vaikuttamisen ja päätöksenteon mahdollisuutta. Näkisin, että malleja, joissa lapset ja nuoret oikeasti pääsevät aikuisten tukemina suunnittelemaan ja toteuttamaan asioita, tarvitaan ja niitä pitää saada käyttöön laajemmin. Parhaat mahdollisuudet tähän muutokseen olisi järjestöillä, joiden toiminta ei ole yhtä säädeltyä, kuin esimerkiksi kuntien tai koulujen. Toimintaa voitaisiin aidosti suunnitella ja tehdä lasten ja nuorten näkökulmasta ja tavoilla, jotka he kokevat omakseen. Miten aktiivisia kansalaisia kasvatetaan, jos ei siten, että vaikuttamista, mielipiteen ilmaisua, ideointia, vaihtoehtojen punnitsemista, yhdessä suunnittelua ja tekemistä harjoitellaan turvallisten ja osaavien aikuisten tuella omassa harrastuksessa? Tämä myös muuttaisi lasten ja nuorten parissa toimivien aikuisten roolia mielestäni lisää nykyaikaisempaan suuntaan eli tukemaan lapsia ja nuoria ja tekemään enemmän yhdessä. Samalla päätöksenteossa voisi kirkastaa, että miksi ja kenelle toimintaa järjestetään.

Mielestäni on tärkeää huomioida ja tunnustaa, että osallisuus vaatii opettamista. Harvassa ovat ne barrikadeille nousevat lapsi- ja nuorisojoukot, jotka vaativat oikeuksiaan. Toki niitäkin löytyy. Osallisuuteen opettaminen ja osallisuuden mahdollistaminen sekä tukeminen on mielestäni meidän lasten ja nuorten parissa toimivien aikuisten velvollisuus, ja se tulisi ottaa aidosti agendalle järjestöjen strategioissa ja visioissa sekä kehittää käytännön tasolla.

Osallisuutta käsitteleviä tai läheltä liippaavia opinnäytetöitä on tehty aikaisemminkin. Ryhmien toiminnan, ohjaajien koulutuksen ja järjestöjen osallisuutta tukevasta näkökulmasta ei kuitenkaan vastaavaa löydy, joten koen, että työni on tarpeen ja antaa näiden neljän mukana olleen järjestön lisäksi myös muille järjestöille tietoa ja toimenpide-esityksiä kehittämistyön jatkamiseen.

2 TYÖN TAUSTA, TAVOITE JA TUTKIMUKSELLISUUS

Opinnäytetyöni on kehittämisprosessin alku. Tutustuin jokaisesta järjestöstä muutama paikallisryhmän toimintaan, jotta pääsin kunnolla käsiksi järjestöihin ja siihen mitä paikallisryhmätasolla tehdään. Vierailin jokaisen ryhmän luona kaksi kertaa niin, että ensimmäisellä kerralla havainnoin ryhmän toimintaa ja toisella kerralla pidin heille toiminnallisen työpajan osallisuudesta. Havainnointien ja työpajojen jälkeen keskustelin toiminnanjohtajien tai lapsityöstä vastaavien työntekijöiden kanssa. Keskusteluissa kävimme läpi opinnäytetyöni teemoja eli osallisuutta, yhteisöllisyyttä, ryhmäytymistä ja vuorovaikutusta sekä havainnoinneissa ja työpajoissa esille nousseita asioita. Lisäksi olen tutustunut kaikkien mukana olevien järjestöjen strategioihin ja järjestöjen rakenteeseen. Tukena työssäni on laajalti lähdekirjallisuutta, tutkimuksia ja artikkeleita osallisuudesta, järjestöistä, ohjaamisesta sekä tutkimusmenetelmistä. Kaiken kokoamani materiaalin, huomioiden ja oivallusten perusteella sekä omaan ammatilliseen osaamiseeni ja kokemukseeni pohjaten esitän työssäni perusteluja toiminnan kehittämiseksi lapsia ja nuoria osallistavampaan suuntaan.

Puhun työssäni lapsista ja nuorista ja käytän molempia sanoja siitäkin huolimatta, että nuorisolaki koskettaa kaikkia alle 29-vuotiaita. En halua puhua pelkästään nuorista, sillä työssäni mukana olevissa järjestöissä on mukana paljon lapsia. En myöskään halua puhua pelkästään lapsista, sillä se on nuorille vierasta. Käytän siis tarkoituksella molempia sanoja työssäni kuvaamaan työni kohderyhmää.

2.1 Työn tausta

Innostus opinnäytetyöhöni on lähtenyt työskennellessäni Nuorissa Kotkissa. Nuoret Kotkat -järjestö tekee töitä lasten ja nuorten asioiden hyväksi ja haluaa toimia heidän äänitorvenaan sekä kasvattaa aktiiviseen kansalaisuuteen. Samaan aikaan lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuudet järjestön toimintaan ja päätöksentekoon ovat kokemukseni mukaan melko pienet ja toimivat vain pienissä asioissa ja alueelliset vaihtelut ovat suuria.

Nuorten Kotkien ensimmäinen valtakunnallinen nuorisokongressi -nimeä kantanut yli 13-vuotiaille nuorille tarkoitettu vaikuttamistilaisuus järjestettiin vuonna 2010. Siitä lähtien osallisuus teemalla on järjestetty valtakunnallisia kongresseja tai foorumeita. Vasta viime vuonna on kuitenkin ensimmäistä kertaa saatu todellista vaikuttamista aikaan keskusliiton tasolla eli nuorten omat suunnitelmat on esitelty edustajistolle ja niistä on laadittu etenemissuunnitelma (Liite 2.). Etenemissuunnitelma on konkreettinen esimerkki osallisuuden edistämisestä ja nuorten päätösten jakamisesta pienempiin palasiin ja se on siksi liitteenä työssäni.

Nuorten Kotkien Keskusliiton hallituksessa vuonna 2017 oli 1 alle 29-vuotias, hallituksen keski-ikä ollessa 42 vuotta. Samaan aikaan edustajistossa oli 4 alle 29-vuotiasta varsinaista edustajaa ja edustajiston varsinaisten jäsenten keski-ikä oli 46 vuotta. Näiden tietojen perusteella voi mielestäni tehdä suoran päätelmän, että nuorisolain piiriin kuuluvat nuoret ja nuoret aikuiset ovat huonosti edustettuina päätöksentekokeleimissä eli aidosti mukana tekemässä päätöksiä. Paikallisryhmä ja -piiritasolla nuoret ovat vaihtelevasti mukana päätöksenteossa.

Nuorten 13-17-vuotiaiden vertaisohjaajien koulutus ja rooli on merkittävä asia nuorten osallisuudesta puhuttaessa ja sillä on järjestössä jo pitkät perinteet. Vertaisohjaajakoulutusta järjestetään valtakunnallisella tasolla sekä osassa piirijärjestöistä, mutta ei kaikissa. Vertaisohjaajakoulutuksessa keskitytään mm. ohjaajana toimimiseen, mutta myös järjestöllisiin asioihin sekä osallisuuteen ja vaikuttamiseen. Askeleita on siis otettu oikeaan suuntaan jo vuosia, mutta mielestäni lisää tarvitaan.

Näen tämän aiheen ja siinä kehittymisen suorastaan elintärkeänä Nuorten Kotkien tulevaisuuden kannalta. Kilpailu lasten ja nuorten harrastuksista on kovaa ja jollain pitäisi erottua kiinnostavana ja omanlaisenaan. Uusia jäseniä sekä vapaaehtoisia aikuisia tarvitaan. Myös rahoituksen suhteen tulevaisuus on epävarmaa, ministeriön tukien ei uskota ainakaan nousevan. Nuoret Kotkat tarjoaa edullisen ja monipuolisen harrastuksen perheille, joilla ei kalliisiin harrastuksiin ole varaa tai joku tietty laji ei kiinnosta. Monipuoliselle, edulliselle ja yhteisöllisyyteen perustuvalle kerho- ja leiritoiminnalle on mielestäni edelleen vahva tila ja tarve. Ideologia ja arvot ovat monille tärkeitä perusteita valita Nuoret Kotkat harrastukseksi. Myös Nuorten Kotkien laaja

kansainvälinen toiminta, joka on kaikkien jäsenten saavutettavissa, kiinnostaa monia. Osallisuuden edelläkävijänä tulevaisuuden näkymät voisivat olla Nuorille Kotkille huomattavasti valoisampia. Jos lapset ja nuoret olisivat aidosti mukana päätöksenteossa, toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa, he kokisivat järjestön enemmän omakseen. Heikkalan (2001, 74-75) mukaan perinteiset talkooriennot ja uhrautuva vapaaehtoisuus eivät ole enää nykypäivän nuorten juttu, vaan he kaipaavat projekteja, joilla on selkeä alku ja loppu, sekä tietty henkilökohtainen merkitys. Paju (2017, 35) analysoikin mielestäni hyvin Heikkalan luonnehtimaa kehitystä nuorten ja järjestöjen väliseksi kuiluksi. Paju on kuitenkin selvästi toiveikas nuorten suhteen ja olettaa, että henkilökohtaista merkitystä löydettyään, nuoret eivät enää kaipaakaan lyhyitä projekteja, vaan jotain muuta (emt., 35). Näkisin itse, että osallisuus ja aidot vaikuttamisen mahdollisuudet voisivat tuoda nuorille sitä henkilökohtaista merkitystä ja sitä Pajun sanoittamaa muuta, joka sitouttaisi nuoret mukaan järjestöjen toimintaan

2.2 Työn tavoite

Tavoitteeni lyhyesti oli tutustua Nuorisoseurojen, Setlementin, Pinskujen ja Nuorten Kotkien paikallisryhmien toimintaan, kartoittaa osallisuuden tilaa ryhmissä ja järjestöissä yleisemminkin sekä keskustella mukana olevien järjestöjen kanssa havainnoista ja huomioista sekä pohtia yhdessä jatkotoimenpiteitä sekä mahdollista yhteistyötä aihepiirini sisällä. Tavoitteena on siis osallisuuden kokonaisvaltainen kehittäminen.

Ideaali tilanne olisi, että jokaisesta mukana olevasta järjestöstä iso joukko paikallistalalla toimivia ihmisiä sitoutuisi ryhmien ohjauksen tarkasteluun ja kehittämiseen ja määrittäisi sille tavoitetilan. Toikko ja Rantalaisen mukaan on eri asia, määritelläänkö kehittämisen tavoite ulkoapäin vai voivatko toimijat itse määritellä kehittämisen tavoitteen (Toikko & Rantalainen 2009, 15). Näen itse opinnäytetyöni osallisuuden tärkeydestä muistuttamisena, todelliset ratkaisut jokaisessa järjestössä tekee niiden päätöksentekuelimet, mutta työni tarjoaa päättävässä asemassa oleville ihmisille perusteltua tietoa osallisuudesta ja sen edistämisestä. Miten asiat jokaisessa järjestössä sitten etenevät vai etenevätkö, on jokaisen järjestön oma asia. Toikko ja Rantalaista mukailen näkisin, että työni tarjoaa ripauksen pohjatietoa asiaan ja mahdollisimman laajan

joukon ääntä kuunnellen, syntyvät parhaat ratkaisut osallisuuden kehittämiseen. Opin näytetyössäni ryhmissä toimivat lapset ja nuoret ovat päässeet vaikuttamaan työhöni havainnointi- ja työpajatilanteissa.

Keskustelin aiheesta keväällä 2017 Nuorten Kotkien Keskusliiton silloisen vs. toiminnanjohtaja Miikka Lönnqvistin kanssa. Kyselin Lönnqvistin mielipidettä ja kokemuksia uudistamiseen ja kehittämiseen järjestöissä. Lönnqvist vahvisti omilla kokemuksillaan Toikko ja Rantalaisen käsityksen yhteisen tavoitteenmäärittelyn tärkeydestä. Keskustelimme myös siitä, miten isoa kokonaisuutta on joskus vaikea nähdä, sillä jokainen katsoo sitä omasta näkökulmastaan. Lönnqvist kertoi kokemuksestaan, että tiedon puute voi myös joskus olla este kehittämiselle ja uudistamiselle, sillä tarvetta ei yksinkertaisesti nähdä tai sitä ei omassa toiminnassa ole, mutta kokonaisuudessa tai jossain toisessa osassa kehittämisen tarvetta löytyy. Tällöin kaivataan kaavioita ja kuviota sekä tietoa ja lukuja, jotta voidaan esittää riittävät perustelut kehittämistarpeelle sekä näyttää miltä iso kokonaisuus näyttää. Tällaisissa tapauksissa Lönnqvistin mielestä on myös tärkeää miettiä oikeita toimintatapoja, miten asia käsitellään ja hoidetaan. Yksi keino on antaa mahdollisuus sille, että jos huomattu kehittämistarve nousee esille vapaaehtoisilta/hallituksen jäseniltä tai muulta kohderyhmältä itseltään ja näin ollen siihen sitoudutaan paremmin kuin ulkoa tulevaan kehittämistarpeeseen. Lönnqvist oli myös vahvasti sitä mieltä, että erilaisetkin näkökulmat asiaan olisi tärkeää nostaa esille ja keskusteluun, jotta jokainen, jota asia koskettaa, on tullut kuulluksi ja voi perustella näkemyksensä. (Lönnqvist 2017.)

2.3 Kehittämistyön keskeiset kysymykset

Onko lapsijärjestöjen paikallisryhmätasolla osallisuutta? Minkälaista se on ja miten se näkyy?

Lisäksi etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä osallisuudesta sanotaan järjestöjen strategioissa?
- Miten ohjaajia koulutetaan? Edellytetäänkö koulutusta? Minkälaista koulutusta on tarjolla?

- Onko ohjaajien koulutuksessa mukana aiheena osallisuus? Opetetaanko järjestöissä toimiville ohjaajille sitä, miten lapset ja nuoret otetaan mukaan päättämään ja tekemään yhdessä?
- Ovatko lapset tietoisia osallistumisen mahdollisuuksistaan ja käyttävätkö he niitä?
- Onko järjestöjen välillä jotain eroja? Mitä yhtäläisyyksiä nousee esille?
- Käytetäänkö ryhmissä jotain tiettyjä osallisuutta tukevia menetelmiä tai hyväksi havaittuja tapoja?

2.4 Työn tutkimuksellisuus

Mielestäni opinnäytetyöni aihe on tärkeä ja ajankohtainen, sillä lapsijärjestöjen toiminnan ytimessä on lasten ja nuorten äänen kuuluviin saaminen toiminnan kaikilla tasoilla sekä konkreettinen toimintaan vaikuttaminen ja suunnittelu yhdessä aikuisten kanssa. Järjestöjen toimintaa ohjaa voimassa oleva strategia ja niissä osallisuus nousee esille ja se toimii perusteluna myöskin sille, että aihe on edelleen ajankohtainen ja työtä on vielä tehtävänä.

Osallisuudesta on puhuttu pitkään, jo vuonna 2002, pääministeri Paavo Lipposen toisella hallituskaudella käynnistyi valtakunnallinen osallisuushanke, kun pääministeri Lipponen kutsui eri alojen vaikutusvaltaiset edustajat sopimaan toimenpiteistä nuorten osallisuuden edistämiseksi yhteiskunnassa (Paju 2007). Lapsijärjestöillä on historiaa monesta yhteisestä osallisuushankkeesta vuosien varrella. Opinnäytetyöni tarkoitus on tuoda osallisuus näkyväksi, sekä lapsille, nuorille että aikuisille. Monissa ryhmissä tehdään jo todella hyvää työtä osallisuuden suhteen ja yksi työni tarkoitus on myös tuoda jo tehtyä hyvää työtä näkyväksi sekä vahvistaa hyviä ryhmissä toimivia käytäntöjä ja jakaa niitä muille. Tarkoitus on myös antaa ohjaajille tietoa ja varmuutta hyvistä toimintamalleista, sillä moni ohjaaja voi miettiä, että teenkö tarpeeksi ja oikein, kun toimin näin. Sekä yksi tärkeä tavoite on nostaa osallisuus järjestöissä päätöksentekijöiden keskusteluihin ja antaa niihin keskusteluihin tietoa ja perusteluita, miksi aihe on tärkeä.

Työni keskeinen käsite on osallisuus ja tästä syystä valitsin myös käyttämäni menetelmät niin, että pääsen tapaamaan ja tekemään asioita yhdessä jokaisessa järjestössä lasten ja nuorten kanssa. Olisin voinut haastatella ryhmien ohjaajia ja tavoittaa heidän kauttaan määrällisesti laajemman joukon heidän ohjaamia ryhmiä, kuin mihin nyt oli ajan ja resurssien puitteissa mahdollisuus, mutta mielestäni se ei olisi vastannut työni luonnetta ja olisi ollut ristiriidassa oman näkemykseni kanssa siitä, että lapsia ja nuoria itseään täytyy kuulla ja heidät ottaa mukaan päätöksentekoon, suunnitteluun ja toteutukseen. Tästä syystä päädyin siihen, että haluan päästä tutustumaan muutamaankin ryhmään joka järjestöstä ja tapaamaan nimenomaan ryhmissä toimivia lapsia ja nuoria. Näin syntyi ajatus toiminnallisesta työpajasta ja oma kouluttajakokemus tuki tätä ajatusta ja uskalsin lähteä sitä toteuttamaan.

Halusin työpajan lisäksi kuitenkin myös nähdä mitä ryhmässä normaalisti tehtiin ja kuinka toimittiin, sillä työni tarkoitus on nimenomaan tukea sitä työtä eli ryhmissä tapahtuvaa järjestöjen perustoimintaa. Tutustuakseni ryhmään jo hieman ennen työpajaani, päädyin siihen, että edellisellä kerralla ennen työpajaani, menen havainnoimaan ryhmän toimintaa. Tämä osoittautui todella antoisaksi ja mielenkiintoiseksi menetelmäksi ja sain näistä havainnoinneista todella paljon irti. Havainnointi työmuotona nousi esille myös järjestöjen johtajien kanssa käydyissä keskusteluissa ja sitä aion itsekkin pohdiskella työni edetessä hieman lisää, kuinka se taipuisi ohjaajien työkaluksi sekä itsensä, että ohjaamistaitojen kehittämisessä.

Kolmas valitsemani menetelmä havainnointien ja työpajojen lisäksi oli neljän mukana olevan järjestön toiminnanjohtajien tai lapsityöstä vastaavien kanssa keskustelut. Käytän näistä tilaisuuksista työssäni termiä keskustelu, koska se oli tietoinen valinta menetelmälle. Työni keskeiset käsitteet: osallisuus, yhteisöllisyys, ryhmäytyminen ja vuorovaikutus, olivat lapuille kirjoitettuna edessämme pöydällä keskustelun ajan. Lisäksi kerroin tekemistäni havainnoista ryhmissä sekä työpajojen että havainnointien aikana. Näin syntyi teemoitettu keskustelu.

Havainnointien ja työpajojen kautta pääsin hyvin sisälle työhön, jota paikallisryhmissä tehdään; kuka sitä vetää, ketä siihen osallistuu, mitä siellä tehdään ja miten. Halusin

työstäni käytännönläheisen ja toimintaa aidosti kehittävän sekä halusin tuottaa kehittämistä varten tietoa ja tuoda esiin erilaisia näkökulmia.

Jo ennen havainnointi-, työpaja- ja keskusteluvaiheen toteuttamista olin pohtinut tapaa, jolla kirjoitan tekemistäni havainnoinneista ja päätelmistä. En alun perinkään aikonut tai halunnut lähteä tekemään työstä liian tutkimuksellista tai sellaista, että ohjaajien työtä ja osallisuuden määrää arvosteltaisiin. Havainnointien ja työpajojen tarkoitus on siis puhtaasti ollut tutustua järjestöihin ja ryhmien toimintaan sekä päästä lasten ja nuorten kanssa keskusteluihin ja kosketuksiin, jotta työni ottaisi myös heidän näkökulmansa huomioon osallisuutta kehitettäessä. Tämä ajatus ja ryhmien pääsääntöisen anonymisoinnin tarve vain vahvistuivat työni edetessä, sillä ymmärsin, ettei sillä ollut työni kannalta merkitystä, miten työpaja oli mennyt missäkin yksittäisessä ryhmässä tai mikä huomio tuli mistäkin ryhmästä.

Opinnäytetyöni tulokset ovat hyödynnettävissä monien lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen toiminnassa tulevaisuudessa. Näen itse työni tärkeänä ja selkeänä askeleena kohti osallistavasti toimivia ryhmiä, joiden vetäjänä toimii osallisuuteen sitoutunut ja siitä innostunut aikuinen, joka antaa lapsille ja nuorille tilaa, tietoa, vastuuta, mahdollisuuksia ja tukea. Toivon myös, että työni tuo osallisuuden sekä lapset ja nuoret paremmin mukaan järjestöjen päätöksentekoon joka tasolla.

Noudattaen tutkimuseettisiä periaatteita, jokainen työssäni mukana ollut ryhmän jäsen eli lapsi/nuori, sai kotiin vietäväkseen tiedotteen tutkittaville ja suostumus tutkimukseen -lapun (Liite 3.). Lomakkeessa kerrottiin opinnäytetyöstäni, sen tekemisestä, ryhmän roolista työssäni ja pyydettiin sekä vanhemman, että lapsen/nuoren oma suostumus olla mukana työssäni allekirjoituksilla varustettuna. Lapsille ja nuorille kerrottiin, että osallistuminen oli vapaaehtoista ja kahdessa ryhmässä ihan kaikki eivät halunneet osallistua.

3 LAPSIJÄRJESTÖT

Mukana työssäni oli yhteensä seitsemän ryhmää neljästä lapsijärjestöstä. Ryhmät valikoituivat jokaisesta järjestöstä hieman eri tavalla mukaan työhöni. Nuorista Kotkista tiesin mitä ryhmiä kysyä mukaan, jotta ryhmät olisivat hieman erilaisia. Nuorista Kotkista mukana oli Herttoniemenrannan kotkakerho ja Uudenmaan Nuorten Kotkien ryhmä. Herttoniemenrannan kotkakerhoryhmä oli ala-asteikäisiä lapsia ja Uudenmaan Nuorten Kotkien ryhmä yläasteikäisiä nuoria. Nuorisoseuroista sain apua keskustelusta siihen, keneen ohjaajaan ottaa yhteyttä. Nuorisoseuroista mukana oli kolme ryhmää: Karjalan Nuorten tanhuryhmät Jippo ja Jekku sekä Klaukkalan Nuorisoseurojen teatteriryhmä. Jekku-ryhmä oli ala-asteikäisiä lapsia ja Jippo-ryhmä yläasteikäisiä nuoria, samoin kuin Klaukkalan teatteriryhmä. Pinskuista mukana oli aikataulullisista syistä vain yksi ryhmä, joka oli Itä-Hakkilan Pinskujen kerhoryhmä, jonka osallistujat olivat alle kouluikäisistä 13-vuotiaisiin. Myös Settlementistä mukaan löytyi loppujen lopuksi vain yksi ryhmä, joka oli Pasilan asukastalolla kokoontuva poikakerho, pojat olivat 11-12-vuotiaita.

Opetus- ja kulttuuriministeriön määritelmässä kaikki työssäni mukana olevat järjestöt ovat valtakunnallisia nuorisojärjestöjä ja/tai valtakunnallisia nuorisotyötä tekeviä järjestöjä. Nuorisolain kolmannessa pykälässä määritellään tarkemmin, mitä tarkoitetaan valtakunnallisella nuorisojärjestöllä ja valtakunnallisella nuorisotyötä tekevällä järjestöllä. Valtakunnallisella nuorisojärjestöllä tarkoitetaan rekisteröityä järjestöä, joka toteuttaa nuorisolain tavoitteita ja lähtökohtia ja jonka toiminta-alue on valtakunnallisesti kattava (nuorisolaki 1285/2016). Ennen järjestöjä jaettiin myös erilaisiin alakategorioihin ja yksi niistä oli lapsijärjestöt. Tätä kategorisointia käytetään monessa edelleen, mm. kun Allianssi kutsuu jäsenjärjestöjään koolle erilaisissa ryhmittelyissä, lapsijärjestöt ovat yksi niistä. Lapsijärjestöillä on myös oma yhteistyöverkosto ja he tapaavat säännöllisesti ja käsittelevät kaikille yhteisiä asioita. Verkostoon kuuluu neljän työssäni mukana olevan järjestön lisäksi Nuori Kirkko, Vesaiset ja Kansallinen Lastenliitto. Lapsijärjestöt ovat vuosina 2016 ja 2017 järjestäneet yhdessä lastenviikkoa, joka liittyy järjestöjen yhteiseen kannanottoon siitä, että jokaisella lapsella on oikeus harrastaa (Lapsi- ja varhaisnuorisojärjestöt 2017). Vuosien varrella lapsijärjestöillä on ollut myös

monia yhteisiä hankkeita nimenomaan osallisuuteen liittyen: Kuunnelkaa meitä -kampanja 1997-1998, Lasten Kaupunki -hanke 2000-2001, Kuunnelkaa meitä -hanke 2006-2007, Mun Vuoro -hanke 2009-2011 (Lapsi- ja varhaisnuorisojärjestöt 2009).

Kyse määrittelyssä on myös siitä, kuinka järjestöt itse määrittelevät itsensä. Järjestöjen strategiat ovat osa työtäni ja sieltä sekä järjestöjen kotisivuilta aukeaa minulle se, miten järjestö määrittelee itsensä ja toimintansa sekä tavoitteensa ja mitä siellä sanotaan osallisuudesta, sen tasosta ja tavoitteista tai miten sitä tuetaan. Nämä tiedot ovat kuitenkin pohjatietoa ja antavat suuntaa siihen, miten jokaisessa järjestössä osallisuuteen suhtaudutaan. En ryhdy työssäni strategioiden tarkempaan analysointiin, mutta nostan seuraavassa järjestöjen esittelyssä esille, miten järjestöt määrittelevät itsensä ja mitä heidän strategioissaan sanotaan osallisuudesta.

3.1 Nuorisoseurat

Nuorisoseurat tarjoaa kotisivujensa mukaan kaikenikäisille laadukkaita harrastuksia, kuten tanssia, teatteria, musiikkia, sirkusta ja liikuntaa sekä järjestää niihin liittyviä tapahtumia ja koulutuksia. Nuorisoseuroissa jokaisella lapsella, nuorella ja aikuisella on mahdollisuus harrastaa kulttuuria, kasvaa aktiiviseksi yhteisön jäseneksi ja kokea tekemisen riemua. (Nuorisoseurat 2018)

Nuorisoseurojen strategia on laadittu vuosille 2012-2020 ja se kantaa nimeä Nuorisoseurat 2020. Strategiassa sanotaan, että Nuorisoseurojen kasvatus- ja harrastustoiminta edistää lasten ja nuorten kokonaisvaltaista kasvua sekä aktiivista ja vastuullista kansalaisuutta. Eri-ikäisten yhdessä toimiminen vahvistaa yhteisöllisyyttä ja yhdenvertaisuutta sekä lisää hyvinvointia. (Nuorisoseurat 2020, 5)

Nuorisoseurojen visio on, että vuonna 2020 Nuorisoseurat on Suomen merkittävin kulttuurisen lapsi- ja nuorisotyön toimija. Järjestön keskeisiä arvoja ovat osallisuus, yhteisöllisyys ja yhdenvertaisuus. Osallisuus määritellään strategiassa niin, että se tarkoittaa nuorisoseurassa yhteisöön kuulumista ja mukanaoloa. Jokainen voi vaikuttaa yhteiseen tekemiseen ja toimintaan. (Emt., 5.)

Tarkemmin osallisuudesta sanotaan strategisissa tavoitteista, joista yksi on ”lapset ja nuoret toiminnan keskiössä”:

- lapset ja nuoret ovat mukana toiminnan suunnittelussa
 - kerhotoimintaa järjestetään eri puolella maata
 - aikuiset tukevat lapsia ja nuoria heidän harrastuksissaan
 - toiminta on luotettavaa ja turvallista osaavien ohjaajien ansiosta
- (Emt., 5.)

Strategiassa myös sanotaan, että nuorten päätöksentekijöiden määrää lisätään kaikilla hallinnon tasoilla sekä lasten ja nuorten kuuleminen varmistetaan kaikilla tasoilla. Nuorisoseuroissa tätä tavoitetta on toteutettu konkreettisesti, sillä Suomen Nuorisoseurojen säännöissä määrätään, että valtuuston ja hallituksen jäsenistä vähintään yhden kolmasosan on oltava alle 29-vuotiaita. Sääntömuutos tehtiin vuonna 2012, kun päätöksentekijöiksi haluttiin lisää nuoria. (Konttinen 2017.)

Vielä vuonna 2015 Nuorisoseurat oli ainoa suomalainen järjestö, joka oli kirjannut hallinnon ikärajat sääntöihin. Säännöissä myös sanotaan, että paikallisseuran johtokunnan tehtävä on huolehtia, että alle 16-vuotiaat tulevat kuulluiksi heitä koskevassa päätöksenteossa. (Seppänen 2015, 27-28.)

Nuorisoseurojen strategiassa määritellään osallisuutta seuraavasti: Osallistumisesta seuraa osallisuus. Se on mukanaolon tunnetta ja kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Nuorille osallisuus tarkoittaa mahdollisuutta vaikuttaa omaan lähiympäristöön ja itseä koskeviin asioihin. Osallisuuteen kasvatetaan ja kasvatetaan. Nuorena saadut osallisuuden kokemukset rakentavat aktiivista kansalaisuutta. (Nuorisoseurat 2020, 4.)

3.2 Pinskut

Suomen Demokratian Pioneerien Liitto ry (Pinskut) on kotisivujensa mukaan vuonna 1945 perustettu lasten, nuorten ja aikuisten kasvatusjärjestö. Pinskutoiminta on aatteellista mutta puoluepoliittisesti sitoutumatonta toimintaa lasten kanssa ja lasten parhaaksi. Järjestön toimintamuotoihin kuuluu lapsille, nuorille ja perheille tarkoitettu

toiminta, kuten leirit, kerhot, tapahtumat, kansainvälinen yhteistyö ja koulutukset. Pinskiin slogan on Pinskut – Elämyksiä. Iloa. Yhdessä. (Pinskut 2018.)

Pinskiin strategia on laadittu vuosille 2016-2021. Strategia-asiakirjassa kerrotaan, että pioneeritoiminnan lapsilähtöisyys kumpuaa aikuisen halusta kuulla ja olla läsnä lapselle. Lapsi kokee itsensä merkityksellisesti ja hänen motivaationsa selvittää ja tutkia maailman ilmiöitä kasvaa, kun häntä kuullaan, hänen käytössään on monipuolisia välineitä itsensä ilmaisemiseen ja hänellä on tilaa tulla näkyväksi. Aikuisen tehtävänä on olla läsnä ja tukea niitä prosesseja, miten lapsi voi omalla tavallaan tulla parhaiten näkyväksi. Pioneerityössä lapsi nähdään aktiivisena toimijana, jolla on sekä halu että valmiudet oppia tuntemaan itsensä ja ympäristönsä sekä kyky säädellä ja ohjata omaa toimintaa. Lapsella on oikeus omaan päätöksentekoon sekä oikeus omiin tunteisiin, ajatuksiin ja mielipiteisiin sekä niiden ilmaisemiseen mutta toisaalta velvollisuus ottaa myös toisten ihmisten tunteet ja ajatukset huomioon toiminnassaan. (Pinsku 2021, 16.)

Pinskiin visio on olla lapsilähtöinen, kehittävä, kasvava, vaikuttava ja toimijoita tukeva kasvatusjärjestö vuonna 2021 (Pinsku 2021, 14.)

3.3 Setlementti

Setlementin toiminta-alue on kotisivujen mukaan laaja: se ylittää lapsi-, nuoriso- ja vanhustyöstä opinto-, kulttuuri ja monikulttuurisuustyöhön sekä monipuolisiin asumisen palveluihin. Aidosti pioneerihenkisinä paikalliset setlementit etsivät jatkuvasti uusia tapoja tehdä sosiaalista työtä, erityisesti niillä alueilla, joilla mikään muu taho ei vielä toimi tai tuota palveluja. (Setlementti 2018.)

Setlementtistrategia on laadittu vuosille 2015 -2018 ja strategiassa määritelty visio vuodelle 2018 on olla vahvasti ajan hermolla ja avoimia kaikelle uudelle, mutta samalla tietoisia juuristamme ja rohkeasti sitoutuneita perusarvoihimme – paikallisuuteen, yhteisöllisyyteen, yhdenvertaisuuteen sekä sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Olemme eturivin tekijä kansalaisyhteiskunnan vahvistamisessa. Olemme ovat avoinna kansalaistoiminnan uusille muodoille. Olemme innovatiivinen lapsi- ja

nuorisotyön tiennäyttäjää myös kansainvälisesti. Haastamme kaikki suomalaiset työhön paremman yhteiskunnan puolesta. (Setlementti strategia 2015, 2.)

Setlementin tavoitteena on toimia tiennäyttäjänä kehittämällä aktiivisesti uusia tapoja, teemoja ja ohjelmia edistämään yhdenvertaisuutta, yhteisöllisyyttä sekä sosiaalista ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Setlementtistrategiassa 2015 määritetyt arvot ovat: Rohkeus, luottamus, paikallisuus, yhteisöllisyys, yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus (Emt., 5, 9.)

3.4 Nuoret Kotkat

Nuoret Kotkat on kotisivujensa mukaan lapsijärjestö, joka tarjoaa hauskaa ja kehittäväää toimintaa lapsille ja nuorille. Nuoret Kotkat on myös lasten etujärjestö, joka tuo esille lasten oikeuksia ja edistää lasten asemaa. (Nuoret Kotkat 2018.)

Nuorten Kotkien visio vuodelle 2018 on olla ajassa toimiva, nopeasti reagoiva järjestö, joka on osa sosialidemokraattista perhettä. Nuoret Kotkat kasvattaa yhteisönä lapsista aktiivisia kansalaisia. Toimintaa toteutetaan Nuorten Kotkien arvomaailman mukaisesti. (Nuorten Kotkien strategia 2015, 1.)

Nuorten Kotkien strategiset painopisteet vuosille 2015-2018 ovat:

1. Alueellinen toiminta: Nuoret Kotkat on monipuolinen sekä laaja lasten, nuorten ja aikuisten toimintajärjestö
 2. Yhteiskunnallinen toiminta: Nuoret Kotkat on painoarvoltaan merkittävä nuorten ja lasten asioiden kokemusasiantuntija sekä lapsi- ja nuorisopolitiikan toimija.
 3. Osallisuuden vahvistaminen: Nuorten Kotkien toiminnassa jokaisen ääni on tärkeä ja kaikilla on vaikutusvaltaa
- (Nuorten Kotkien strategia 2015, 2.)

3.5 Järjestöt lukuina

Työssäni mukana olevat neljä järjestöä ovat monella tapaa samanlaisia, kaikilla on lapsi- ja nuorisoryhmätoimintaa, kaikki ovat kansalaisjärjestöjä ja kantavat huolta siitä, että kaikilla lapsilla olisi mieluisa harrastus.

Nuorisoseurojen kokonaisjäsenmäärä on noin 40 000, josta noin puolet on alle 29-vuotiaita. Toimivien yhdistysten määrä on noin 700 kpl. Järjestöllä on keskusjärjestö, alueellisina toimijoina itsenäisiä piirijärjestöjä ja liiton alla toimivia aluetoimistoja. (Filen 2017.) Näiden lukujen valossa Nuorisoseurat on järjestöistä selvästi suurin.

Setlementin kokonaisjäsenmäärä on 7694, joista alle 29-vuotiaita on 2802. Toimivia paikallisia Setlementtejä eli yhdistyksiä on 44. Setlementissä ihmiset eivät ole välttämättä jäseniä ja toiminta on laajaa monella sektorilla sekä Setlementti on pääomistajana kolmessa yhteiskunnallisessa osakeyhtiössä Setlementtiasunnot Oy, Setlementtiasumisoikeus Oy ja Viittakivi Oy. Lapsi ja nuorisotoiminnassa 2017 vuoden aikana kohdattujen nuorten määrä on 44 298 ja käyntikerrat melkein 700 000. Nämä luvut kertovat Havun mielestä ehkä paremmin nuorisotoiminnan volyyymistä kuin jäsenmäärät. Setlementin keskusjärjestön alla on suoraan paikalliset Setlementit ilman piirijärjestörakennetta. Nuorisotoiminnassa alueellista työtä koordinoidaan kuitenkin alueittain; etelä, itä, länsi ja pohjoinen. (Havu 2018.)

Pinskujen kokonaisjäsenmäärä on 13 869, josta alle 29-vuotiaita on 12 629 jäsentä. Yhdistysten määrä 88 kpl. Pinskuilla on keskusjärjestö, jonka alla on 5 kpl piirijärjestöjä sekä piirien alla aluejärjestöjä ja paikallisosastoja. Aluejärjestöt ja paikallisosastot voivat halutessaan toimia myös suoraan keskusjärjestön alla kuulumatta piiriin. (Hakola 2017.)

Nuorten Kotkien kokonaisjäsenmäärä 9842, josta 7517 on alle 29-vuotiaita. Osastojen määrä 87. Nuorilla Kotkill on Keskusliiton alla 13 kpl toimivia itsenäistä piirijärjestöä, muutaman alla toimii lisäksi aluejärjestöjä ja osan alla on rekisteröityjä yhdistyksiä. Suurin osa paikallisosastoista on kuitenkin paikallisen puolueosaston alla toimivia jaostoja. (Väänänen 2017.)

Pinskut ja Nuoret Kotkat ovat hyvin samankaltaisia ja kokoisia järjestöjä lukujen sekä rakenteen valossa. Myös näistä neljästä järjestöstä Pinskuilla ja Nuorilla Kotkilla on sama asema puolueen lapsijärjestöinä eli Pinskuilla Vasemmistoliiton ja Nuorilla Kotkilla SDP:n. Järjestöjä ei kuitenkaan lasketa poliittisiksi järjestöiksi, sillä kummankaan toiminta ei ole poliittista, vaikka arvot oman puolueen kanssa ovatkin yhteiset.

Järjestöistä Settlementillä on laajaa muutakin toimintaa lapsi- ja nuorisotoiminnan lisäksi ja myös Nuorisoseuroilla on toimivia aikuisryhmiä.

Kaikki edellä mainitut luvut ovat vuoden 2017 lukuja. Halusin avata työssäni järjestöjä myös kokonaisjäsenmäärien, alle 29-vuotiaiden jäsenten määrien sekä paikallisosastojen/yhdistysten määrien valossa ja antaa näin laajemman kuvan järjestöistä ja niiden toiminnasta.

4 KÄSITTEET JA TIETOPERUSTA

Sukellan työssäni seuraavaksi avaamaan teoriaa ja käsitteistöä aiheen ympärillä, sillä mielestäni on tärkeää olla perillä käsitteistä ja ymmärtää, miten osallisuutta on tutkittu aikaisemmin ja miten sitä ja sen lisäämistä perustellaan. Itse tulen myös esittämään opinnäytetyöni myötä syventyneitä ajatuksiani ja näkemyksiäni havaintojeni, työpajojeni sekä toiminnanjohtajien/lapsityön vastaavien kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta käsitteiden ympärillä.

4.1 Osallisuuden määrittelyä

Lasten ja nuorten osallisuus ei ole helppo aihe, ainakaan meille aikuisille. Osallisuuden käsitteelle ei vielä ole onnistuttu laatimaan täsmällistä ja yhteisesti hyväksyttyä määritelmää (Kalliomaa & Uusitalo 2017, 6). Osallisuutta on siis syytä lähestyä useammasta näkökulmasta. Yksi näkökulma on miten lainsäädännössä ja sopimuksissa osallisuutta

määritellään. Lakien esille tuominen on mielestäni tärkeää myös siksi, että se antaa osallisuudelle sen vaatiman painoarvon.

Lasten osallisuudesta puhutaan jo perustuslain pykälissä 2 §, 6 § ja 14 §, joissa määritellään, että kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Laissa määritellään, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Julkisen vallan tehtävistä laissa sanotaan niin, että julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. (Perustuslaki 731/1999.)

Nuorisolain kahdeksannessa pykälässä taas sanotaan, että nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. (Nuorisolaki 1285/2016.)

Kuntalain mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä tulee olla edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Laissa on listattu erilaisia asioita, millä tavoin osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää. Lapsilta eli alle 18-vuotiailta puuttuu kuitenkin keskeinen kunnallinen vaikutuskeino: äänioikeus (Pajulammi 2014, 350). Seurakuntavaaleissa äänioikeutettuja ovat viimeistään vaalipäivänä 16 vuotta täyttävät henkilöt (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2018). Euroopan maista ainakin Itävallassa on 16-vuotiailla ollut täysi äänioikeus kaikissa vaaleissa jo kymmenen vuoden ajan ja myös Virossa sekä Norjassa on kokeiltu viime aikoina 16-vuotiaiden äänioikeutta kuntavaaleissa (Wallius 2017). Mielestäni näitä kokeiluja on syytä seurata tarkasti, sillä äänestysikärajaa on muutettu ennenkin, kun käsitys aikuisuudesta ja kypsyydestä on muuttunut. Nykyinen raja eli 18 vuotta on otettu käyttöön vasta vuonna 1972 (Laki valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta, 357/1972).

Lapsen oikeuksien sopimus ilmaisee selvästi useita eri näkökohtia lasten oikeudesta osallistua ja vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Artiklassa 12 sanotaan, että lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja siihen, että ne otetaan asianmukaisesti huomioon. Lapsen oikeuksien sopimuksen

ensimmäisessä periaatteessa puhutaan mielipiteen ja näkemysten ilmaisun vapaudesta ja niiden kunnioittamisesta sekä lasten osallistumisesta ikätason huomioon ottaen heitä koskeviin päätöksentekoprosesseihin. Lapsen oikeuksien sopimuksessa puhutaan erikseen myös ilmaisunvapaudesta ja tiedon vastaanottamisesta (artikla 13), ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapaudesta sekä yhdistymisvapaudesta (artiklat 14 ja 15).

Jotta osallisuutta ja sen tasoa päästään määrittämään, on keskusteltava asianosaisten kanssa, sillä vain heidän mielipiteensä voi määrittää onko osallisuutta vai ei ja jos on, niin minkä verran ja toivotaanko sitä enemmän ja missä asioissa. Roger Hartin osallisuuden portaat ovat mielestäni hyvä työkalu sen määrittelyyn, missä tilanteessa eli millä portaalla ollaan. Portaat antavat esimerkin myös näennäisosallisuudesta eli kun lapsi tai nuori on mukana vain ”kiintiönuorena” tai ”näön vuoksi” (Gellin, Gretschel, Matthies, Nivala, Oranen, Sutinen & Tasanko 2012, 14). Portaat sopivat hyvin myös tavoitteen asetteluun eli sen määrittämiseen, minne pyritään. Käytin Hartin osallisuuden portaita työpajoissani, kun esittelin lapsille/nuorille osallisuutta ja sen eri tasoja. Osassa ryhmissä myös keskusteltiin siitä, millä portaalla ryhmässä osallistujien mielestä ollaan. Pidän portaiden esimerkeistä, niiden avulla on helpompi erottaa todellinen osallisuus ja näennäisosallisuus. (Hart 1992, 8.)

KUVA 1: Lasten osallisuuden portaat Hartin (1992) mukaan (suomennos Leena Turja 2010).

Osallisuus ei ole sitä, että lapset ja nuoret jätetään oman onnensa nojaan päättämään ja tekemään yksin. Aikuisilla saattaa joskus olla sellainen virheellinen käsitys, että lapset ja nuoret otetaan päätöksentekoon tai suunnitteluun ja toteutukseen mukaan, niin että kun lapset ja nuoret haluavat päättää ja tehdä, niin annetaan heidän tehdä itse. Roger Hartin mukaan se, että lapset tekevät aloitteet ja toimivat, on varsin korkealla eli toiseksi ylimmällä portaalla osallistumisen portailla. Korkeimmalla portaalla on kuitenkin se, että lapset tekevät aloitteet ja päätökset tehdään yhdessä aikuisten kanssa. On tärkeää, että lapset ja nuoret ovat tasavertaisina kumppaneina mukana, ei vähempiarvoisina ryhmän jäseninä, joiden mielipide otetaan huomioon tai kuunnellaan jos ja kun huvittaa, tai siinä osassa päätöstä, kun se aikuisille sopii. Tasavertaisella kumppanuudella tarkoitan sitä, että asioista keskustellaan aidosti yhdessä ja tehdään yhdessä myös keskustelujen pohjalta päätökset niin, että lapset ja nuoret ovat heitä koskevissa

asioissa aidosti mukana ja halutessaan ihan jokaisessa vaiheessa. Tällöin päätöksenteosta pitää myös tehdä avointa, selkeää ja sen muodot suunnitella niin, että lapset/nuoret ikätasolleen sopivasti, voivat olla kaikessa mukana. Olennaista korkeimmalla portaalla olemisessa mielestäni on myös se, että lapset tekevät aloitteet. Tässä kuitenkin kokemukseni mukaan tarvitaan usein aikuisten tukea ja rakenteita, että aloitteiden tekemiselle on paikka, aika ja mahdollisuus. Näkemykseni pohjautuu vahvasti sekä Hartin osallisuuden portaisiin että lapsen oikeuksien sopimukseen. (Flowers 2009, 255, 291-299.)

Sami Myllyniemi määrittelee osallisuutta mielestäni oivallisesti 2013 vuoden Nuorisobarometrissä Vaikuttava osa, jonka teemana on osallisuus. Myllyniemi kirjoittaa esipuheen alussa, että yksiselitteisiä määrittelyjä pakenevana liukkaana ilmiönä osallisuus muistuttaa toista aikamme avainkäsitteistä, syrjäytymistä. Yhdessä merkityksessä osallisuus onkin syrjäytymisen kääntöpuoli. Laajemmassa mielessä osallisuus on yhteisöllisyyttä, kuulumista, sosiaalisia suhteita, osallistumista yhteisön tai yhteiskunnan toimintaan. Toisaalta - ehkä useammin – osallisuudella tarkoitetaan osallistumista yhteiskuntaan aktiivisena kansalaisena. Tässä rajatummassa merkityksessä osallisuus tarkoittaa osapuilleen samaa kuin vaikuttaminen. (Myllyniemi 2014, 5.)

International Falcon Movement – Socialist Educational International (IFM-SEI) on muutama vuosi sitten julkaissut käsikirjan lasten osallisuudesta. Käsikirjassa sanotaan mielestäni hyvin osallisuudesta: "Participation is not a goal in itself; we participate in something with a purpose. Often adults say that child participation is important so that children learn to become future decision-makers. For us, this is not the reason why children need to be able to participate - we need children's decisions today! Child participation is important to ensure democracy, to achieve social change, and to reach decisions that are useful for those affected by them (IFM-SEI 2016, 6)." Osallisuutta ei tehdä siis vain tulevaisuutta, vaan tätä päivää varten ja siksi, että lapset pääsevät vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin tänään, ei oppiakseen tulevaisuuden päätöksentekijöiksi. Tämä on mielestäni oleellinen asia nykypäivän osallisuudessa eli kun olemme työskennelleet osallisuuden eteen jo vuosia, mutta työtä olisi vielä jäljellä. Emme siis edistä osallisuutta esimerkiksi lapsijärjestöissä siksi, että lapset sitten aikuisina olisivat aktiivisia kansalaisia, vaan siksi, että on tärkeää, että lapset pääsevät vaikuttamaan

omiin asioihinsa tässä ja nyt, sillä he ovat lapsuuden ja nuoruuden ja oman elämänsä parhaita asiantuntijoita.

Järjestöjen toiminnassa on mukana laaja joukko lapsia, nuoria ja aikuisia hyvin erilaisista lähtökohdista sekä elämäntilanteista. He tulevat yhteen, tutustuvat ja toimivat ryhmänä erilaisten motiivien takia, yhdistävänä tekijänä kiinnostus samaan asiaan. Osallisuus ja vaikuttamisen mahdollisuus pitää mielestäni taata kaikille järjestöjen toiminnassa mukana oleville: sillä on varmasti vaikutusta myös muuhun kansalaisaktiivisuuteen myöhemmin, mutta tuo myöhemmän ajan kansalaisaktiivisuus ei saa olla osallisuuden tärkein perustelu, vaikka se voi taustalla vaikuttaakin.

Nuorten osallistamisen tavoitteena on ollut nuoren aktiivinen kansalaisuus ja osallisuus yhteiskunnasta, myös koulutus- ja työmarkkinoista. Koulutus ehkäisee nuorten työttömyyttä ja sitä kautta syrjäytymistä tutkimusten valossa. Jos aiemmin ongelmana nähtiin työttömyys, johon puututtiin turvaamalla toimeentulo, nyt yhtenä keskeisenä ongelmana on "syrjäytyminen", johon vaikutetaan "osallistamalla". (Määttä, Asikainen & Saastamoinen 2016, 21.) Tässä tullaan järjestöjen työkentälle. Osallisuuskasvatus ja demokratiakasvatus antavat mahdollisuuden saada tietoja, taitoja ja ne toivottavasti myös nostavat halua osallistua ja toimia osana (kansalais)yhteiskuntaa. Tämä osallistuminen ja kansalaisyhteiskunnassa mukana toimiminen on siis mahdollista jo lapsille ja nuorille, eikä sitä tarvitse odottaa aikuisuuteen saakka.

Kun osallistuminen on onnistunut, se ei rajoitu vain yksittäisiin asioihin tai projekteihin, vaan se on jatkuva prosessi lapsen koko elinympäristössä: perheessä, koulussa, päivähoitossa, terveydenhoitojärjestelmässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa (Flowers 2009, 256).

UNICEF on laatinut periaatteet, jotka takaavat lasten mielekkään osallistumisen, ohjeet ovat hyödyllisiä mille tahansa osallistumisen muodolle:

- Lasten tulee ymmärtää, mistä projektissa tai prosessissa on kyse, mitä varten se on ja mikä on heidän roolinsa siinä.
- Valtasuhteiden ja päätöksenteon tulee olla läpinäkyvää.
- Lapset tulee saattaa osallisiksi jokaisen hankkeen varhaisimmalla mahdollisella tasolla.
- Kaikkia lapsia tulisi kohdella yhtä kunnioittavasti riippumatta heidän iästään, asemastaan, etnisestä taustastaan, kyvyistään tai muista tekijöistä.

- Ryhmän säännöt tulisi laatia heti alussa yhdessä kaikkien lasten kanssa.
- Osallistumisen tulisi olla vapaaehtoista ja lasten tulisi sallia lähteä ryhmästä missä vaiheessa tahansa.
- Lapset ovat oikeutettuja saamaan näkemyksilleen ja kokemuksilleen kunnioitusta.

(Flowers 2009, 258.)

4.2 Demokratiakasvatus

Demokratiakasvatus on käsite, jota käytetään etenkin koulumaailmassa ja opettajien koulutuksessa ja -oppaissa. Pirjo Junttila-Vitikka määrittelee mielestäni hienosti demokratiakasvatuksella saavutettavat tulokset:

Demokratiakasvatus voidaan tiivistää sellaiseksi inhimilliseksi toiminnaksi, jonka tavoitteena on tiedostava, vastuullinen ja yhteistyökykyinen kansalainen, joka

- ymmärtää, että maailma on muutettavissa ja että asioihin voi vaikuttaa,
- ei tottele sokeasti mitä tahansa auktoriteettia, vaan osaa ja uskaltaa puuttua epäkohtiin, kun yleinen etu sitä vaatii,
- näkee epäkohtien lisäksi myös asioiden myönteiset puolet, tiedostaa, että ei ole olemassa vain yhtä totuutta vaan erilaisia näkökulmia ja kokemuksia,
- hankkii tietoa monipuolisesti, punnitsee eri näkökulmia ja pyrkii vaikuttamaan asioihin rakentavalla tavalla ottaen myös itse vastuuta niiden kehittämisestä,
- ei etsi vain vikoja, vaan kiinnittää huomionsa ennen kaikkea kohtaamiensa asioiden uusiin puoliin, niiden tarjoamiin mahdollisuuksiin,
- kykenee kyseenalaistamaan myös omia näkemyksiään ja on valmis oppimaan uutta,
- pyrkii tietoisesti kehittämään vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan ja
- välittää sekä itsestä että muista.

(Junttila-Vitikka 2016, 5.)

Demokratiakasvatus on siis tärkeä termi osallisuudesta puhuttaessa, sillä siinä puhutaan ymmärryksestä, että maailma on muutettavissa ja asioihin voidaan vaikuttaa. Tärkeää mielestäni on myös ajatus, että itse otetaan vastuuta asioiden kehittämisestä, sillä tuota vastuunottoa osallisuus vaatii. Työssäni puhutaan paljon siitä mitä osallisuus vaatii aikuisilta ja järjestöiltä, mutta totta on myös se, että se vaatii jotain myös lapsilta ja nuorilta. Tämän vaativuuden täytyy kuitenkin perustua vapaaehtoisuuteen, kuten jo aiemmin on käynyt ilmi. Ja kaiken perustana on se, että osallisuudelle luodaan puitteet ja aikuiset antavat sille mahdollisuuden.

4.3 Vuorovaikutus

Kun ajattelen lapsijärjestöjen paikallisryhmiä ja siellä tehtävää työtä, kyse on nuorisotalolla, koululla tai muussa julkisessa tilassa kokoontuvasta ryhmästä, jossa on aikuinen vetäjä tai kaksi sekä ryhmä lapsia ja nuoria, jotka kokoontuvat viikoittain yhteen jonkun tietyn tekemisen ympärille, tai niin sanottuun yleiskerhoon, jossa ohjelma on joka kerta erilainen. Ryhmät ovat matalankynnyksen harrastuksia, joihin on helppo tulla mukaan. Ryhmän vetäjällä on luontainen halu ja taito toimia lasten/nuorten kanssa vuorovaikutuksessa. Tästä syystä vuorovaikutus on keskeinen termi tässä työssäni ja selittäisin itse sen niin, että se on molempiin suuntiin tapahtuvaa kommunikointia, jossa ihminen kuulee, kuuntelee, kommunikoi ja toimii yhdessä toisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutus on tärkeässä osassa ryhmien osallisuudesta puhuttaessa. Vuorovaikutuksesta muodostuikin mielestäni työni kannalta keskeinen käsite. Havainnointien ja työpajojen perusteella ymmärsin, että se on aivan keskeisessä roolissa ryhmien toiminnassa yhdessä yhteisöllisyyden ja ryhmäytymisen kanssa, sillä ilman näitä kolmea tekijää, ei mielestäni oikeastaan ole eikä voi olla osallisuutta. Osallisuus on aina ryhmässä tapahtuvaa, joten kaikki ryhmän toimintaan liittyvät tekijät vaikuttavat myös osallisuuteen.

Piia Roosin mukaan päiväkotiarjen vuorovaikutus rakentuu pitkälti rutiinien ja aikataulujen varaan eikä kohtaamiseen, läsnäoloon ja kuuntelemiseen ole riittävästi mahdollisuuksia. Roos kannustaa aikuisia hakeutumaan lapsen näköisiin ja lapsen oloisiin hetkiin. Niissä mukana olemalla, on mahdollista päästä tilanteisiin, jossa on aidosti ja oikeasti mahdollisuus kurkistaa lasten todellisuuteen ja tätä kautta varmistaa, että lapsen ääni tulee kuulluksi. (Roos 2016, 85). Vaikka Roosin tutkimus sijoittuikin päiväkotiin, halusin tuoda hänen ajatuksensa osaksi työtäni, sillä minusta ne ovat sovellettavissa kaikkeen lasten kanssa tehtävään työhön ja mielestäni hänen ajatuksistaan voidaan ottaa oppia kaikkeen vuorovaikutukseen aikuisten sekä lasten ja nuorten välillä.

Myös Heidi Nätyнки toi artikkelissaan esille ajatuksen, että lasten kuuntelun ja aidon läsnäolon perusedellytys on se, että kasvattaja antaa itselleen luvan rauhoittua ja istua alas. Istuminen alas viittaa nojatuolipedagogiikkaan, jota Nätyнки on ollut kehittämässä. Käsite nojatuolipedagogiikasta syntyi arvokasvatukseen liittyvän

tutkimushankkeen yhteydessä, jossa päiväkodin toimintaa kehitettiin aidon kuuntelemisen, sensitiivisen aikuisen ja läsnäolon teeman alla. Aidon vuorovaikutuksen ja läsnäolon vaikutus lapsiryhmään tuli hankkeessa selvästi esille ja ilmeni niin, että aikuisen aidon läsnäolon myötä lapset kuuntelivat aikuisia, koska olivat oppineet, että heitäkin kuunnellaan ja sama päti myös siihen, että he kuuntelivat toisiaankin paremmin (Nätyinki 2016, 102).

4.4 Yhteisöllisyys ja ryhmäytyminen

Yhteisöllisyys on tärkeä käsite ja arvo työssäni mukanaolevissa järjestöissä. Yhteisöllisyys on oman kokemukseni mukaan todella tärkeä syy olla mukana järjestön toiminnassa. Uskon myös vahvasti, että osallisuus luo lisää yhteisöllisyyttä ja perustelen sitä sillä, että kun ihminen, oli hän lapsi, nuori tai aikuinen, kokee olevansa tasavertainen ja pystyvänsä antamaan oman panoksensa suunnitteluun ja toimintaan ja määrittelemään myös sen suuntaa yhdessä muiden kanssa, hän kokee paremmin kuuluvansa yhteisöön ja järjestöön. Osallisuuden kokemukset vahvistavat toimijuutta yhteisöissä (Rasku-Puttonen 2006, 113).

Sami Myllyniemi liittää yhteisöllisyyden osallisuuden sukulaiskäsitteeksi. Myllyniemi rinnastaa osallisuuden myös yhdenvertaisuuteen, syrjimättömyyteen, tasa-arvoon ja ihmisoikeuksiin. (Myllyniemi 2014, 5.)

Yhteisöllisyyttä vaaditaan, jotta yksilöistä kasvaa ryhmä. Keinoksi yhteisöllisyyden edistämiseen, Helena Rasku-Puttonen antaa ryhmän sääntöjen laatimisen yhdessä. Rasku-Puttosen mielestä se on eräs tärkeimmistä keinoista edistää yhteisöön kuulumista ja vastuunottoa. Rasku-Puttonen myös toteaa, että ilmapiirin muotoutumiseen ja lasten suhteisiin panostaminen vaatii aikaa, mutta sen hyödyt näkyvät myöhemmin ryhmän toiminnassa ja että yhteisön rakentaminen vaatii kasvattajalta lasten osallisuuden tukemista. Osallisuudeksi Rasku-Puttonen käsittää esimerkiksi sääntöjen yhdessä laatimisen ja niistä keskustelemisen. Rasku-Puttonen myös korostaa, että kehittynyttä yhteisöä ei ensisijaisesti kuvaa miellyttävyyks, vaan kuuntelemisen, jakamisen ja keskustelujen kautta taisteltu keskinäisen kunnioituksen ja välittämisen ilmapiiri. Yhteisön

kehittymistä edesauttaa työskenteleminen yhteisen päämäärän hyväksi ja yhteisöllisyyden ja huolenpidon jatkuva tavoitteellinen edistäminen. (Rasku-Puttonen 2006, 112.)

Yhteisöllisyyden tärkeyttä osallisuudesta korostaa moni muukin tutkija, mm. Piia Roos sanoo, että yhteisöllisyys on osallisuuden olennainen elementti (Roos 2016, 91.). Yhteisöllisyydellä siis todella on painoarvoa, kun puhutaan ja kehitetään osallisuutta.

Jotta yksilöistä syntyy ryhmä ja jotta ryhmässä olisi aitoa vuorovaikutusta, tarvitaan mielestäni ryhmäytymistä. Ryhmäytymiseen tarvitaan aikaa ja panostusta, eikä se synny itsestään tai välttämättä ryhmän jäsenten eli lasten/nuorten omin voimin. Ilman ohjattua ryhmäytymistä voi helposti käydä niin, että ei synny yhtä ryhmää, vaan useita erilaisia pieniä porukoita. Käytän itse mieluummin tässä yhteydessä termiä ryhmäyttäminen, koska mielestäni ryhmäytyminen vaatii vetäjältä aktiivista työtä ja ponnistelua ja sitä, että asialle varataan aikaa ja mietitään sopivia menetelmiä. Ryhmäytyminen ei siis mielestäni ole jotain, joka syntyy täysin itsestään vaan vaatii aktiivista ryhmäyttämistä.

4.5 Epämuodollinen oppiminen

Epämuodollinen oppiminen on jotakin perinteisen opetuksen ja arkioppimisen väliltä. Se voi olla suunnitelmallista, jäsenneltyä ja sillä voi olla tiettyjä oppimistavoitteita, vaikka se tapahtuu muodollisten oppilaitosten ulkopuolella. Näitä kansalaisoppimisen organisoitumismahdollisuuksia on paljon: harrastuksissa, työpajoissa, seminaareissa, kursseilla, kerhoissa, leireillä tai järjestöissä. Oppiminen perustuu vapaaehtoisuuteen, se on oma-aloitteista ja se voi, ja usein yhdistyykin johonkin muuhun toimintaan. (Euroopan komissio & Eurodesk-verkosto 2012; Flowers 2009, 28; Kiilakoski 2008.)

Epämuodollisessa kasvatuksessa osallistumista korostava lähestymistapa oppimiseen painottuu ja kyse on sekä henkilökohtaisesta että yhteisöllisestä (Flowers 2009, 28). Osallistavissa menetelmissä jokaisella on oikeus mielipiteeseen ja yksilölliset erot huomioidaan. Kun opetuksessa halutaan pelkän faktatiedon siirtämisen sijaan ottaa

mukaan taidot, asenteet, arvot ja toiminta, tarvitaan pikemmin horisontaalisia kuin hierarkkisia kasvatustapojen menetelmiä. Osallistavien menetelmien demokraattinen lähestymistapa ottaa kaikki mukaan, auttaa ajattelemaan ja tekemään itsenäisiä tulkintoja. Se rohkaisee analysoimaan kriittisesti tosielämän tilanteita, ja voi johtaa harkittuun ja tarkoituksenmukaiseen toimintaan esim. ihmisoikeuksien puolustamiseksi. Ollakseen tuoksellista, ihmisoikeuskasvatuksen on tarjottava lapsille heitä tukeva kehys, jossa jokaisen lapsen oikeuksia kunnioitetaan. (Emt., 27.) Tämä vaatii ohjaajalta mielestäni vuorovaikutustaitoja ja -osaamista sekä menetelmien hallintaa. Miten varmistetaan, että järjestöissä ohjaajina toimivilla on riittävä koulutusta näissä taidoissa? Yksiselitteinen vastaus kysymykseen on mielestäni ohjaajien koulutus.

Compositon mukaan epämuodollisen kasvatuksen ja koulutuksen tarkoituksena on välittää arvoja, kehittää ja harjaannuttaa erilaisia demokraattisen toiminnan vaatimia taitoja (Emt., 28). Juuri tätä järjestöt siis tekevät ja niiden tulisi tehdä järjestämässään koulutuksessa ja muussakin toiminnassaan.

5 TYÖN MENETELMÄT JA TOTEUTUS

Opinnäytetyöni toteutettiin teoriaan ja osallistaviin menetelmiin tutustuen, havainnointina ja työpajoina ryhmissä, toiminnanjohtajien tai lapsityöstä vastaavien työntekijöiden kanssa keskusteluinä sekä nämä kaikki yhteen vetäen pohdiskeluna tulevaisuudesta lapsijärjestöissä.

5.1 Havainnoinnit

Havainnointi on yksi laadullisen aineiston keruumenetelmä. Havainnoinnissa on eri muotoja, ja työkaluna dokumentoinnissa käytetään havainnointipäiväkirjaa. (Kananen 2015, 78.) Työssäni on kyseessä strukturoitu havainnointi eli tiesin etukäteen mihin seikkoihin minun pitää kiinnittää huomiota (emt., 79).

Lähdin tekemään havainnointeja mielessäni opinnäytetyöni keskeiset kysymykset eli onko lapsijärjestöjen paikallisryhmätasolla osallisuutta? Minkälaista se on ja miten se näkyy? Voisiko hyviä käytäntöjä jakaa eteenpäin ja mitä sopivia uusia menetelmiä voisi ottaa käyttöön? Lisäksi ajattelin, että saisin jonkinlaisen näkökulman näinkin pienellä ryhmien määrällä siihen, että onko järjestöjen välillä jotain eroja tai että mitä yhtäläisyyksiä nousee esille.

Yksittäistä ryhmää havainnoidessani minua kiinnosti erityisesti se, että onko lapsilla ja nuorilla aito mahdollisuus päästä mukaan vaikuttamaan oman ryhmän toimintaan. Onko heillä halua tai tietoa, miten päästä vaikuttamaan järjestön toimintaan laajemminkin? Haluavatko aikuiset päättää asioista ja pitää vallankahvasta kiinni? Osataanko ryhmätoiminnassa kuunnella kaikkia ja toimitaanko siellä tasapuolisesti? Toimiiko ryhmänohjauksessa perusasiat? Onko toiminta täysin aikuisvetoista? Onko lapsia/nuoria opetettu ottamaan vastuuta ja olemaan mukana?

Havainnointien aluksi esittäydyin ja kerroin miksi olen seuraamassa ryhmän toimintaa eli että olen ryhtynyt opiskelemaan aikuisella iällä lisää ja opiskeluuni kuuluu iso lopputyö, jonka aiheena on osallisuus ja osallistuminen. Kerroin myös, että ensi kerralla pidän heille aiheesta työpajan ja tulinkin siksi jo hieman tutustumaan heihin. Kerroin jo esittelyssä, että annan kaikille lähtiessä mukaan lomakkeen, jossa kerrotaan työstäni tarkemmin ja pyydetään sekä huoltajan, että lapsen omaa suostumusta osallistua työpajaan.

Havainnoinneissa pääsin jo itsekin hieman ryhmäytymään usein utelioiden ja uudesta aikuisesta kiinnostuneiden lasten ja nuorten kanssa, tulinkin heille tutuksi ja pääsin jo hieman tutustumaan lapsiin ja heidän ryhmänsä dynamiikkaan sekä tapoihin. Havainnointien perusteella pystyin myös valmistautumaan työpajan pitoon paremmin eli ottamaan huomioon esimerkiksi ryhmän vilkkauksen ja varmistamaan, että leikit rytmittivät työpajaa ja antoivat riittävästi tekemistä energian purkuun.

Havainnoinneista tein havainnointipäiväkirjat eli kirjoitin ylös tarkkaan kerhon/harjoitusten kulun ja huomiot ryhmän toiminnassa. Havainnointien jälkeen tein yhteenvetoa

kaikista havainnoinneista eli mitä yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia niissä havaitsin sekä mitä kehitettävää erityisesti osallisuuteen liittyen niissä havaitsin.

5.2 Työpajat

Työpajan suunnittelu alkoi perustuen omaan kokemukseeni erilaisten koulutusten ja tilaisuuksien vetämisestä ja lähdin pohtimaan, minkälainen työpajan pitäisi olla, että lapset ja nuoret sekä viihtyisivät, innostuisivat, oppisivat osallisuudesta jotain lisää ja myös saisin heidän mielipiteitään nostettua esille. Halusin tehdä nimenomaan työpajat, enkä haastatteluja, sillä osallisuus on kokemukseeni perustuen ryhmäilmiö. Halusin, että lapset/nuoret pääsevät yhdessä oppimaan ja pohtimaan osallisuutta ja että tilanteet olisivat aitoja vuorovaikutustilanteita eikä yhdensuuntaisia haastatteluita, joissa haastattelija kysyy ja vastaaja vastaa. Pirjo Hanhivaara vahvistaa ajatukseni osallisuudesta ryhmäilmiönä. Hanhivaara toimi Osako -osallistava koulu tutkimus- ja kehittämishankkeen vetäjänä ja tutkijana. Hän teki hankkeessa huomion siitä, että parhaimmatkaan menetelmät eivät takaa osallisuuden toteutumista, jos ilmapiiri mielipiteen ilmaisemiselle ei ole suotuisa. Hanhivaaran mukaan osallisuutta ei siis voi tarkastella ainoastaan yksilön näkökulmasta, vaan se tulee nähdä myös ryhmäilmiönä. (Hanhivaara 2006, 5.)

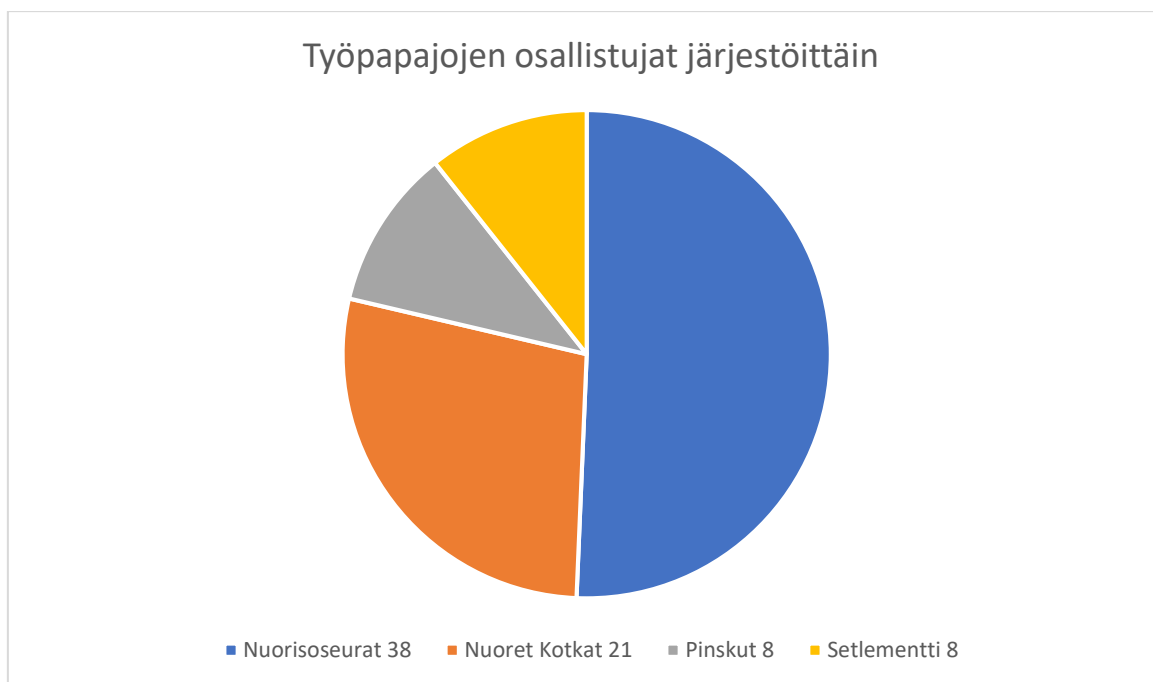
Työpajasta muodostui kolmiosainen 1,5 h kestävä kokonaisuus (Liite 4.). Ensin hieman tutustuttiin toisiimme ja luotiin vuorovaikutusta minun ja ryhmän välille leikkimällä, sitten tutustuttiin osallisuuteen aiheena sekä Roger Hartin osallisuuden portaisiin (Hart 1992, 8) ja viimeiseksi selvitettiin osallisuuden tilaa ryhmässä toiminnallisen ”missä seisot” -menetelmän avulla. Menetelmä oli muokattu versio Compasiton ”missä seisot” -harjoituksesta (Flowers 2009, 184). Lopuksi oli palautteen anto sekä minulle että ryhmän omalle vetäjälle ja loppuleikki. Työpajan tarkoitus oli siis käsitellä osallisuutta mahdollisimman monipuolisesti ja saada hyvä kuva järjestön perustoiminnasta, mitä lapset, nuoret ja aikuiset ryhmissä tekevät ja kuinka he toimivat. Työpajoissa tutustuttiin osallisuuteen ensin määrittelemällä yhdessä, mitä osallisuus tarkoittaa. Määrittely tapahtui keskustelemalla ja tuotoksena syntyi fläpille kirjoitettuja sanoja, jotka ryhmän mielestä liittyivät osallisuuteen ja edistivät sen toteutumista.

Fläppipapereille koostui varsin monipuolinen määritelmä osallisuudesta. Määrittelyn aloittaminen ei kuitenkaan ollut helppoa, vaan johdattelin ja autoin määrittelyä erilaisilla kysymyksillä. Esimerkiksi yhdessä ryhmässä esille oli jo tullut, että osallisuus vaatii puhumista ja mielipiteen ilmaisua. Minä jatkoin kysymällä, että ”mites jos toinen kyllä puhuu ja ilmaisee mielipiteen, niin mitäs muuta siihen tarvitaan, että sillä mielipiteellä on jotain merkitystä?”

Työpajat videoitiin analysointia varten. Videoiden ongelmaksi nousi kuitenkin sekä kuuluvuus että kameran sijoittelu esimerkiksi mielipiteen ilmaisu janalla tehtävää ajatellen. Koska pidin työpajaa yksin, enkä halunnut osallistujien kiinnittävän liikaa kameraan huomioita, laitoin sen kuvaamaan paikkaan, jossa se mahdollisimman hyvin kuvaisi kaikkea mitä työpajan aikana teemme. Tämä ei kuitenkaan ihan aina toiminut täydellisesti. Videoista ei voi tehdä sen kaltaisia päätelmiä, että ”tässä väittämässä kaikkien ryhmien lapset seisoivat janalla puolivälistä eteenpäin”, sillä välillä ryhmäkoko oli iso, koko jana ei näkynyt kuvassa, hälinä oli kova jne. Tämä siis hieman vaikeuttaa tutkimuksellista näkökulmaa opinnäytetyössäni, mutta koska olin määritellyt tavoitteekseni työpajoille muutakin, kuten osallisuudesta oppimista, tilaisuutta ilmaista mielipiteensä ja ryhmäytymistä, niin en missään nimessä koe, että työni olisi tältä osin mennyt huonosti. Videoista pystyin kuitenkin käymään työpajatilanteen uudelleen läpi ja poimimaan lasten/nuorten kommentteja työhöni. Jos tällaisesta työpajatilanteesta haluaisi tehdä tarkan tutkimuksellisen yhteenvedon, niin työpajan osallistujamäärä pitäisi rajoittaa pienemmäksi sekä kuvaamiseen pitäisi panostaa enemmän.

Työpajojen jälkeen tein nauhoittamalla päiväkirjaa, jonne kokosin tuntemuksia siitä, miten työpaja meni, sekä oivalluksia ja parannusideoita työpajan pitämistä ajatellen.

Työpajojen kohderyhmänä työssäni ovat lapset ja nuoret, joille usein annetaan vain näennäisiä vaikuttamismahdollisuuksia. Nyt heidän mielipiteitään paitsi kuullaan, myös tullaan hyödyntämään asioiden kehittämisessä. Lapsille järjestettyjen vaikutus- ja toimintamahdollisuuksien tuleekin olla todellisia eikä vain näennäisiä (Kiilakoski, Gretshel & Nivala 2012, 11, 15). Osallisuuden kehittäminen ryhmätoiminnassa vaatii ryhmien toiminnan ymmärrystä. Havainnoinnit sekä työpajat antoivat tähän hyvän pohjan.

KUVA 2: Työpajojen osallistujien jakautuminen järjestöittäin.

Seitsemässä työpajassa oli mukana yhteensä 75 lasta/nuorta. Vaikka kahdessa järjestössä oli vaikeuksia löytää ryhmiä mukaan työhöni, se ei kokemukseni mukaan perustunut siihen, että työni ei olisi kiinnostanut järjestöjä, vaan ennemminkin siihen, että yhteishenkilöni järjestöissä olivat hyvin kiireisiä ja välillä yhteydenottoihin vastaaminen kesti kauan. Osalla ehdotetuista ryhmistä oli myös loppusyksyksi jo niin paljon ohjelmaa, ettei työpajani sopinut heidän ohjelmaansa. Tavoitteenani oli saada mukaan kaksi ryhmää jokaisesta järjestöstä eli yhteensä kahdeksan ryhmää ja nyt mukana oli seitsemän ryhmää eli jäin alkuperäisestä tavoitteestani hieman. En kuitenkaan näe tällä olevan merkitystä lopputuleman kannalta. Ryhmät erosivat kokemukseni mukaan eniten toisistaan siinä, mitä ryhmässä tehtiin eli oliko se tanhuryhmä, teatteriryhmä vai ryhmä, jossa tehtiin vaihtelevalla ohjelmalla yhdessä erilaisia asioita, kuten poika-, kotka- sekä pinksukerhoissa, eikä niinkään sen perusteella mistä järjestöstä oli kyse.

5.3 Testityöpajat

Työpajan toimivuus testattiin kesäleirillä, jotta sain vahvistuksen pajojen soveltuvuudesta 9-17-vuotiaille ja osasin tehdä tarvittavat muutokset pajan runkoon. Testityöpajat pidettiin Kaakkois-Suomen Nuorten Kotkien Piirijärjestön kesäleirillä Asinsaassa,

Taipalsaarella kesäkuussa 2017. Testityöpajoja oli kolme; ensimmäiset kaksi olivat ikäryhmälle 8-14 -vuotiaat, molemmissa ryhmissä oli sekaisin kaiken ikäisiä tällä ikähaarukalla. Kolmas työpaja oli alle kouluikäisille. Olin suunnitellut työpajan sisällön kouluikäisille sopivaksi, joten muokkasin hieman sisältöä alle kouluikäisten ryhmälle sopivammaksi, mutta huomasin, että halutessaan ja keskittyessään he pystyvät työpajaan myöskin hyvin, ainoastaan osallisuuden määrittely ja Hartin portaiden ymmärtäminen vaati minulta vetäjänä enemmän apuja.

Testityöpajat laajalla ikähaitarilla vahvistivat käsitykseni siitä, että koska kaipaamme lasten ja nuorten mielipiteitä ja kykyä keskustella asiasta, ovat yli 9-vuotiaat sopiva kohde-ryhmä työpajoihini.

Testityöpajoissa työpajan runko oli valmis, mutta sisältöosioiden testaaminen auttoi valitsemaan parhaat menetelmät halutun lopputuloksen saavuttamiseksi. Halusin pohdita ryhmän kanssa osallisuutta yhdessä ja siksi valitsin työpajoihin sitä tukevat osiot. Osallisuuden määrittelyä teimme sekä testityöpajoissa että myös varsinaisissa työpajoissa siten, että kyselin lapsilta mitä osallisuus tarkoittaa ja keräsimme avainsanoja fläppipaperille. Lapset saivat siis itse kirjoittaa paperille osallisuutta kuvaavia ja siihen liittyviä sanoja. Hartin osallisuuden portaiden askelmien etsimisen oikealle paikalleen teimme niin, että kerroin pohjaksi, että osallisuudessa on olemassa eri tasoja ja ylimmälle portaalle tulee esimerkki, joka on eniten osallisuutta ja alimmalle se, joka on vähiten osallisuutta, ja että meidän tehtävä olisi yhdessä löytää oikea järjestys ja esimerkit oikeille askelmille. Tämän lisäksi olin tehnyt muutamia väittämiä ja niihin vastattiin siirtymällä janalla portaattomasti välillä samaa mieltä ja eri mieltä.

Testityöpajoissa kokeilin väittämäjanan kanssa myös Compositon tehtävää, jossa kysyttiin minkäikäisenä lapsen pitäisi saada vaikuttaa mihinkin asiaan. En kuitenkaan kokenut saavani siitä irti heidän kokemuksiaan osallisuudesta ja vaikuttamisesta omassa harrastuksessa ja kerhossa, vaan keskustelu oli yleisemmällä tasolla, kuten väittämätkin, joten jätin tämän tehtävän pois varsinaisista työpajoista.

Hartin osallisuuden portaiden askelmien esimerkkien kautta osallisuutta ja sen eri tasoja saatiin konkretisoitua. Ajattelin testityöpajoissa hyödyntäväni laajemminkin

portaiden askelmia ja kysyväni ryhmissä, että millä askelmalla teidän kerhossa ollaan, mutta kaikissa työpajoissa tämä ei onnistunut tai jäi tekemättä.

Testityöpajoista sain seuraavia tärkeitä huomioita:

- alle 9/10-vuotiaiden voi olla vaikea keskustella osallisuus aiheesta yhdessä niin, että syntyisi aitoa keskustelua ja vuorovaikutusta
- moni sekoitti osallisuuden osallistumiseen ja näiden kahden selventämisestä saatiin todella hyvät keskustelut. 10-vuotias poika toisessa testiryhmässä määritteli osallisuuden ja osallistumisen eron todella hienosti: ”Osallistuminen on sitä, että tullaan mukaan osallistumaan johonkin valmiiseen, osallisuus on sitä, että ollaan itse mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa sitä jotakin”
- molemmissa työpajoissa oli muutama todella keskusteleva lapsi/nuori, joka innosti ja helpotti työpajaa, koska he olivat niin täysillä mukana. He antoivat hyvän esimerkin muille ja innostivat muitakin mukaan keskusteluun. Eli innostus tarttuu
- osallisuuden määrittelyssä fläppipaperi -idea toimi hyvin eli että lattialla oli iso paperi ja kun osallisuudesta keskusteltiin ja sitä määriteltiin, niin paperille sai piirtää ja kirjoittaa sanoja ja asioita
- alkuleikkinä itsensä esittely ja adjektiivi oman nimen alkukirjaimella ja liike oli noissa ryhmissä todella pidetty leikki
- loppuleikille on myös todella tärkeää jäädä aikaa. Lapset oikein odottivat sitä, etenkin, koska kaikki eivät ihan jaksaneet keskittyä keskustelemaan, niin loppuleikistä jäi kaikille hyvä mieli ja osallisuudesta positiivinen mielikuva
- väitteet ja vastaaminen siirtymällä janalla itselle sopivaan kohtaan oli todella hyvä menetelmä. Käytin testityöpajoissa Compasiton kahden eri tehtävän väittämiä ja siellä oli muutama hyvä ja sopiva väittäjä, mutta väittäjät pitää hioa työpajaan sopivaksi, jotta saan niiden avulla asioita selville heidän omasta ryhmästään ja osallisuudesta siellä

Alle kouluikäisille pidetystä testityöpajasta tein seuraavanlaisia huomioita:

- alle kouluikäisille lapsille osallisuuden käsittelyn pitää olla yksinkertaista, konkreettista ja selkeä ja sivistyssanoja tulee välttää

- olin tehnyt hyvän oivalluksen, kun aiemmista ryhmistä poiketen, tein alle kouluikäisten ryhmälle tuoleista ringin valmiiksi eli työpaja tapahtui tuolilla istuen tai ringin keskellä lattialle istuen tai leikkien. Tuolilla istuminen rauhoitti tilannetta ja rajasi käytössä olevaa isoa tilaa
- tärkeimpänä ajatuksena työpajassa pidin ajatusten herättelyä osallisuuteen ja vaikuttamiseen ja oman mielipiteen ilmaisun harjoittelua

Nauhoitin testityöpajat kännykälläni ja testityöpajojen jälkeen kirjasin itselleni huomioita ylös sekä työpajoista, että mitä muutoksia tai huomioita tuleviin työpajoihin täytyisi tehdä. Pohdin kovasti sitä, mitä haluan työpajoillani saavuttaa ja onko ne enemmän tiedon keruuta ja tutkimuksellisia eli että miten lapset/nuoret harrastuksensa kokee ja miten pääsevät siellä vaikuttamaan. Vai olisiko työpajat samalla osallisuuteen ja vaikuttamiseen opettamista. Päädyin siihen, että työpajani on toiminnallinen koulutus, josta jää hyvä mieli ja joka edesauttaa ryhmän toimintaa jatkossa. Päätin tietoisesti panostaa tutustumiseen ja ryhmäytymiseen osan rajatusta työpaja-ajasta.

5.4 Keskustelut toiminnanjohtajien/lapsityön vastaavien kanssa

Kävin keskustelemassa jokaisessa opinnäytetyössäni mukana olevassa järjestössä. Nuorissa Kotkissa keskustelin Lea Väänäsen (toiminnanjohtaja, Nuorten Kotkien Keskusliitto) kanssa. Nuorisoseuroista keskustelin yhdessä Ulla Konttisen (toimialajohtaja, harrastustoiminnan tuki, Nuorisoseurat) ja Iija Filénin (toiminnanjohtaja, Uudenmaan aluetoimisto, Nuorisoseurat) kanssa. Pinskuista keskustelin Anni Hakolammen (toiminnanjohtaja, Pinskut) kanssa ja Settlementistä Silja Havun (lapsi- ja nuorisotyön aluepäällikkö, Etelä-Suomi, Settlementiliitto) kanssa.

Keskusteluiden tavoitteena oli tutustua jokaiseen järjestöön ja sen toimintaan hieman tarkemmin sekä saada tarvittavaa lisätietoa järjestöstä ja etenkin osallisuudesta kyseisessä järjestössä. Valitsin keskustelukumppanit niin, että heillä oli valtakunnallinen näköalapaikka järjestössä tehtävään lapsi- ja nuorisotyöhön. Lisäksi tavoitteena oli käydä yhdessä läpi työni teemoja, sen osa-alueita sekä puhua havainnoistani sekä huomioista, joita minulle nousi työpajoista. Olin kirjoittanut työni keskeiset käsitteet eli

osallisuus, yhteisöllisyys, vuorovaikutus ja ryhmäytyminen paperilapuille ja keskustelimme myös näistä käsitteistä, niiden merkityksestä ja mitä ajatuksia ne herättivät. Keskustelimme ohjaajien koulutuksesta ja tukemisesta sekä tulevaisuuden yhteistyömahdollisuuksista järjestöjen kesken.

5.5 Aineiston analyysi

Tein kaikista havainnoinneista havainnointipäiväkirjat. Aineistoa analysoidessani tulostin päiväkirjat ja etsin niistä yhtäläisyyksiä, eroavaisuuksia, esille nousevia asioita, osallisuutta tukevia hyviä käytäntöjä sekä osallisuutta edistäviä puutteita.

Videoin työpajat ja lisäksi nauhoitin jokaisen työpajan jälkeen omat tuntemukseni nauhalle. Kävin työpajojen videot läpi ja kirjoitin niistä ylös huomioitani tunnelmasta sekä siitä, miten työpajat sujuivat. Otin työpajojen jälkeen kuvia osallisuuden määrittelyistä fläppipaperille ja kuvat tuovat työhöni tunnelmaa työpajoista sekä lasten/nuorten näkökulmaa aiheeseen sekä antavat tietoa siitä, mitä lapset ja nuoret osallisuudesta tietävät. Litteroin myös mahdollisuuksien mukaan lasten/nuorten kommentteja ja mielipiteitä ja käytän niitä työssäni elävöittämään työtäni ja tuomaan myös lasten/nuorten näkökulmaa niiden kautta esille. Keräsin työpajoissani palautetta itselleni työpajoista ja lisäksi osallistujilla oli mahdollisuus antaa palautetta ja esittää toiveita nimettömänä omalle ohjaajalleen. Palautteista nostan esille tuntemuksia työpajoista sekä osallisuuden liittyvää oppimista. Ryhmien omille ohjaajille menevät toiveet ja palautteet jätän työni ulkopuolelle ja totean niistä vain lyhyesti ja yleisluontoisesti mitä ne pääasiallisesti pitivät sisällään.

Käsittelen havainnointeja ja työpajoja kokonaisuutena, enkä lähtenyt tekemään analyysiä esimerkiksi järjestöittäin. En ollut etukäteen päättänyt, kuinka tulen tässä asiassa toimimaan, mutta työn edetessä ja otannan ollessa näin pieni, päädyin siihen, että ryhmien analysointi järjestöittäin ei anna luotettavaa tietoa kyseisestä järjestöstä eikä anna työlleni mitään lisäarvoa. Perustelen tätä valintaani myös sillä, että havainnointeja ja työpajoja analysoidessani, en löytänyt eroja niinkään siitä, missä järjestössä

millloinkin olin, vaan enemmänkin siitä, mitä ryhmässä tehtiin. Koen, että tämä linjaus tukee myös lasten/nuorten anonymiteettiä työssäni.

Litteroin kaikki keskustelut ja analysoin niitä samalla periaatteella kuin havaintojanikin eli nostan esille yhtäläisyyksiä, eroavaisuuksia, mielenkiintoisia kommentteja ja huomioita.

5.6 Opinnäytetyön eettinen pohdinta

Jokaiselta työssäni mukana olevalta järjestöltä on kirjalliset tutkimusluvut. Tutkimusluvassa kerrotaan mistä opinnäytetyössäni on kyse, mihin opintoihin sitä tehdään, kuka on ohjaava opettajani. Luvassa kerrotaan myös esimerkiksi, että opinnäytetyössä mukana olevat ryhmät ja ryhmien jäsenet eivät ole tunnistettavissa valmiista työstä, ryhmän jäseniltä ja alaikäisten lasten vanhemmilta pyydetään erikseen lupa olla mukana opinnäytetyössä. Jo tutkimusluvassa kerrotaan, että työpajojen ja haastatteluiden nauhoitteet tallennetaan vain tätä opinnäytetyötä varten ja tuhotaan sen valmistuttua.

Työssäni on mukana lapsia ja nuoria ja pidin erityisen tärkeänä työni aiheen eli osallisuuden takia myös sitä, että myös heiltä itseltään pyydettiin suostumus olla mukana työssäni ja heillä oli myös mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta siihen. Kuten jo havainnointien yhteydessä kerroin, niin lapset/nuoret saivat havainnointikerralla mukaansa lapun, jossa kerrottiin tarkemmin opinnäytetyöstäni sekä pyydettiin sekä heidän omaa, että huoltajan suostumusta olla mukana työssäni.

Suomen perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa heitä itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Sama oikeus turvataan myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa. Toisaalta huoltajalla on lapsenhuoltolain (361/1983) 4.1 §:n mukaan oikeus päättää lapsen henkilökohtaisista asioista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018.)

Olen työni kaikissa vaiheissa pohtinut myös omaa rooliani, sillä työskentelen Nuorten Kotkien Keskusliitossa kulttuuri- ja kansainvälisyysuunnittelijana. Olen halunnut käsitellä kaikkia järjestöjä työssäni tasapuolisesti. Käytän Nuoria Kotkia työssäni

esimerkkinä ja myöskin yhtenä perusteluna sille, miksi osallisuus aiheena kiinnostaa minua. Olen työskennellyt Nuorissa Kotkissa melkein 15 vuotta, joten näen luonnollisena sen, että työskentelyni tulee työssäni esille. Pidän luonnollisena myös sitä, että pitkäkökokemuksena järjestössä työskentelystä näkyy työssäni, sillä se tuo hyvät pohjatiedot aiheen käsittelyyn. Annan siis kokemukseni tulla rehellisesti ilmi opinnäytetyössäni sekä myöskin se, että koen osallisuuden ja sen kehittäminen erittäin tärkeänä asiana. Aineiston keruun aikoihin olin kuitenkin opintovapaalla työstäni, minkä huomasin hyväksi asiaksi tasapuolisuuden kannalta. Sain samalla myös hieman etäisyyttä joka päiväiseen järjestössä työskentelyyn ja näin ollen pystyin katsomaan kehittämistyötä paremmin kokonaisuutena.

Olen pyrkinyt kaikissa työni vaiheissa noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä eli noudattamaan eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä ja tutkimusmenetelmiä.

Opinnäytetyöni eri osioista ja aineistosta on syntynyt henkilörekisteri, joka on tallennettu omalle tietokoneelleni sekä varmuuskopit ulkoiselle kovalevyille. Kenelläkään muulla ei ole pääsyä tiedostoihin. Kaikki aineisto tuhoetaan, kun työ on hyväksytty.

6 TULOKSET

6.1 Havainnointien yhteenveto

Seitsemän ryhmän perusteella voin tehdä päätelmän, että jokainen ryhmä on omanlaisensa. Päätelmä on ehkä aika itsestään selvä, mutta minusta se on työssäni tärkeä. Jokaisessa ryhmässä on omat ominaispiirteensä, omat tavat toimia ja omanlaisensa ilmapiiri. Tämä johtuu sekä osallistujista että vetäjästä sekä siitä, mitä yhdessä tehdään. Jokainen ryhmän jäsen on persoona, joka tuo oman lisänsä ryhmän toimintaan.

En kuitenkaan havainnut mitään merkittäviä eroja ryhmissä, jotka olisivat johtuneet jostainkin siitä, missä järjestössä oltiin, vaan lapset, nuoret ja ohjaajat, olisivat voineet olla mistä tahansa järjestöstä. Suurimman eron ryhmien välille teki se, että mitä ryhmässä

yhdessä tehtiin eli oliko kyse tanhu- tai teatteriryhmästä, poikakerhosta vai niin sanotusta yleiskerhosta eli että kokoonnuttiinko yhteen harjoittelemaan jotain tiettyä asiaa ja esitystä varten, kuten tanhussa ja teatterissa, vai kokoonnuttiinko yhteen viettämään aikaa ja tekemään erilaisia asioita joka kerta.

Ehkä jopa ennalta arvattavaa voisi olla myös se, että tanhu- ja teatteriryhmät olivat havainnoinneistani kaikkein selkeimpiä ryhmän toimintaa katsottuna eli niissä oli selkeimmät alut ja loput ja kaikki tekeminen mielestäni edisti ryhmän oppimista ja osamista.

Muissa ryhmissä taas ryhmän kokoontuminen oli vapaamuotoisempaa eikä samalla lailla jonkun uuden asian opettelemiseen perustuvaa. Näissä ryhmissä tausta-ajatuksena onkin ehkä ryhmän keskinäiset vuorovaikutustaidot ja yhteisöllisyys, joka olisi mielestäni voinut tulla selkeämmin esille eli sitä voisi tietoisesti myös sanoittaa lapsille/nuorille ääneen, että mitä tehdään ja miksi. Vuorovaikutustaitoja ja yhteisöllisyyttä voisi myös tukea lisäämällä ryhmän toimintaan hieman lisää struktuuria eli samoina toistuvia ryhmän toimintaa tukevia asioita eli esimerkiksi yhdessä aloittamista ja lopettamista. Tällainen strukturi loisi ryhmän toimintaan ryhtiä ja ennakoitavuutta ja tuttuutta, jota etenkin pienempien lasten sanotaan rakastavan ja tarvitsevan. Oman kokemuksen perusteella jopa aikuiset kaipaavat järjestystä, tietoa ja ennakoitavuutta eli tietoa siitä mitä tehdään, milloin ja miksi. Samana toistuvat rutiinit luovat turvallisuutta ja niitä voi kuitenkin tarpeen mukaan varioida, ettei ne käy puuduttaviksi.

Ryhmiä havainnoinneissa huomasin myös, että monissa ryhmissä kaikki lapset/nuoret eivät tunteneet toisiaan ja osanneet toistensa nimiä. Sekä havainnoinnit että työpaikat olivat loka- marraskuussa ja ryhmät olivat aloittaneet toimintansa elokuun lopulla tai syyskuun alussa. Omiin silmiini tämä asia pomppasi voimakkaasti. Osa ryhmistä on toiminut yhdessä jo pidemmän aikaa, mutta ryhmään on tullut uusia jäseniä. Osa ryhmistä on aloittanut toimintansa elo- syyskuulla, mutta vielä loka- marraskuulla ryhmissä ei tunnettu toisiaan kunnolla. Vain kahdessa ryhmässä seitsemästä lapset/nuoret tuntuivat tuntevan toisensa oikeasti hyvin ja osaavan toistensa nimet kunnolla. Mielestäni tämä kertoo siitä, että ryhmien perustoiminnasta on useassa ryhmässä unohtunut toisiin tutustumisen tärkeys. Yhteisöllisyyteen, vuorovaikutukseen ja ryhmäytymiseen

panostaminen tukee ja edistää osallisuutta sekä luo pohjaa sille. Tutussa ryhmässä on helpompi ja turvallisempi toimia ja sitoutuminen sekä toisten tunteminen johtaa kunnioittamiseen ja rauhoittaa tilannetta. On tärkeää, että jokainen saa olla sellainen, kun on ja että ryhmässä on tilaa ja mahdollisuuksia kaikille eli vilkkaat ja puheliaat vs. rauhalliset ja hiljaiset. Jokaisessa ryhmässä oli jonkun verran ongelmia saada lapset/nuoret kuuntelemaan, keskittymään, rauhoittumaan ja antamaan toisille mahdollisuus osallistua. Toimimalla yhteisöllisesti ja sanoittamalla asioita ääneen annetaan vastuuta ryhmän toiminnasta ja ilmapiiristä myös lapsille/nuorille eli ryhmän jäsenille. On tärkeää, että yhdessä toimiminen on mukavaa ja ilmapiiri on avoin, ystävällinen, hyväksyvä ja erilaisuuden huomioiva. Tähän ohjaaja voi vaikuttaa esimerkiksi omalla käyttäytymisellään, vuorovaikutustaidoillaan, inhimillisyydellään ja ystävällisyydellään sekä painottamalla ryhmäytymistä ja tutustumista, sanoittamalla niiden tärkeyttä ääneen sekä valitsemalla kaikkea tätä tukevia menetelmiä.

Havainnoidessani osallisuutta ryhmissä, mietin, että tätä analysointia varten minun olisi ollut hyvä olla ryhmän toimintaa havainnoimassa useamman kerran. Yhden havainnointikerran perusteella pystyin kuitenkin tekemään huomion, että jokaisessa ryhmässä osallistujat pääsivät vaikuttamaan johonkin tai havainnoinnin aikana kävi ilmi, että heidän mielipidettään oli kuultu aikaisemmin, kun esimerkiksi tekemistä kyseiselle kerralle oli valittu. Mielenkiintoista näin jälkepäin ajatellen, olisi ollut haastatella myös ryhmän ohjaajia, jotta olisi voinut kysyä heidän tietoisia valintoja ja kohtia ryhmän toiminnassa, johon lapset ja nuoret oli tietoisesti otettu mukaan. Sekä mitä erilaisia menetelmiä ja tapoja yhdessä suunnittelun ja toteuttamisen edistämiseksi ryhmissä oli kokeiltu.

Lasten osallistuminen ja ryhmätyö edistää ryhmähengen luomisesta ja vähentää ryhmän jäsenten välisiä ennakkoluuloja. Aikuisten ei tulisi ajatella, että kasvattajat pitävät hallussaan kaikkea viisautta. Lapset tuovat kasvatusprosessiin omat kokemuksensa, ja niitä täytyy aktiivisesti käyttää hyväksi, jotta lasten kiinnostus säilyy. Kysymyksiä, kyseenalaistamista ja ristiriitoja tulisikin pitää kasvatuksen voimavaroina, joihin voidaan asennoitua myönteisesti. (Flowers 2009, 11.)

Havainnointi osoittautui todella hedelmälliseksi tavaksi oppia ryhmien toiminnasta asioita. Havainnointi nousi esille myös toiminnanjohtajien/lapsityöstä vastaavien kanssa keskusteluissa mahdollisena uutena muotona ohjaajakoulutuksessa ja ohjaajana kehittymisessä.

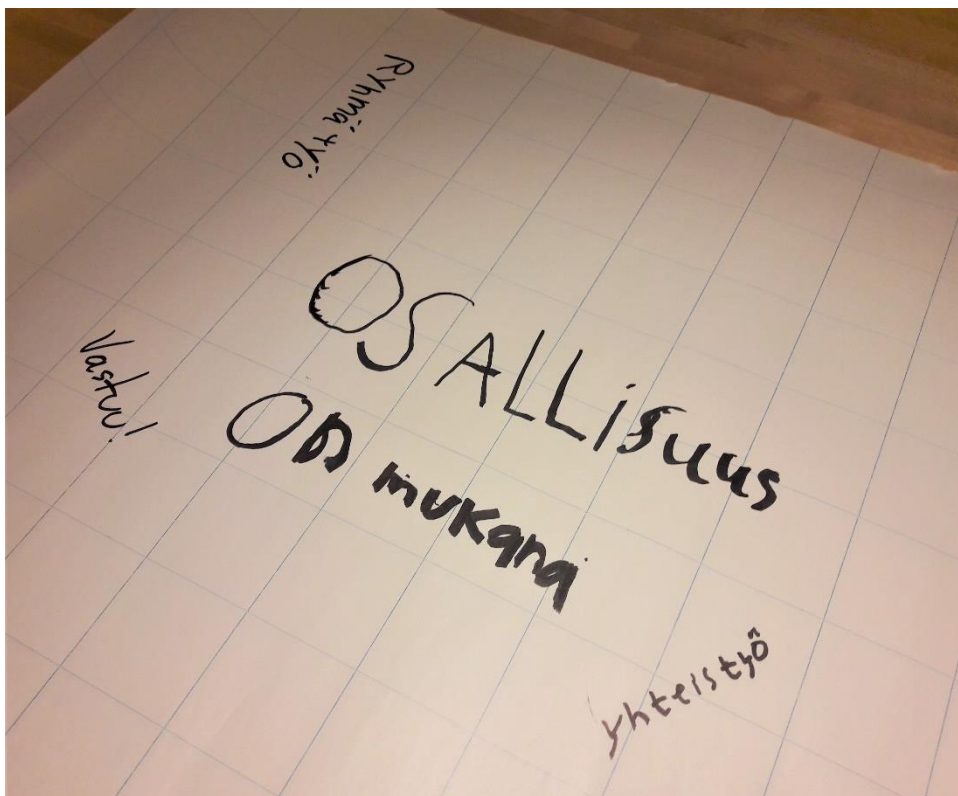
6.2 Työpajojen yhteenveto

Jokainen työpaja oli hieman erilainen, vaikka runko olikin sama. Erilaisuus johtui osallistujista, heidän iästään, keskustelun tasosta ja määrästä, ryhmän levottomuudesta/vilkkaudesta/rauhallisuudesta ja siitä miten paljon aihe kiinnosti ryhmää. Kaikissa muissa ryhmissä, paitsi yhdessä, saimme kuitenkin tehtyä samat asiat työpajasta eli leikit, osallisuuden määrittelyyn, käytyä Hartin portaat läpi ja käsiteltyä osallisuutta väittämien avulla janalla. Kolmessa ryhmässä, joissa oli vanhimpia osallistujia, ehdittiin lisäksi käydä läpi lyhyet lakitekstit, mitä lasten ja nuorten osallisuudesta sanotaan perustuslaissa, nuorisolaissa, kuntalaissa sekä lapsen oikeuksien sopimuksessa ja keskustella niistä.

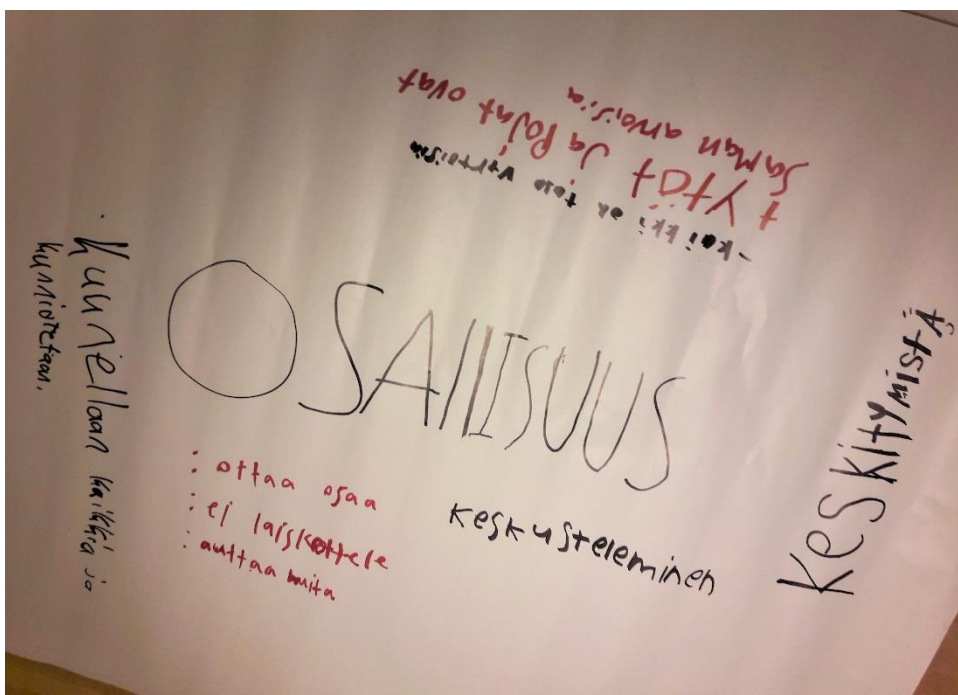
Osallisuutta määriteltiin yhdessä kirjoittamalla ensin fläpille isolla sana osallisuus. Sen jälkeen paperille sai piirtää tai kirjoittaa mitä osallisuus sanasta tulee mieleen tai mitä se tarkoittaa ja mitä siihen liittyy.

Yhdessä ryhmässä lapsi sanoi, että: ”osallisuus tarkoittaa sitä, että on osallinen ryhmässä”. Minä esitin tarkentavan kysymyksen, että: ”mitä se tarkoittaa?”, johon lapsi vastasi, että: ”on mukana, ei ole kipeä”.

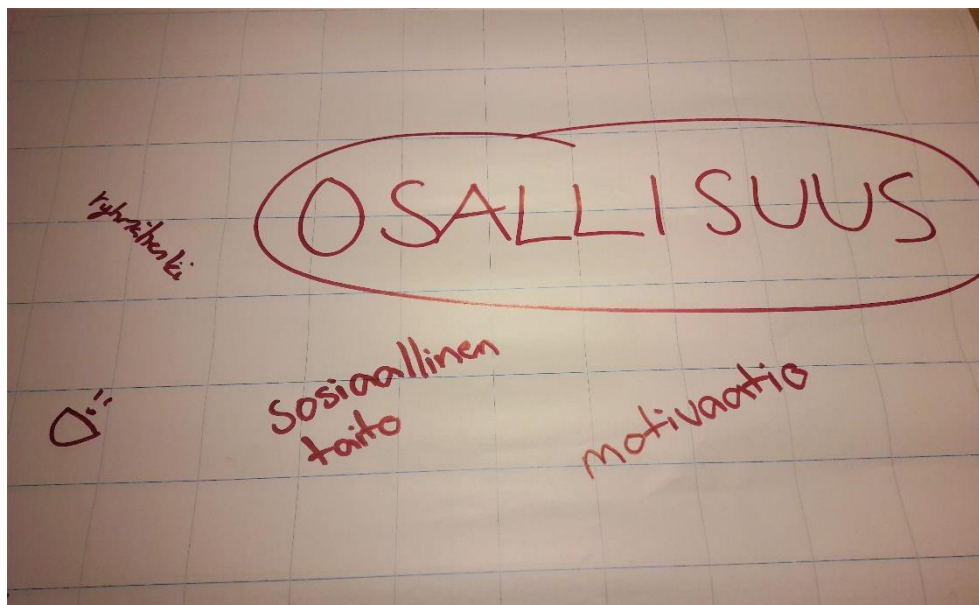
Monessa ryhmässä tuli esille sana, vaikuttaa. Yhdessä ryhmässä kysyin, että: ”mihin lapset voivat vaikuttaa?”. Yksi lapsi vastasi siihen, että: ”no sääntöihin”, johon minä kysyin tarkentavan kysymyksen, että: ”miten niihin sääntöihin voi vaikuttaa?”, johon lapsi vastasi, että: ”kertoo jotain silleen et mitä haluais et muuttuis.”

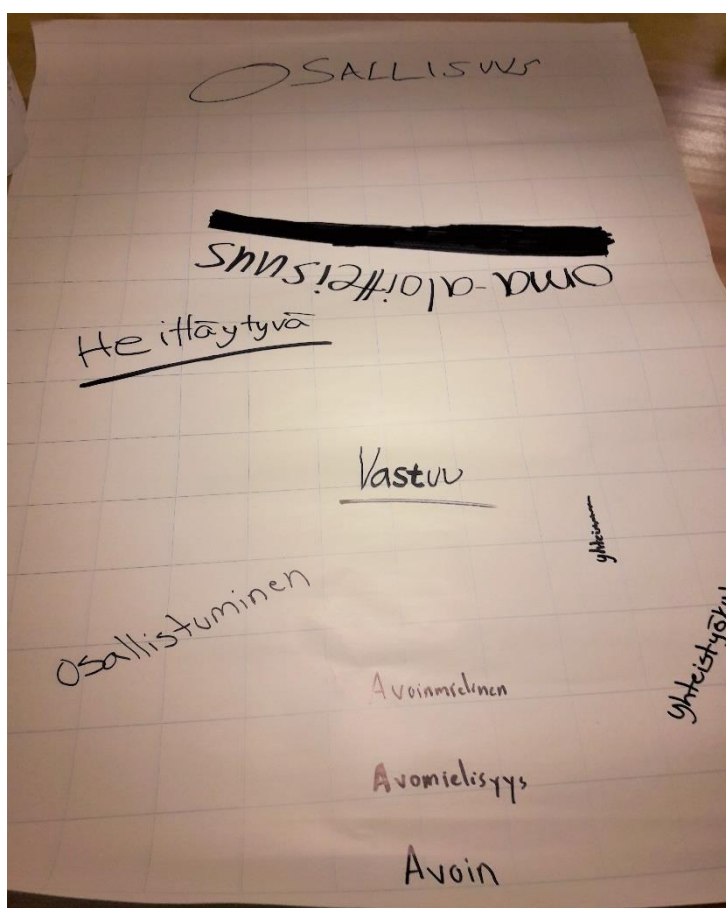
KUVA 3. Osallisuuden määrittelyä.

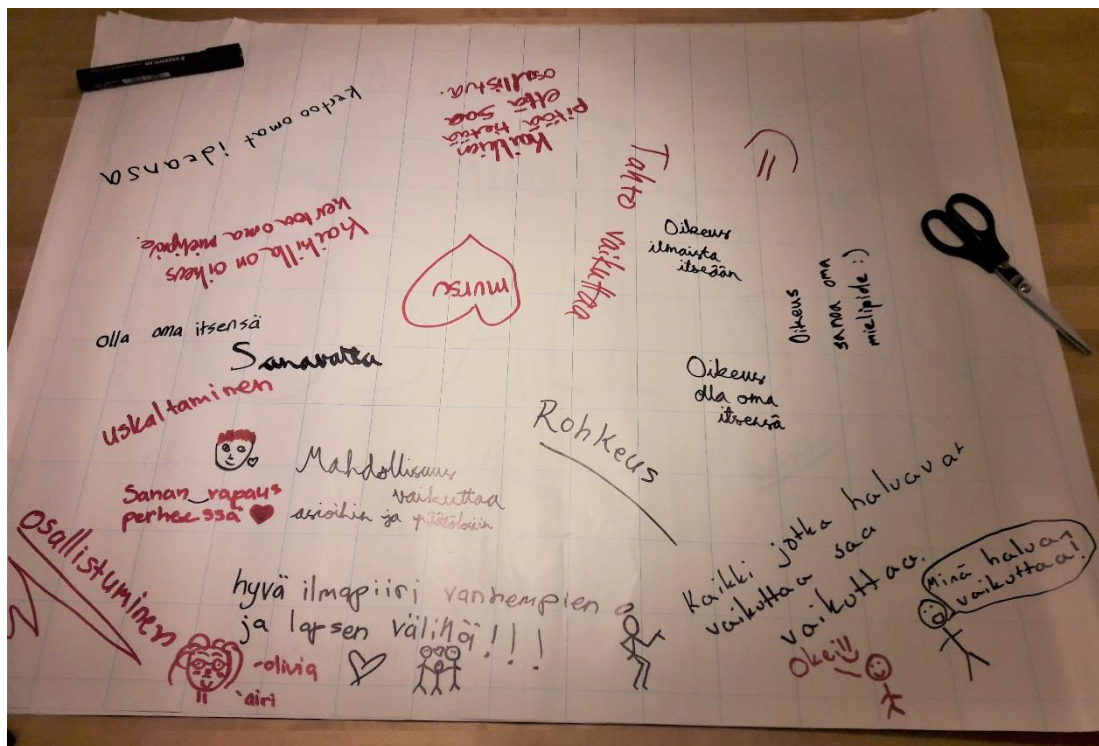
KUVA 4. Osallisuuden määrittelyä.

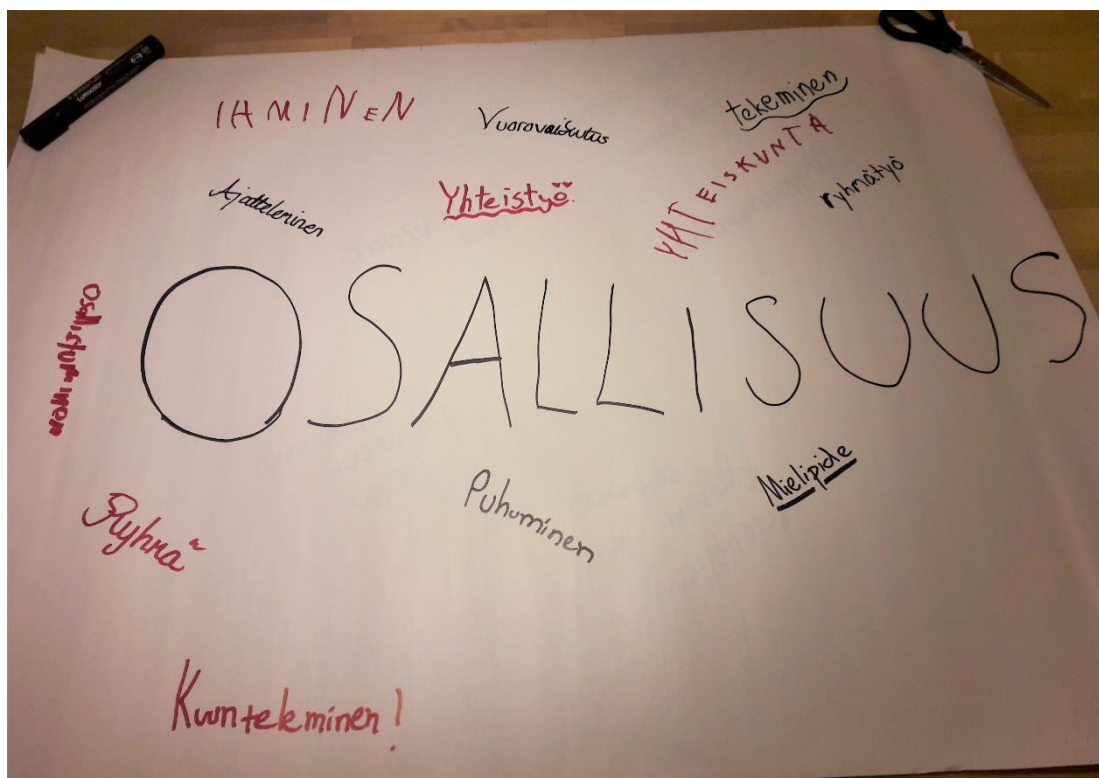
KUVA 5. Osallisuuden määrittelyä.

KUVA 6. Osallisuuden määrittelyä.

KUVA 7. Osallisuuden määrittelyä.

KUVA 8. Osallisuuden määrittelyä.

Yhdessä ryhmässä työpaja ei onnistunut ollenkaan. Jo havainnointia tehdessäni tein ryhmästä seuraavanlaisia havaintoja:

- todella levoton porukka, jossa on iso ikäjakauma
- aikamoinen melu ja härdelli lähes koko ajan päällä
- ohjaajat yrittävät parhaansa, mutta ohjeet kaikuivat kuuroille korville
- useampi lapsi pahoitti mielensä tai jostain tuli toisen lapsen kanssa riitaa tai toinen satuttaa
- ei yhteistä aloitusta ja lopetusta

Jo havainnoinnin perusteella tiesin siis odottaa isoa haastetta työpajan pitämisessä tälle ryhmälle. Ryhmä oli ison ikäjakauman lisäksi muutenkin hieman iso ja nuorimmat työpajaan liian nuoria. Ehdotin havainnoinnin jälkeen, että pitäisin työpajan vain osalle ryhmästä ja vanhimmasta päästä lapsia. Ryhmän ohjaajat olivat kanssani samaa mieltä. Lisäksi ehdotin, että pitäisin työpajan pienessä sivuhuoneessa, sillä en halunnut ison tilan häiriötä eli biljardipöytää, sohvia, tyynyjä ja palloja häiritsemään keskittymistä. Päätimme kuitenkin, että vetäisin alkuleikin koko ryhmälle. Olen leikittänyt samaa alkuleikkiä monet kerrat ennen näitä opinnäytetyön työpajoja ja leikitin sen myös testityöpajoissani. Kertaakaan aikaisemmin ei leikin läpivieminen ole ollut yhtä vaikeaa, ei silloinkaan, vaikka osallistujat ovat olleet nuorempia kuin tämä ryhmä. Leikissä on yksinkertaiset ja lyhyet ohjeet, mutta se vaatii toisten kuuntelemista ja keskittymistä. Tässä ryhmässä ei ollut kumpaakaan tarvittavaa taitoa, vaan ryhmässä oli menossa jatkuva häiritseminen, omien jutteleminen, toisten sanomisille naureskeleminen ja niiden vääntely. Moneen kertaan leikki keskeytyi ja yritin rauhoitella häiritäjiä ja saada heidät keskittymään tekemiseen. Ryhmän omat ohjaajat olivat leikissä mukana, eikä heilläkään ollut mitään konsteja rauhoittaa ryhmää.

Saimme kuitenkin lopulta alkuleikin leikittyä ja siirryimme isompien kanssa pienempään huoneeseen aloittamaan työpajaa, mutta emme päässet alkua pidemmälle, sillä en suostunut nytkään huutamaan ohjeita päälle, vaan pyysin kuuntelua ja keskittymistä. Selitin asiaa monella tavalla ja samalla tavalla, kun alkuleikissäkin, myös nyt puhuin käyttäytymisestä, toisten huomioon ottamisesta ja kuuntelemisesta ja selitin, että näitä kaikkia vaaditaan myös osallisuuteen. Aikani kaikin konstein yritettyäni pyysin ryhmän ohjaajat mukaan keskustelemaan ja totesin ettei työpajan pito onnistu, sillä

vanhimmat häiritsevät tahallaan ja nuoremmat ryhmästä odottavat, että päästäisiin alkamaan. Päädyimme siihen, että nuoremmat jäivät kanssani ja teinit lähtivät jatkamaan keskustelua käyttäytymisestä omien ohjaajien kanssa. Kaikkeen tähän oli mennyt niin paljon aikaa, ettei meille juuri jäänyt enää aikaa viedä työpajaa jäljelle jääneiden 4- ja 5-luokkalaisten kanssa läpi. Ehdimme kuitenkin keskustella siitä, minkälainen on hyvä kaveri ja mikä on huonoa käytöstä. Jäljelle jääneet lapset olivat kaikki poikia ja he halusivat kertoa kokemuksiaan koulusta vastaavista tilanteista, kiusaamisesta ja riidoista ja siinä hetkessä päätin, että se on nyt tärkeämpää, kun yrittää viedä työpajaa läpi, jota ei kuitenkaan ehtisi. Mietin, että jos näille pojille jäisi tästä jotain mieleen ja he oppisivat tästä jotain, olisi se tärkeämpää, kuin työpajan läpivieminen.

6.2.1 Lasten mielipiteet

Monessa ryhmässä pohdittiin sitä, miten osallisuus ja osallistuminen eroaa toisistaan. Jossain ryhmässä johdattelin kysymällä, että ”jos pääsee vaikuttamaan asioihin, niin kumpaa se olisi, osallistumista vai osallisuutta?” Jossain ryhmässä kysyin, että ”voisiko mielipiteen ilmaisulla olla jotain tekemistä tämän osallisuuden kanssa?”

Yhdessä ryhmässä osallisuutta määriteltäessä syntyi hyvä keskustelu mielipiteen ilmaisemisesta ja siitä miten oma mielipide ilmaistaan, jotta se vie asioita eteenpäin. Keskustelussa oli kyse huutamisesta ja keskustelemisesta. Ryhmä tuli siihen tulokseen, että keskustelu on tehokkaampaa ja pitää myös osata perustella mielipiteensä. Esille tuli myös, että keskusteleminen ja perusteleminen vaativat myös sen, että toinen haluaa kuunnella. Samassa keskustelussa kävi ilmi esimerkki yhden lapsen kotoa: ”mun pikkuveljet huutaa aina, mutta mä kyllä pystyn äidin kanssa keskustelemaan kaikesta.”

Hartin portaille oikeita lappuja oikeille askelmille etsittäessä käytiin useassa ryhmässä hyvää keskustelua osallisuudesta. Yhdessä ryhmässä ylimmän portaan kohdalla esitettiin seuraavanlainen perustelu: ”siinä on muutakin, kun ne skidit ja kaikki toimii paremmin, kun aikuisetkin on mukana”. Samassa ryhmässä oltiin myös epäluuloisia sen suhteen, että saisiko lapset tehdä omannäköistään juttua, jos aikuiset ovat mukana vai

sotkeentuvatko aikuiset asiaan ehkä lasten tahtomattakin: ”lapset tekee koululehteä, mut sit kuitenkin tulee joku aikuinen, joka sensuroi”. Koin, että osallisuuden portaat olivat hyvä valinta osaksi työpajaa. Ne olivat hyvä työkalu siihen, että voidaan havainnollistaa tilanteiden eroja ja keskustella esimerkkien avulla siitä, mikä on osallisuutta ja mikä ei. Lappujen etsiminen myös otettiin ongelmanratkaisutehtävänä, joka sai ryhmät keskittymään tehtävään. Kirjasin itselleni useamman kerran ylös, että askelmien löytäminen oikeille paikoilleen vaatii keskittymistä, mutta ei ole liian vaikeaa ala-asteikäiselle ryhmälle.

Väittämiin vastaaminen liikkumalla siihen suuntaan oliko samaa vai eri mieltä eli ”missä seisot” -tehtävä, toimi hyvin. Osa ryhmistä oli samalla tavalla aktiivisempia ilmaisemaan mielipidettään ja keskustelemaan, kuten muissakin tehtävissä. Koin kuitenkin, että se toimi, että mielipidettään sai ilmaista liikkumalla janalla mieleiseen kohtaan ja jos halusi, voi perustella, miksi seisoi siinä ja keskustella, muttei ollut pakko.

KUVA 9. Missä seisot -tehtävän laput.

Esitin kaikissa ryhmissä väittämän: ”minun mielipiteelläni on ryhmän toiminnassa merkitystä”. Väittämästä syntyi hyvää keskustelua ja lapset/nuoret osasivat esittää konkreettisia esimerkkejä asiasta, he osasivat myös pohtia mikä toive tai mielipide voidaan toteuttaa ja mikä ei eli he ymmärsivät myös realismin asioissa. Tästä muutama esimerkki on esimerkiksi nämä kommentit: ”jos vaikka sanon, että ois kiva, että meillä ois

tän tyylinen kampauss, niin se voidaan toteuttaa” ja ”no jos me päätetään, me voidaan mennä vaikka jonnekin, niin me päästään, mut me ei päästä heti. Niin me niinku otetaan aikaa ja pidetään se aika ja ei joka kerta voi mennä.”

Esitin jokaisessa ryhmässä myös väittämän: ”Aikuinen ja lapset/nuoret päättävät yhdessä asioista”. Yhdessä ryhmässä nuoret alkoivat keskustella keskenään ja miettivät yhdessä, että ”onks joskus ollut niin, ettei ohjaaja ota meitä huomioon?”. Ja päätyivät siihen, että kyllä heidät aina huomioidaan, vaikka ”hyvin pitkälti ohjaaja päättää yleensä treenit mitä tehdään, meillä on treenisuunnitelma mitä tapahtuu treeneissä. Lopputulokseen saadaan vaikuttaa.”

Halusin myös tietää, onko harrastus lapsille/nuorille mieluinen ja onko sinne tultu omasta vai jonkun muun, esimerkiksi vanhemman päätöksestä eli esitin kaikissa ryhmissä väittämän: ”minusta on kivaa käydä täällä”. Tämän väittämän osalta voin videoiden ja oman työpajan vetäjän kokemukseni perusteella sanoa, että kaikissa ryhmissä lapset ja nuoret olivat pääsääntöisesti ihan lähellä ”samaa mieltä” -lappua. Muutamassa ryhmässä, joku oli hieman keskemällä janaa ja yhdessä ryhmässä tällainen nuori kommentoi mielipidettään näin: ”Ei aina jaksais tulla, joskus väsyttää ja joskus olis muuta, mutta tästä on maksettu.” Kysyin häneltä tarkentavan kysymyksen, että ”Tuleeko tuo kotoa?”, johon nuori vastasi, että: ”Joo.”

Esitin myös kaikissa ryhmissä väitteen, että: ”haluaisin vaikuttaa asioihin ja tekemiseen enemmän”. Kaikissa ryhmissä osallistujat asettuivat janan puolesta välistä hyvin lähellä ”samaa mieltä” -lappua tai sen päälle. Halua vaikuttaa enemmän siis on.

Kuten jo alussa kerroin, kaikista videoista ei saa hyvin selkeästi katsottua, että missä lapset/nuoret seisovat. Yleistyksiä voi siis väittämien perusteella tehdä hyvin vähän. Koen silti, että työpajoilla oli tärkeä merkitys työssäni ja ne auttavat minua pysymään kiinni lasten ja nuorten maailmassa ja siinä, miten heidän mielipiteitään voitaisiin paremmin ottaa huomioon. Toki toivon myös, että vaikka työpaja oli yksittäinen kerho/treenikerta osallistujille, niin ehkä se joiain antoi kyseisen ryhmän toiminnalle. Ja jos ajattelen, mitä se jokin voisi olla, niin esimerkiksi sitä, että osallistujat

uskaltaisivat enemmän ilmaista mielipiteitään ja kysyä ja kyseenalaistaa asioita ja ohjaajan kannalta, se ehkä sai miettimään omia toimintatapojaan.

6.2.2 Palautteet

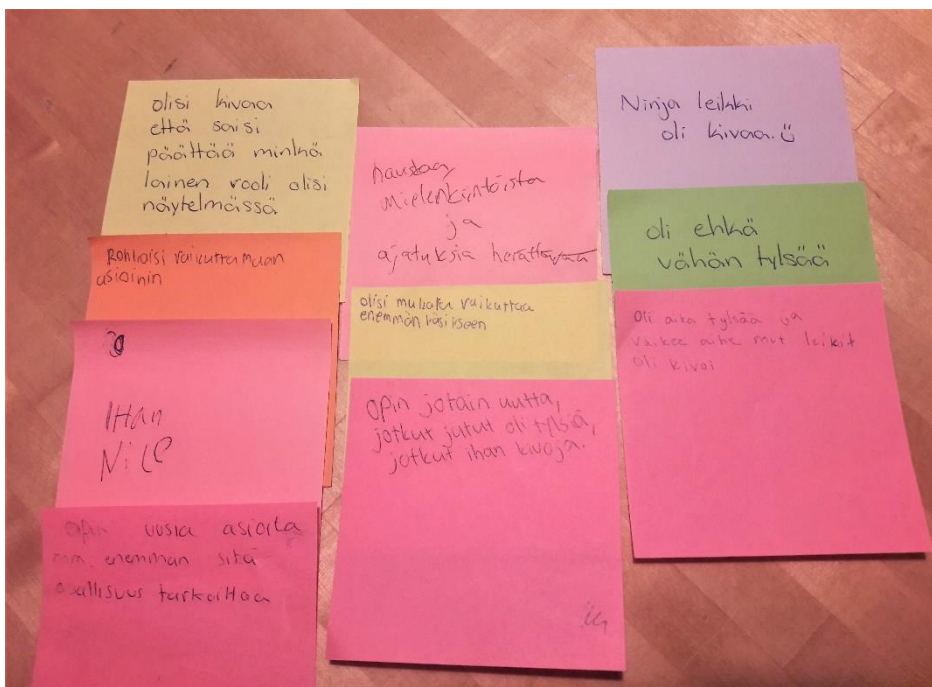
Pyysin palautetta työpajoista post it -lapuilla. Ohjeistin osallistujia kirjoittamaan lappuihin mitä työpajassa oli hyvää, mitä huonoa, mikä oli parasta, mikä huonoita tai jos he oppivat jotain uutta työpajassa. Samalla sai myös antaa palautetta tai kiitosta omalle ohjaajalleen. Palautteen antaminen oli myös vapaaehtoista ja jokainen sai kirjoittaa niin monta lappua, kun halusi ja laput kerättiin nimettöminä.

Pidän palautteen pyytämistä ja antamista tärkeänä kaikissa tilaisuuksissa, koulutuksissa, leireillä ja kerhoissa. Vain palautteiden avulla voidaan kehittää toimintaa osallistujien haluamaan suuntaan. Sopivista palautteen keruumenetelmistä voisi käydä pitkän keskustelun, mutta mielestäni tärkeintä on valita tilanteeseen sopiva menetelmä, joka tukee tavoitteita. Minulla on vuosien järjestötyöstä kokemusta monenlaisista kirjallisista lomakkeista, enkä ole niiden suurin ystävä, sillä niiden anti on erittäin usein aika minimaalista. Pidän paljon enemmän toiminnallisista menetelmistä ja palautekeskusteluista, mutta niiden tallennettavuus ja tulkinta on toiminnan kehittämistä ajatellen usein haasteellista. Siksi suosin usein toiminnallisten palautteenkeruumenetelmien rinnalla jotain kirjallista osiota. Palautteen pyytäminen ja antaminen on jo pieni askel osallisuuden suuntaan eli siihen, että ne kenelle toimintaa tehdään, saavat kertoa mielipiteensä ja antaa ideoita kehittämiseen ja näiden ajatusten pohjalta toimintaa on mahdollista aidosti kehittää osallistujien toivomaan suuntaan.

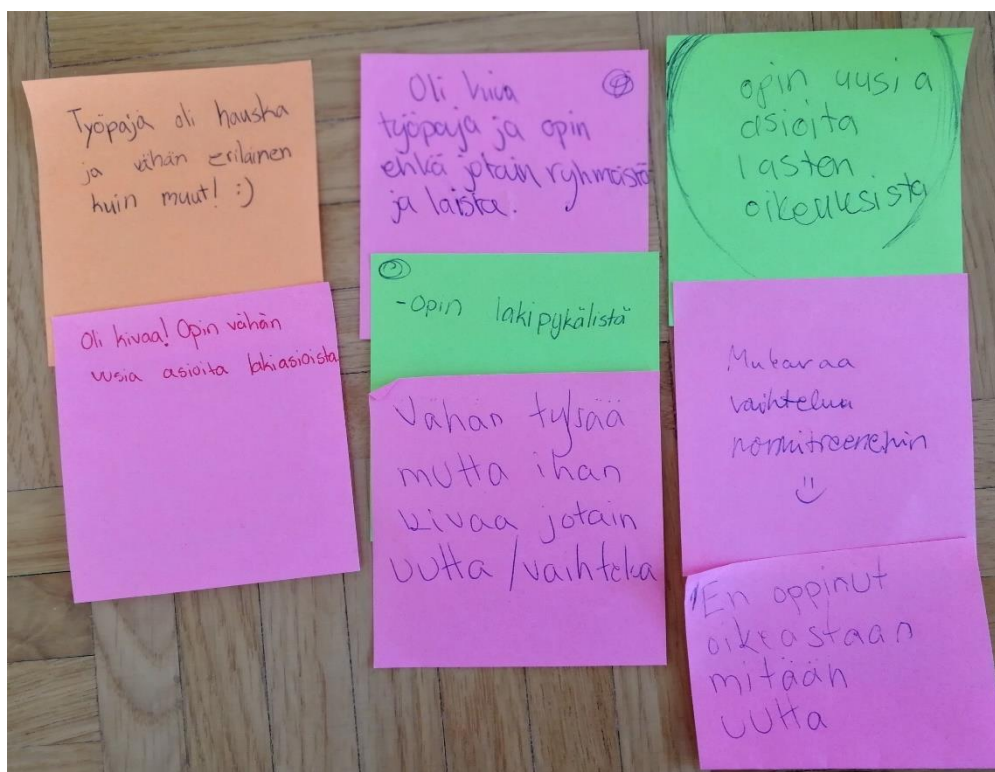
Työpajani olivat kertaluontoisia eli palautteen keruun idea ei niinkään ollut kehittää työpajaa jatkoa ajatellen, vaan se, että osallistujat pysähtyivät hetkeksi ajattelemaan ja reflektoimaan sitä, mitä juuri oli tapahtunut tai mitä he olivat oppineet. Keräsin palautetta siis tällä kertaa enemmän osallistujan oppimista, kuin omaa kehittämistä varten, vaikka toki saan palautteista hyviä ajatuksia tulevaisuudessa lapsille tai nuorille suunnattuja koulutuksia tai työpajoja varten. Näistä syistä valitsin mielestäni kevyen ja helpon tavan kerätä palautetta eli värikkäät tyhjät post it -laput. Perustelen valintaani

sillä, että monille työpajaan osallistuminen oli uutta ja työpaja oli aika intensiivinen eli työpajassa oli jo tehty asioita monenlaisilla erilaisilla menetelmillä, joten halusin pitää palautteen keruu osuuden mahdollisimman yksinkertaisena ja kevyenä.

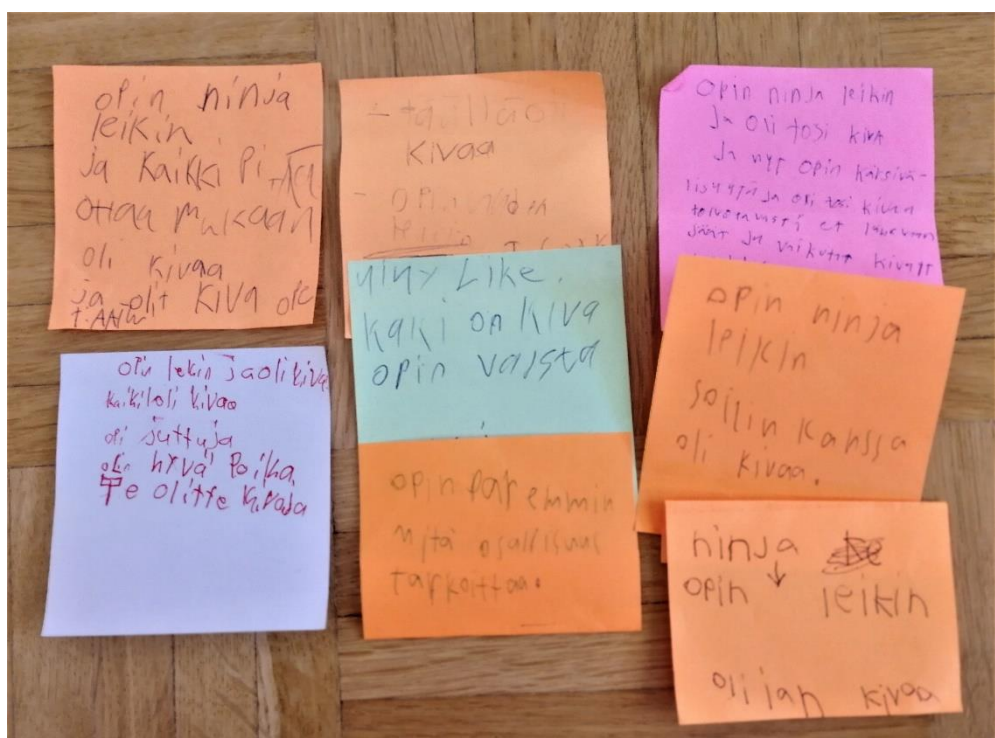
Osa osallistujista keskittyi antamaan palautetta tai kiitosta ensisijaisesti omalle ohjaajalleen, joka mielestäni vahvistaa sitä, että lapset ja nuoret haluavat vaikuttaa ensisijaisesti oman ryhmänsä toimintaan. Ohjaajat saivat ihanaa palautetta ja kiitoksia sekä selkeitä toiveita esimerkiksi tauoista harjoituksissa, uusista retkikohteista ja tekemisestä. Ohjaajille palautteen saanti oli yllätys ja he ottivat sen ilomielin vastaan. Muutaman ryhmän kiitokset suorastaan herkistivät ohjaajan ja tuntuivat varmasti todella hyvältä. Olin itse iloinen, että vastineeksi viemästäni ryhmän ajasta ja kiitoksena ohjaajan kiinnostuksesta osallisuuteen sekä halusta olla mukana opinnäytetyössäni, ohjaajat saivat myös itselleen jotain. Ryhmissä ei varmasti usein tarjoudu tilannetta, että osallistujat voisivat kirjoittaa palautetta ja antaa sitä nimettömänä, niin ettei oma ohjaaja ole paikalla. Uskon, että kiitokset sekä aidot tekemisen ehdotukset menivät heti käyttöön.

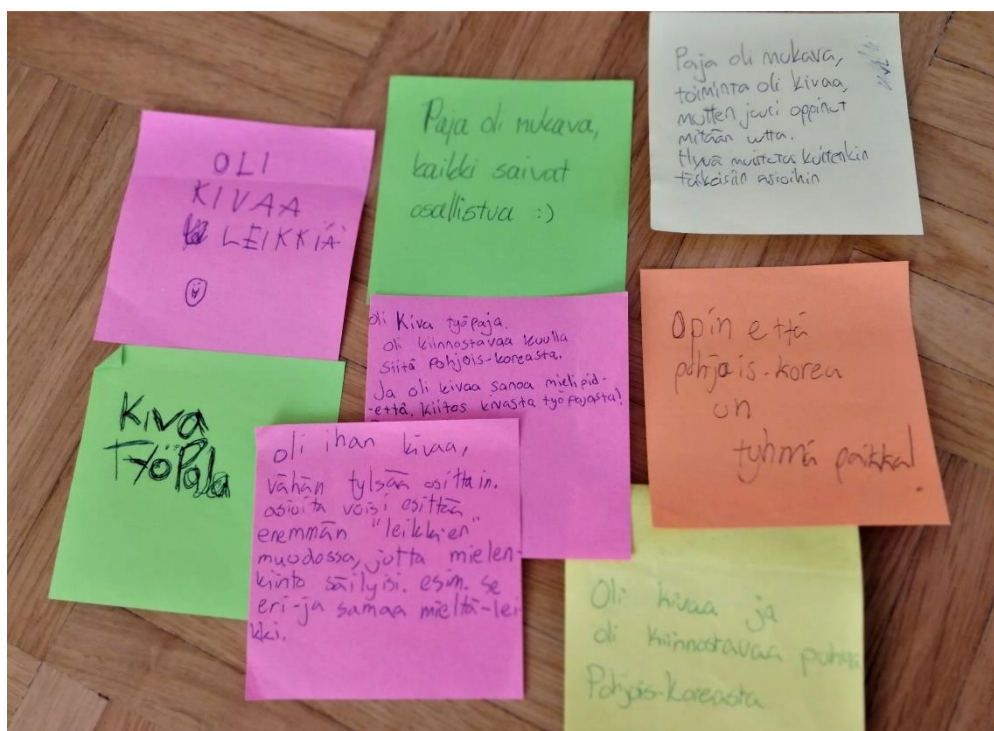
KUVA 10. Palautteita.

KUVA 11. Palautteita.

KUVA 12. Palautteita.

KUVA 13. Palautteita.

Palautteet ovat minusta arvokkaita. Niistä voi tehdä tulkintaa siitä, mitä lapset/nuoret pitivät työpajoistani. Osa koki ne tylsiksi ja osa taas mukavaksi ja nimenomaan vaihteeksi normaaleihin harjoituksiin tai kerhokertoihin nähden. Osa nosti esille kivat uudet leikit ja osan mielestä työpajassa istuttiin liikaa. Yhdessä ryhmässä demokratia johti keskusteluun Pohjois-Koreasta ja diktatuurista ja se jäi useammalle osallistujalle niin hyvin mieleen, että he ovat kirjoittaneet palautteisiinkin, että siitä oli kiinnostavaa keskustella. Muutamissa palautteissa kerrotaan henkilökohtaisesta oppimisesta eli kärsivällisyydestä, siitä että kaikki pitää ottaa mukaan ja että on ollut kivaa saada ilmaista oma mielipiteensä. Muutamassa palautteessa myös kerrotaan, että he ovat oppineet jotain uutta lastenoikeuksista, osallisuutta koskevista laeista ja että paja on ollut hyvä muistutus tärkeisiin asioihin, vaikkei varsinaista uutta tietoa tullutkaan.

Muutamasta palautteesta käy ilmi, että palautteen antaja heräsi aidosti ajattelemaan asiaa: ”rohkaisi vaikuttamaan asioihin”, ”olisi mukavaa vaikuttaa enemmän asioihin”, ”ajatuksia herättävää”, ”oli kivaa sanoa mielipiteensä”.

Palautteiden moninaisuus kuvaa mielestäni hyvin sitä, miten eri tavalla jokainen osallistuja koki työpajan ja että mitä siitä jäi heille päällimmäisenä mieleen. Tästä voi

mielestäni tehdä tärkeän tulkinnan siitä, että niin he varmasti kokevat eri tavalla myös oman ryhmän toiminnan ja se on hyvä pitää mielessä ryhmän toimintaa suunnitellessa. Kaikkia ei voi aina miellyttää, mutta ottamalla aidosti lasten ja nuorten monipuoliset toiveet ja mielipiteet huomioon tehdään varmasti parempaa ja mukavampaa ryhmätointa. Mielipiteistä yhdessä keskustelemalla lapset ja nuoret oppivat toisen huomioonottamista, kärsivällisyyttä odottaa sitä omaa toivomaansa mukavaa juttua sekä perusteluita sille, miksi jotakin ei voida toteuttaa. On tärkeää rohkaista kaikkia sanomaan oma mielipiteensä eli pitää huoli siitä, että myös hiljaisempien ääni tulee kuuluviin. On myös tärkeää, että lapset ja nuoret huomaavat, että mielipiteitä on monenlaisia. Nämä kaikki ovat tärkeitä keskusteluita ja niiden kautta voi oppia hyviä taitoja elämään sekä kokea todellista osallisuutta.

Palautteiden sekä työpajojen perusteella koen, että lapsen oikeuksista ja osallisuudesta on edelleen tärkeää puhua eikä ole itsestään selvää, että lapset ja nuoret tietävät oikeutensa ja että osallisuus on kirjoitettu myös lakeihin Suomessa. Palaan tähän aiheeseen vielä päätelmissäni.

6.2.3 Vertaisarviointi yhdestä työpajasta

Opinnäytetyöni osallisuustyöpaja pääsi myös osaksi pedagogisen osaamisen opintojakson ryhmätehtävää. Tehtävän keskiössä oli suunnittelemani ja toteuttamani lasten työpajamuotoinen osallisuuskoulutus, johon opiskelijaystäväni Eveliina Heikkinen ja Marianne Rintala osallistuivat tarkkailijoina ja vertaisarvioijina. Ryhmätyötämme rakensimme laajempaan kontekstiin pohtien nonformaalia oppimista ja koulutusta. Tehtävän pedagogisena työotteena keskeiseksi nousi vuorovaikutus niin kouluttajan/ohjaajan tietoisesti harjoittamana, kuin myös keskeisenä elementtinä mahdollistamassa tasa-arvoisen, osallistavan ja kahdensuuntaisen koulutustilanteen. Pohdimme ryhmätyötämme myös kolmannen sektorin tärkeää roolia kansalaistietojen ja -taitojen välittäjänä, joka liittyy olennaisesti myöskin opinnäytetyöhöni, sillä näen itse järjestöjen roolin todella tärkeänä näiden taitojen kouluttajana ja opettajana jo lapsista alkaen.

Mariannen ja Eveliinan havainnot Nuorten Kotkien Herttoniemenrannan harrastekerhoryhmän työpajan jälkeen:

Yksi osallistuja oli vain 8-vuotias ja melkein puolet oli maahanmuuttajataustaisia. Osalla oli haastetta kielitaidon kanssa, etenkin kun käytetyt käsitteet olivat haastavia, vaikka niitä yhdessä avattiinkin. Osa koki pajan tylsänä, eikä jaksanut keskittyä asia-osuuksiin. Onneksi leikit rytmittivät pajaa. Hyvällä asenteella ja erilaisten lapsiryhmien kanssa paljon toimineena sekä 6- ja 10-vuotiaiden lasten äitinä Soili selvisi tilanteesta kunnialla. Paja oli touhukas ja äänekkäs, mutta tärkeintä oli, että lapset saatiin ajattelemaan omaa osallistumistaan sekä vaikuttamisen keinoja (Rintala & Heikkinen 2017).

6.2.4 Itsearviointi

Uskalsin lähteä tekemään opinnäytetyöstäni työpajat sisältävää kokonaisuutta, sillä olen toiminut kouluttajana aikuisille sekä nuorille ja ohjannut paljon erilaisia ryhmiä. Keskeistä työpajan vetäjänä ja kouluttajana toimimisessa minusta on, että muistaa sen, ettei työpajoissa tai koulutuksissa ole kyse kouluttajasta vaan osallistujista. Eli ulosantia ja esiintymistaitojen riittämättömyyttä on turha pelätä liikaa, sillä työpajan vetäjänä en ole niinkään esittelemässä omia taitojani, vaan olen virittämässä osallistujille tilaisuuden osallistua ja oppia, inspiroitua, jakaa kokemuksiaan ja osaamistaan toisilleen. Osaaminen ja tulokset löytyvät yhdessä tekemällä ja keskustelemalla. Työpajan vetäjänä minulla tulee toki olla riittävästi sisältöosaamista sekä käytetyt menetelmät hyvin hallussa, jotta pystyn myös tilanteen niin vaatiessa soveltamaan niitä. Vetäjän osallistuminen hyvien kysymysten, ei niinkään vastausten avulla, on enemmän kuin suotavaa, mutta valmiita vastauksia ei monessakaan asiassa tarvitse olla, vaan ne etsitään ja löydetään yhdessä.

Työpajojen vetäminen uusissa järjestöissä ja tuntemattomissa ryhmissä oli rehellisesti sanottuna hieman jännittävää hetkittäin. Välillä aina ymmärsin, kuinka suurta riskinottoa ja heittäytymistä se itseltäni vaati. Tiedostin, että nämä vaatimukset korostuvat lapsi- ja nuorisoryhmien ollessa kohderyhmänäni, sillä kokemuksesta tiedän, että he ovat aitoja niin hyvässä kuin pahassa eli lähtevät joko mukaan täysillä tai ilmaisevat avoimesti, jos ei kiinnostasta tai on tylsää. Työpajojen aikana huomasin myös missä

ryhmissä ja kenelle lapsista/nuorista tällainen työpaja ja koulutusmainen työskentely eli nonformaali koulutus ja oppiminen oli tuttua ja kenelle ei.

Suoriuduin työpajoista mielestäni hyvin. Onnistuin vetämään suunnitelmani läpi kaikissa muissa paitsi yhdessä ryhmässä. Kyseisen ryhmän osalta en edelleenkään tiedä mitä olisin itse voinut tehdä toisin, vaikka olen katsonut kyseisen työpajan videon useamman kerran kriittisesti läpi. Olen ollut työpajan jälkeen yhteydessä ryhmän vastuuhjaajaan ja hän koki positiivisena asiana sen, että he saivat havainnoinnistani sekä työpajastani palautetta ja saivat itse mahdollisuuden katsoa ryhmän toimintaa hieman sen ulkopuolelta. Toivon ryhmän omien ohjaajien jaksamisen puolesta, että heillä on voimia yrittää saada muutoksia ryhmän toiminnassa aikaan ja vaatia hyviä käytöstapoja etenkin isommilta teini-ikäisiltä ryhmäläisiltä.

Jokaisen ryhmän työpaja oli hieman erilainen, koska osallistujat olivat erilaisia. Nautin suunnattomasti niistä hetkistä, kun lapset/nuoret innostuivat keskustelemaan kanssani ja esittivät mielipiteitään tai perustelivat niitä. Koin, että onnistuin luomaan työpajoissa luottamuksellisen ilmapiirin olemalla avoin ja oma itseni. Toivon, että sain ainakin osassa lapsia/nuoria herätettyä kipinän osallistua ja vaikuttaa.

6.3 Keskusteluiden yhteenveto

Keskusteluista ja niiden tavoitteesta kerrotaan työssäni sivulla 39.

Kävin kaikki neljä keskustelua toiminnanjohtajien tai lapsi- ja nuorisotyön vastaavien kanssa vasta sen jälkeen, kun kaikki havainnoinnit ja työpajat oli pidetty. Olin valmistautunut keskusteluihin tekemällä yhteenvetoa havainnoinneista ja työpajoista ja nostin sieltä asioita keskusteluun.

Keskusteluiden aluksi kerroin siis huomioitani ryhmien toiminnasta:

- lapset/nuoret saavat mielestään osallistua ja vaikuttaa oman ryhmänsä toimintaan
- osallisuuden määrittely ei ole lapsille/nuorille itsestään selvää tai helppoa

- kaikissa ryhmissä ei aloiteta/lopeteta yhdessä
- kaikissa ryhmissä lapset/nuoret eivät tunne toisiaan/osaa toistensa nimiä
- keskustelevan ja kuuntelevan ilmapiirin luomisessa olisi mielestäni monessa ryhmässä parantamisen varaa
- havaintojeni perusteella, olen sitä mieltä, että ryhmissä olisi tarvetta panostaa lisää yhteisöllisyyteen, ryhmäytymiseen ja vuorovaikutukseen
- ryhmien toiminta monesti vielä hyvin aikuisvetoista (aikuisen suunnittelee, vetää, tietää päämäärän)
- lapset/nuoret haluavat osallistua ja vaikuttaa enemmän ja ovat kiinnostuneita nimenomaan oman ryhmän toimintaan ja tekemiseen vaikuttamisesta

Kaikissa keskusteluissa puhuttiin paljon myös havainnoinneistani ryhmissä. Esimerkiksi se koettiin keskusteluissa yllätyksenä, että havainnointini ja työpajani ajoittuivat aikaan, jolloin jokainen ryhmä oli toiminut jo useamman kuukauden yhdessä ja kaikissa ryhmissä lapset ja nuoret eivät osanneet toistensa nimiä. Keskusteluissa todettiin yhdessä, että se on vahva viesti siitä, että näissä ryhmissä tutustumiseen panostaminen on ollut riittämätöntä.

Havainnointi menetelmänä aiheutti paljon keskustelua ja se koettiin mielenkiintoisena menetelmänä tutustua ryhmiin ja niiden toimintaan. Keskusteluissa ideoitiin sen käyttöä myös ohjaamisen oppimisessa ja palautteen saamisessa omasta ohjaamisesta. Havainnointi koettiin siis kiinnostavana työmuotona ja mahdollisuutena kehittää omaa ohjaamistaan. Havainnoinnin yhteydessä mietittiin myös mahdollista mentorointia uuden ohjaajan tukemisessa eli että hän saisi tuekseen kokeneemman ohjaajan, jonka kanssa ohjaajuuden onnistumisia ja haasteita eli iloja ja suruja voisi jakaa ja puida.

Yksi tärkeä asia, mistä puhuimme kaikissa keskusteluissa, oli ohjaajien koulutus järjestöissämme. Pohdimme sitä, mitä voidaan vaatia tai vaaditaan kun toimii ohjaajana järjestöissämme ja miten kannustetaan kouluttautumiseen, miten herätetään ja pidetään yllä halua kehittää itseään ja kehittyä ohjaajana.

Osallisuus koettiin kaikissa keskusteluissa tärkeänä aiheena ohjaajien koulutuksessa. Kaikilla järjestöillä se oli jollain tavalla mukana tai osana koulutusta. Nostin esille

ajatuksen siitä, että ohjaajakoulutuksissa voisi pohtia ohjaajan kykyä luovuttaa valtaa, halua kuunnella lapsia/nuoria ja antaa heille tilaa. Koulutuksissa voitaisiin myös keskustella siitä, miten valmistaudutaan kritiikkiin osallisuutta kohtaan sekä siitä, että ohjaajan pitäisi olla aina iloinen ja ylpeä lasten ja nuorten halusta osallistua ja vaikuttaa. Koulutusaiheeksi nousi myös ohjaajan itsetuntemus- ja tietoisuus, sillä se koettiin tärkeänä osana osallisuudesta koulutettaessa.

Konttisen ja Filénin kanssa keskustelussa kävi ilmi, että Nuorisoseuroilla sekä tanssin, että teatterin ja myös sirkuksen vetäjissä on paljon amk-tutkinnon suorittaneita ammattilaisia. Ohjaajilta toivotaan kuitenkin Nuorisoseurojen ohjaajakoulutuksen käymistä ja kasvatuskäytäntöön sekä Nuorisoseurojen omiin osallisuuden portaisiin tutustumista, jotta ohjaaja tietää kuinka Nuorisoseuroissa toimitaan ja ryhmiä vedetään. Myös vapaaehtoisena toimivia ohjaajia järjestöstä löytyy ja heitä palvelee 1,5 opintopisteen mittainen perusohjaajakoulutus, jolle on laadittu oma opetussuunnitelma. Lisäksi tarjolla on jatkokoulutusta sekä erilaisia täsmäkoulutuksia sekä lisäksi omat koulutuksensa kansantanssin tai teatterin ohjaajille (Konttinen ja Filén 2017.).

Setlementissä ryhmiä ohjaavat sekä ammattilaiset palkatut työntekijät että vapaaehtoiset. Setlementissä monilla alueilla on myös työntekijöitä ja heidän tehtävänsä on tukea vapaaehtoisena toimivia ohjaajia. Erityistuentarpeessa olevia ryhmiä tai erityisryhmiä ohjaa usein palkallinen ammattitaitoinen työntekijä, mutta on myös Setlementtejä, joissa vapaaehtoiset pyörittävät kaiken toiminnan. (Havu 2018.).

Nuorissa Kotkissa sekä Pinskiussa ohjaajat ovat pääsääntöisesti vapaaehtoisia, heidän ammatillinen koulutustaustansa vaihtelee paljon ja kaikilla ei ole koulutusta ihmisten kanssa toimimiseen. Nuorissa Kotkissa ei edellytetä ohjaajakoulutuksen käymistä voidakseen toimia ohjaajana. Osa piirijärjestöistä kouluttaa ohjaajiaan, osa ei. Liitto tarjoaa valtakunnallista ohjaajakoulutusta, mutta se vetää osallistujia tällä hetkellä huonosti, vaikka Nuorten Kotkien edustajiston mukaan, kouluttaminen on liiton yksi tärkeimpiä tehtäviä (Väänänen 2017). Pinskiussa on juuri uudistettu ohjaajakoulutusta ja jatkossa ohjaajakoulutuksen käymistä vaaditaan sekä ohjaajilta että nuorilta apuohjaajilta. Tämä onkin hyvin mielenkiintoinen ja poikkeava tapa näiden neljän järjestön joukossa vaatia ohjaajakoulutuksen käymistä, ennen kun voi toimia järjestössä ohjaajana.

(Hakolampi 2018.) Väänänen kertoi, että ohjaajakoulutuksen pakollisuus nousee aina välillä Nuorissa Kotkissa esille. On vaikea sanoa vapaaehtoiselle, että hänen on tultava ohjaajakoulutukseen voidakseen toimia ohjaajana. Väänänen pohti myös tällaisen pakollisuuden mahdollisia seurauksia ja johtaisiko se siihen, että olisi enemmän innostuneita ja päteviä aikuisia vai karsisiko pakollisuus vielä lisää aikuisia, joista tuntuu koko ajan olevan pulaa. (Väänänen 2017.).

Ohjaajien koulutus ei siis ole helppo aihe. Pinskuissa kuitenkin yhteinen linjaus on löytynyt ja uutta koulutusjärjestelmää on jo aloitettu kouluttamaan. Samalla koulutetaan myös ohjaajakoulutuksen vetäjiä koulutusohjaajakurssilla eli niitä ihmisiä, jotka ryhtyvät alueilla antamaan uuden koulutusohjelman mukaista koulutusta. Tämä kuulostaa mielestäni hyvältä, että saadaan samat tiedot ja taidot kouluttaa ohjaajia myös alueilla ja näin koulutuksen sisältö on kaikkialla yhtenäistä. Ohjaajakoulutus on myös varmasti helpommin saavutettavaa, kun sitä on tarjolla myös alueilla eikä vain esimerkiksi liiton järjestämänä. Jään mielenkiinnolla seuraamaan, kuinka Pinskiujen koulutusuudistus etenee. Se on mielestäni ennakkoluuloton ja kunnianhimoinen ja siitä voi tulla yksi järjestön menestystekijä tulevaisuudessa; yhtenäisen koulutuksen saaneet motivoituneet ohjaajat, joilla on perustiedot ja taidot ohjaamisesta, mutta myös toiminnan suunnittelusta. (Hakolampi 2018.)

Kaikissa keskusteluissa suhtauduttiin hyvin positiivisesti voimien yhdistämiseen ohjaajakoulutuksen niissä osa-alueissa, jossa se tuntuu järkevältä ja loogiselta. Lapsijärjestöillä on jo aikaisempien OKM:n rahoittamien Lapsi- ja nuorisotyön kehittämisohjelman alla toteutettujen yhteishankkeiden osalta ollut yhteisiä tilaisuuksia, myös muutamia koulutustilaisuuksia. Niistä ei kuitenkaan ole jäänyt tapaa, vaan ne tilaisuudet ovat liittyneet yhteisiin hankkeisiin. Nyt yhteisiä koulutustilaisuuksia mietittiin keskusteluissa esimerkiksi alueellisina, jonkun yhteisen aiheen, kuten osallisuuden osalta. Voimien yhdistäminen tuntui siksikin kaikista järkevältä, koska kaikilla oli kokemusta siitä, että koulutusta on joskus järjestetty niin, ettei tule riittävästi osallistujia.

Jokaisessa keskustelussa esille nousi myös yhteisen pohjan laatiminen ryhmätoiminnan perusasioista, sillä havainnointieni perusteella voidaan päätellä, ettei niin sanotut perusasiat eli esimerkiksi tutustumiseen ja ryhmäytymiseen panostaminen ole aina

riittäväällä tasolla ja siksi näitä perusasioita ja niiden tärkeyttä ryhmien toiminnassa on erittäin tärkeä muistaa säännöllisesti tuoda esille. Keskusteluissa kävi ilmi, että erilaisia ohjaajan peruspaketteja on jokaisessa järjestössä olemassa, mutta osassa ne kaipaavat kipeästi päivitystä. Yhteisessä koulutusohjassa voisi olla ryhmän toimintaan liittyvät perusasiat ja sanoitettu auki, esimerkiksi osittain unohtuneet perusasiat yhteisen aloittamisen ja lopettamisen tärkeydestä. Myös osallisuus voisi olla osa yhteistä koulutusohjaa ja siinä voitaisiin herätellä aikuisia miettimään, mihin kaikkeen lapset/nuoret voisi ottaa mukaan ryhmän toiminnassa (budjetointi, suunnittelu, toteutus, kerhon/harjoitusten rungon laatiminen yhdessä jne.). Kaikilla tuntui olevan sama tahtotila siitä, että voimia yhdistämällä saataisiin aikaan enemmän ja yhteistyö palvelisi kaikkia. Pohjan voisi tehdä joko selkeästi yhteisellä ilmeellä ja yhteiseksi tai jokainen voisi muokata sen omannäköisekseen. Keskustelua sovittiin jatkettavan lapsijärjestöjen yhteistyöryhmässä.

Väänänen sanoitti mielestäni oivallisesti ohjaajakoulutuksen tarvetta lapsijärjestöissä pohtimalla, että lapsijärjestöissä ryhmät ovat pääasiassa lapsiryhmiä ja ettei voi olettaa, että lapset itse keksisivät, miten osallisuutta tai ryhmäytymistä lisättäisiin, vaan sen täytyy lähteä aikuisesta, joka ohjaa ryhmää. Ja jotta varmistetaan, että kaikki ryhmiä ohjaavat aikuiset toimivat tietyllä tavalla, tarvitaan koulutusta ja keskustelua muiden samassa tilanteessa olevien aikuisten kanssa” (Väänänen 2017.).

Järjestöjen järjestämä oma ohjaajakoulutus nähtiin kaikissa keskusteluissa erittäin tärkeänä, sillä siinä tulee ilmi se, kuinka juuri tässä järjestössä toimitaan ohjaajana, mitkä arvot ohjaavat toimintaa ja miten ne näkyvät käytännössä. ”Täytyy muistaa, että vaikka olisi Oulusta valmistunut tanssinopettaja amk, niin siitä huolimatta nykyään toivotaan, että kun tulee Nuorisoseuroihin opettamaan, niin käydään meidän kasvatustietämystä ja osallisuusportaat läpi eli ne meidän jutut, mitkä meidän toiminnassa korostuu. Välttämättä se osallisuuden näkökulma ei tule ollenkaan siellä tanssinopettajaopinnoissa esille tai näy niin paljon, kun harrastusnäkökulmasta tulisi.” (Konttinen 2017.)

Hakolampi nosti esille keskustelussa myös Pinskuissa käyttöön otetun lapsivaikutusten arvioinnin. Hakolampi kertoi, kuinka sen avulla myös lasten osallisuus on ottanut

askeleita eteenpäin, kun muistetaan, kenelle toimintaa tehdään ja että aikuiset toimivat usein portinvartijoina lasten osallisuudessa. (Hakolampi 2018.)

Lapsivaikutusten arviointi on erilaisten päätösten ja toimenpiteiden yhteydessä tehtävää lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakoimista ja seuranta: miten lapsen oikeudet toteutuvat ja millaisia hyötyjä tai haittoja lapsiin kohdistuvilla päätöksillä ja toiminnalla aiheutetaan. Lapsivaikutusten arviointia voidaan tehdä ennakoarviointina ennen päätöksen tekemistä, prosessi-arviointina päätöksen toimeenpanon yhteydessä ja seuranta-arviointina päätöksen vaikutusten jälkikäteisarviointina. (Terveyden- ja hyvinvoinnintulos 2018.)

Lapsivaikutusten arvioinnissa keskeistä on, että siinä otetaan huomioon lasten ja nuorten oma näkökulma aikuisten näkökulman lisäksi. Lapset ja nuoret tulisi ottaa mukaan jo heitä koskevien uudistusten ja päätösten suunnitteluvaiheessa. Lapsivaikutusten arviointi on tehokas työkalu, jonka avulla voidaan turvata ja valvoa lapsen edun toteutumista, tuoda esiin lasten oikeuksia ja vahvistaa lasten kuulemiseen ja osallistumiseen liittyviä käytäntöjä. (Lapsen oikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto 2018.)

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on ottanut lapsivaikutusten arvioinnin laajasti käyttöönsä päätöksenteossaan. Työntekijöille ja toimijoille suunnatulla sakasti.fi nettisivustolla sanotaan mielestäni yksiselitteisesti, että ”lapset ja nuoret huomioitava kaikessa kirkon päätöksenteossa” (Kirkkohallitus 2018). Lapsivaikutusten arviointia pidetään työkaluna ja menetelmänä, jolla toimintaa ja päätöksentekoa punnitaan ja tarkastellaan lasten edun näkökulmasta ja tavoitteena on pyrkiä löytämään heidän hyvinvointinsa kannalta parhaita ratkaisuja. (Kirkkohallitus 2018.)

Toiminnanjohtajien kanssa käydyissä keskusteluissa kävi ilmi, että toiminnan suunnittelua tehdään kaikissa järjestöissä jo paljon lasten ja nuorten kanssa. Hakolammen näkemys siitä, että lapsijärjestöjen hallinnon pitäisi olla mahdollisimman minimalistista, sillä raha pitäisi käyttää kohderyhmän kanssa tehtävään toimintaan on täysin yhteneväinen omaan näkemykseni kanssa. Hakolampi perusteli näkemystään sillä, ettei toimintaan tarkoitettulla avustuksella lapsijärjestöissä itseasiassa ole tarkoitus rahoittaa ylliraskasta hallintoa ja hallinto ei toimi samalla tavalla demokraattisena välineenä, kuin nuorisojärjestöissä. Hakolampi kertoi myös, että kuvaamalla videolle lasten mielipiteitä ja kommentteja, ne voidaan tuoda helposti päätöksenteon tueksi kokouksiin. Tämä

idea herätti paljon ajatuksia ja uskon, että videotervehdysten avulla hallinnon kokouksista saataisiin elävämpiä ja lapset ja nuoret huomioon ottavampia. (Hakolampi 2018.)

Yksi asia minkä osalta myös pohdittiin yhteistyötä, oli erilaiset ulostulot ja näkyminen mediassa. Yhdessä meitä ehkä huomioitaisiin paremmin, kun jokaista yksinään. Yhteisiä asioita meille olisi esimerkiksi Havun esille nostama järjestöjen rahoitus ja nimenomaan satsauksen vaatiminen ennaltaehkäisevään ja osallisuutta edistävään toimintaan, kun nyt tuntuu olevan trendinä, että satsataan vasta sitten kun lapsilla ja nuorilla on jo ongelmia, vaikka toki sekin on todella tärkeää (Havu 2018). Konttinen nosti esille myös yhteiset ulostulot kuntatasolla eli kuntapäätäjien huomion kiinnittäminen lasten ja nuorten näkemyksiin asioista ja niiden esiin nostaminen meidän toiminnan kautta (Konttinen 2017). Hakolampi puolestaan nosti esille globaalikasvatuksen tarpeen järjestöissämme, jota voisi hyvin tehdä yhdessä sekä tuottaa siihen myös materiaalia yhdessä (Hakolampi 2018).

Keskustelut olivat mielestäni todella inspiroivia. Oli ilo huomata, miten osallisuus oli ja on yhtä tärkeä asia kaikille keskustelukumppaneilleni, kuin minulle itsellenikin. Jokaisesta järjestöstä löytyi into ja halu viedä asioita eteenpäin, jotta lasten ja nuorten ääni saataisiin paremmin kuuluviin ja näkyviin sekä mahdollistettaisiin lapsille ja nuorille aktiivisen toimijan rooli järjestöissä. Sen todellinen toteutuminen vaatii monia tässä esille tulleita toimenpiteitä, muutoksia ja panostusta. Avainasemassa on järjestössä ohjaajana toimivien koulutus, joka vaatii onnistuakseen yhteisiä päätöksiä ja sitoutumista siihen, että jos se on tärkeää, siihen panostetaan. Myös lapsivaikutukset päätöksistä sekä lasten mielipiteiden kuuleminen päätöksenteon tueksi varmasti edistäisivät lapsille ja nuorille tärkeiden asioiden toteutumista sekä edesauttaisivat liian raskaan hallinnon karsimista minimiin, kun mielessä olisi kirkkaana se miksi ja kenelle toimintaa tehdään. Myös lasten ja nuorten parissa toimivien ohjaajien tärkeän työn tukeminen tulisi nostaa tärkeysjärjestyksessä ylöspäin ja kehittää erilaisia ohjaajan työtä tukevia menetelmiä sekä koulutusta ja materiaaleja. Ohjaajien on tärkeä kokea olevansa arvostettuja ja heille tulee antaa mahdollisuudet kehittää itseään ja saada apua sekä vertaistukea. Monilla pienemmillä paikkakunnilla tässäkin voisi olla järjestöille yhteistyön paikka mahdollistaa ohjaajien vertaistuki yli järjestörajojen.

7 POHDINTAA JA AJATUKSIA TULEVAISUUTEEN

Opinnäytetyöni aikana olen pohtinut paljon järjestöjen innovatiivisuutta ja sitä, miten järjestöt vastaavat nykypäivän tarpeisiin ja haasteisiin. Mielestäni lasten ja nuorten osallisuuden todesta ottaminen ja nostaminen sille tasolle, että lapset ja nuoret pääsevät todella vaikuttamaan ja tekemään päätöksiä järjestössä, joka on heidän harrastuksensa, olisi todella innovatiivista. Toisaalta sen luulisi olevan kaikkialla jo arkipäivää.

Tomi Kiilakoski vahvistaa ajatukseni siitä, että kokemus osallisuudesta tuottaa halua vaikuttaa ympäristöön ja olla osa sitä. Osallisuuteen liittyvät hankaluudet johtavat taas usein asenteeseen, jonka mukaan mitään ei kannata tehdä, koska vaikutusmahdollisuudet ovat olemattomat, eikä yksilön näkemyksillä ole vaikutusta asioiden lopputulokseen. Kiilakosken mukaan lasten yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen on keskeistä tämän asenteen murtamisessa. Kiilakosken ajatus perustuu lapsien vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa, mutta uskon, että sama pätee missä vain ympäristössä, myös siis järjestöissä toimittaessa. (Kiilakoski 2008, 11.)

”Fasilitoinnin taito ei vaadi pelkästään uutta näkökulmaa, vaan myös tietoisuutta omasta käyttäytymisestä. Koska aikuisten käytös vaikuttaa voimakkaasti lapsiin, täytyy ohjaajien olla niiden ihmisoikeusarvojen malleja, joita he haluavat lapsille välittää” (Flowers 2009, 40). Compositossa puhutaan kouluttajasta ja fasilitaattorista, mutta mielestäni tämä lause sopii oivallisesti myös ryhmän ohjaajalle. Ohjaaja toimii mallina niin ihmisoikeusarvoja välittäessään, kuin myös luodessaan lapsille/nuorille kuvaa siitä, arvostetaanko heidän mielipiteitään ja otetaanko ne todella huomioon. Ohjaaja tehtävä onkin herätellä lapset ja nuoret ryhmässään ajattelemaan asioita ja kannustaa ottamaan kantaa asioihin. Ohjaaja voi nostaa huomion arvoisia asioita esille ja luoda niiden kehittämiseksi puitteet sekä antaa asioille niihin tarvittava aika. Näin toimimalla ohjaaja osoittaa jonkun asian olevan tärkeä ja huomionarvoinen.

Filén tiivistä keskustelussamme mielestäni hyvin työni teemojen yhteyden toisiinsa sanomalle, että ”jotta voi olla yhteisöllisyyttä, täytyy olla osallisuutta. Mutta jotta voi olla osallisuutta, pitää olla vuorovaikutusta. Ja kun ajattelee tätä ryhmän toiminnan

kannalta, niin se ryhmäytyminen on siinä ihan alussa ja nämä muodostaa yhdessä ringin.” (Filén 2017.). Ryhmäytymisestä alkaa siis kaikki ja se luo edellytykset yhteisöllisyydelle ja osallisuudelle. Ryhmäytymisen tärkeyttä ryhmän toiminnassa ei siis sovi unohtaa.

7.1 Ajatuksia osallisuuden kehittämisestä ja järjestöjen haasteet

Järjestöjen laaja-alainen strateginen työskentely on mielestäni tulevaisuutta. Tässä työssä tulisi mielestäni ottaa mukaan mahdollisimman laaja joukko toimijoita, jotta strategia olisi mahdollisimman laajan joukon mukainen. Lasten ja nuorten osallistumista strategiseen työskentelyyn tulisi mielestäni mahdollistaa erilaisilla heille sopivilla keinoilla ja tavoilla ja ottaa mukaan nykyteknologiaa ja sosiaalista mediaa ideointiin, mielipiteen ilmaisuun ja asioiden työstämiseen koulutusten ja tapaamisten lisäksi. Sosiaalinen media ja internet ovat nykypäivän lapsille ja nuorille luonteva tapa osallistua, saada tietoa ja jakaa ajatuksia. Samat keinot toimivat myös lasten ja nuorten mielipiteen ja äänen kuulumisessa päätöksenteossa laajemminkin. Osallistava strateginen työskentely olisi hyvä tutkimuksen aihe ja nimenomaan niin, että miten sitä tehdään lasten ja nuorten kanssa. Rajasin tästä työstä myös tietoisena valintana pois sen, että miten mukana olevien järjestöjen strategiat tukevat osallisuuden toteutumista, sillä se olisi voinut olla ihan oma tutkimuksen aiheensa.

Järjestöissä on usein hyvin vahva toimintakulttuuri ja asioita tehdään tietyllä tavalla. Se on mielestäni yhtä aikaa sekä järjestöjen voima että heikkous. Historialla ja perinteillä on vahva yhteen hitsaava vaikutus, mutta samaan aikaan uusien asioiden tuominen perinteiseen ympäristöön, voi saada aikaan muutosvastarintaa ja taustapeliä, etenkin jos päätöksenteko on hyvin hierarkkista. Tämä saattaa aiheuttaa myös sen, että uusien ihmisten on vaikea päästä mukaan toimintaan. Järjestöjen tulisi mielestäni löytää tasapaino perinteiden vaalimisen ja ajassa kiinni pysymisen ja uudistamisen välille. Nymanin mukaan suunnan löytäminen, tarkistaminen tai uudistaminen edellyttää, että vallitsevia toimintatapoja tarkastellaan kriittisesti. Lisäksi on oltava riittävästi rohkeutta luopua toimimattomiksi osoittautuvista toimintamalleista ja niitä tukevista uskoksista. (Nyman 2015, 12)

Tärkeä kysymys jokaisessa järjestössä pohdittavaksi onkin, että mahdollistaako järjestön päätöksentekuelimet ja rakenne, säännöt ja toimintatavat lasten ja nuorten todellisen osallisuuden ja tukeeko ne osallisuuden edistämistä kaikilla järjestön toiminnan tasoilla sekä onko osallisuuteen opettaminen osa järjestön toimintakulttuuria?

Nykypäivän lasten voi sanoa kasvavan kulttuuriin, jossa heille on täysin luonnollista ilmaista mielipiteensä – myös erimielisyytensä – aikuisille ja jossa he odottavat itseään kuunneltavan (Rasku-Puttonen 2006, 200). Lapset tottuvat siis kotona, päivähoitossa sekä koulussa keskustelun ja neuvottelun kulttuuriin aikuisen kanssa ja järjestöjen on oltava kehityksessä mukana. Myös lapsen oikeuksien sopimuksen artikkelit 12 ja 13 sekä monet lait edellyttävät lapsen kuulemista ikätasolleen sopivalla tavalla.

Lapsen oikeudet ja niiden käsittelyn sekä osallisuuden voisi ottaa osaksi jokaista harrastusta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on vuosi vuodelta lisännyt osallisuuden näkymistä valtionapujen jakokriteereissä: Valtakunnallisen nuorisolan järjestön valtionapukelpoisuutta harkittaessa otetaan huomioon järjestön toiminnan valtakunnallisuus, laatu, laajuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja se, miten järjestö edistää nuorten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja osallisuutta (nuorisolaki 1285/2016, 17§). Mielestäni tähän olisi syytä reagoida ja aidosti ottaa kaikessa lasten ja nuorten kanssa tehtävässä harrastustoiminnassa osallisuus ja lapsen oikeudet esille ja käyttää siihen joka vuosi esimerkiksi yksi harrastuskerta työpajan muodossa.

Vanhojen järjestöjen hidas päätöksenteko ja moniportainen rakenne paikallistasolta piiriin, liittoon ja kansainväliseen tasoon, on nuoremmille sukupolville vierasta ja murtumassa. Paju viittaa näin väittäessään oman tutkimuksensa lisäksi mm. Siisisen ja Kankaisen (2009) sekä Kosken (2009) määrittelyihin siitä, että monet nykyisin perustettavista yhdistyksistä ovat ns. ”villejä”. Villillä tarkoitetaan riippumattomuutta moniportaisesta hierarkiasta ja eriytynyttä tehtävänmäärittelyä esimerkiksi jonkun harrastuksen parissa. (Paju 2017, 33.)

Järjestöjen kohtaamaan muutospaineeseen tutustuessani olen erilaisissa yhteyksissä törmännyt termeihin uusyhteisöllisyys ja uusi urbaani yhteisöllisyys. Uusyhteisöllisyydellä tarkoitetaan mm. yhteisöllisyyden uutta nousua ja avoimen ja spontaanin

osallistumisen toimintaympäristöjä. Uudella urbaanilla yhteisöllisyydellä taas tarkoitetaan nimenomaan kaupunkeihin viittaavia ravintola- ja siivouspäiviä, kaupunkiviljelyprojekteja, Sompasaunoja jne. (mm. Paju 2017, 31; Huttula, Lehtinen & Röksä 2016, 20). Nämä ovat tulleet perinteisten yhdistysten rinnalle kevyempinä yhteisöllisyyden toteuttamisen muotoina ja nykypäivänä vallitsevan itsekeskeisyyden rinnalle. Perinteisten ja vanhojen järjestöjen hierarkkisuus ja hitaus karkottaa nuoremmat sukupolvet vanhoista järjestöistä ja saa heidät perustamaan uusia ja omia yhteisöjä, joissa yhdistystoiminta ja rakenne palvelee yhdessä toimimista, mutta ei ole itseisarvo sellaisenaan. Lapsi- ja perhejärjestöpuolella Paju listaa nuorehkoiksi ja kasviksi järjestöiksi sellaiset kuin Hope, Icehearts ja Leijonaemot, jotka toimivat ilman piiri- tai edes paikallisyhdistysrakennetta (Paju 2017, 34). Tätä tietoa pohtiessa tulee väkisinkin mieleen, että vanhojen järjestöjen tulisin pian etsiä keinot purkaa rakenteita ja hierarkkisuutta, mahdollistaa jäsenten osallisuutta ja vaikuttamista helpommin ja kevyemmin, ennen kuin aika ajaa niistä ohi ja ihmiset jättävät kokouksissa istuvan ja juntaavan sukupolven tekemään sitä jatkossakin, mutta keskenään. Sillä silloin käy niin, että vanhan järjestön perinteille, arvoille ja historialle ei ole enää jatkajia. Pajun mukaan näyttää vahvasti siltä, että perinteinen keskusjohtoinen hierarkkisesti rakentunut järjestökone murenee useammalla kuin yhdellä tavalla. Yhdestä suunnasta suoriin jäsenyksiin perustuvat ammattimaiset edunvalvontajärjestöt eivät tarvitse paikallisyhdistystoimintaa. Toisaalta uudenmuotoiset paikallisyhdistykset eivät tarvitse tai halua keskusjärjestöjä ja näin ollen Pajun mukaan perinteiseen rakenteeseen kuuluvat piirijärjestöt ohitetaan kahdelta puolelta. (Paju 2017, 34)

Paju sanoittaa mielestäni oivallisesti käynnissä olevaa muutosta sanomalla, että järjestökentän muutoksesta voi pitää tai olla pitämättä. ”Jos järjestöt heijastelevat jäsentensä haluja ja toiveita, niin kuin niiden pitäisi, väärää muutosta ei oikeastaan kansalaistoiminnan näkökulmasta olekaan.” (Paju 2017, 32)

Nuorisojärjestöissä nuoret ovat usein mukana aktiivisina toimijoina useilla eri tasoilla. Iso osa nuorisojärjestöistä on myös täysin nuorten itsensä pyörittämiä yhdistyksiä. Suuremmissa järjestöissä hallinto kuitenkin saattaa karata kauas nuorten jäsenten ulottuvilta. Siksi osassa järjestöjä on erikseen kirjattu yhdistyksen sääntöihin, kuinka paljon nuoria tulee olla edustajina järjestön hallinnossa. Sääntöihin kirjaaminen on yksi tapa varmistaa nuorten mahdollisuus osallistua päätöksentekoon järjestön hallinnon kaikilla tasoilla. (Kalliomaa & Uusitalo 2017, 3.)

Kalliomaan ja Uusitalon perustelut ikäkiintiöiden kirjaamisesta sääntöihin tuntuvat työni valossa erittäin perustellulta toimenpiteeltä sen edistämiseksi, että järjestöihin saadaan lisää nuoria päättäjiä. Jos vuosia on jo yritetty toimintatapaa, jossa nuoria toivotaan päätöksentekopaikoille ja se ei ole tuottanut haluttua tulosta eli että nuoria ei edelleenkaan ole mukana päätöksenteossa on mielestäni syytä havahtua ymmärtämään, että jotain on vialla. Vika voi olla päätöksentekokulttuurissa tai siinä, että vanhemmat ja kokeneemmat vie paikat. Tai ettei nuoria tueta ja neuvota. Oli syy mikä tahansa, niin tarvittaessa kiintiöiden avulla suuntaa saadaan muutettua.

Allianssin vuonna 2015 toteuttama Nuorisojärjestöjen Vetovoimaa -hanke, osoitti tuloksissaan, että noin puolet 112 kyselyyn vastanneista järjestöistä koki, että nuorten tavoittaminen oli vaikeaa. Sen arvioitiin johtuvan pääsääntöisesti kahdesta syytä eli siitä, että järjestön toimintatavat kaipasivat uudistamista tai siitä, että järjestön toimintaa ei tunnettu riittävän hyvin. Noin puolet kyselyyn vastanneista myös arvioi, että heidän järjestössään kaivattiin lisää nuorten osallistamiseen liittyvää osaamista. (Taavetti 2015, 35.) On siis perusteltua sanoa, että ohjaajakoulutukseen panostaminen on tärkeää ja osallisuudella tulee olla siellä merkittävä painoarvo. Varmasti on syytä pohtia myös järjestöissä työskentelevän henkilöstön osaamista osallisuuden saralla.

Olen monesti kuullut uudistuksista puhuttaessa vedottavan siihen, että yhdistyslaki vaatii asioita. Yhdistyslakia tarkasteltaessa tarkemmin, se itseasiassa vaatii aika vähän. Se, joka vaatimukset todellisuudessa asettaa, on järjestön itsensä itselleen laatimat säännöt. Niiden muuttaminen demokraattisesti on hidas prosessi, mutta tällä hetkellä saatavissa oleva tieto mielestäni puoltaa sitä, että vanhojen ja hierarkkisten järjestöjen on perusteltua tarkastella sääntöjään säännöllisin väliajoin ja vakavasti pohtia, miten maailman muutokseen pystytään vastaamaan ja olemaan siinä mukana. Sääntöjen tarkoitus on mahdollistaa toimintaa, ei rajoittaa sitä.

7.2 Lopuksi

Jos järjestöissä aidosti halutaan edistää lasten ja nuorten osallisuutta, näen työni tulosten pohjalta siihen muutamia tärkeitä askeleita. Erittäin tärkeässä roolissa ovat

lasten parissa toimivat aikuiset ja heidän osaamisensa osallisuuden edistämiseksi. Osallisuus omassa ryhmässä on toteutettavissa ilman suuria järjestön suunnan muutoksia ja ainoastaan ryhmää ohjaavan aikuisen toimenpiteillä. Tästä syystä näen ohjaajakoulutuksen osallisuuden edistämässä avainasemassa. Kuten työssäni on jo käynyt ilmi niin, lapset ja nuoret haluavat ensisijaisesti vaikuttaa oman ryhmänsä toimintaan. Ohjaajakoulutuksessa on tärkeää tuoda esille tutustumisen ja ryhmäytymisen merkitys ryhmän toiminnassa ja yhteisön muodostuksessa ja yhdessä aloittamisen ja lopettamisen hyödyntäminen sopivina hetkinä tälle työlle sekä luomaan struktuuria ryhmän toimintaan. Ohjaajakoulutuksessa on tärkeää tuoda esille myös tutkitut perustelut osallisuuden puolesta puhuttaessa sekä antaa useampia menetelmiä osallisuuden edistämiseen ryhmässä palautteen pyytämistä ja antamista unohtamatta. Oma ohjaaja on myös erittäin tärkeässä roolissa siinä, saako ryhmä tietoa järjestön muusta toiminnasta ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja tätä asiaa olisi myös syytä korostaa ohjaajakoulutuksessa.

Toinen tärkeä askel on lasten ja nuorten mukaan ottaminen päätöksentekoon. Kalliomaan ja Uusitalon mukaan päätöksentekorakenteita muuttamalla ja sääntökirjausten avulla voidaan edistää lasten ja nuorten osallisuuden toteutumista. Näiden lisäksi tarvitaan myös konkreettisia menetelmiä sekä tahtoa, jotta nuorten osallistuminen toteutuu käytännön tasolla. (Kalliomaa & Uusitalo 2017, 20.) Roosin tutkimus päiväkotiarjesta ja lasten osallisuudesta vahvistaa omalle ajatukselleni siitä, että jos nykyiset päätöksentekotavat ja -muodot, eivät sovi lapsille ja nuorille, on etsittävä uusia ja sopivampia ja niiden etsimisessä on käytettävä asiantuntijoina lapsia ja nuoria. Roos kysyy tutkimuksessaan, että miten pitkälti päiväkotiarjesta löytyvät lasten kuulemisen ja osallisuuden rakenteet ovat aikuismaailmasta lainattuja ja miten toimivia ne ovat lasten keskuuteen upotettuina. Vaikka Roosin tutkimus on sijoittunut varhaiskasvatukseen, siinä nousseet kysymykset ovat hyviä pohdittaviksi myös järjestömaailmassa. Roos nostaa esille päiväkoteihinkin rantautuneet lastenkokoukset, eikä suinkaan ole niistä täysin luopumassa, mutta niiden rinnalla hän kehottaa näkemään erilaisten hetkien arvon, jotta lapset tulevat aidosti kuulluiksi. Erilaisilla hetkillä hän tarkoittaa kirjassaan kertomiaan esimerkkejä, olla aidosti läsnä puskien juurella tai ötököitä ihmettelemässä. Kirjassa tulee hyvin esille myös havainnointi työmuotona. Lapsia ja tilanteita havainnoidaan aktiivisesti ja havainnot kirjataan ylös. (Roos 2016, 89) Jos niiden perusteella

voidaan tehdä muutoksia päiväkodin arjessa, miksei siis myös järjestöissä? On aiheellista kysyä, että tarvitaanko aina päätöstä, joka on tehty jossain kokouksessa?

Haluan vielä lopuksi tiivistää työni myötä nousseet ajatukset ja tärkeät kysymykset listaksi, joita lasten- ja nuorten kanssa toimivissa järjestöissä kannattaisi pohtia, kun miettään osallisuutta sekä miten sitä parhaiten edistettäisiin:

- Voidaanko aidosti sanoa, että lapset ja nuoret pääsevät vaikuttamaan ja ovatko lapset ja nuoret jo mukana päättämässä? Jos vastaus on ei tai ei riittävästi, niin tässä muutama vinkki, miten lasten ja nuorten päätöksentekoon osallistumista voi aidosti edistää:
 - päätöksenteon muuttamista niin, että se on selkeämpää ja helpommin ymmärrettävää, jotta lasten ja nuorten on helpompi tulla mukaan ja kokoukset ovat kiinnostavia
 - ikärajoja sääntöihin varmistamaan, että päättäjissä on riittävästi nuoria, eikä hallinto karkaa kauas nuorten ulottuvilta
 - lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotto, jotta lapset ja nuoret ja heidän toiveensa ja tarpeensa pysyvät jokaisessa päätöksessä päättäjien mielessä
 - laaja-alainen strateginen työskentely, jossa koko jäsenistö lapsia ja nuoria myöten osallistetaan mahdollisimman laajasti mukaan yhteisten isojen linjausten tekoon
 - osallisuuden portaiden käyttäminen työkaluna osallisuutta kehitettäessä ja sen nykytilaa arvioitaessa
- järjestön rakennetta ja päätöksentekoa kannattaa arvioida kriittisesti mm. seuraavien kysymysten valossa:
 - tukeeko rakenne järjestön ydintoiminnan järjestämistä?
 - tuntuuko se sopivalta tai liian raskaalta/moniportaiselta?
 - käsitelläänkö samoja asioita monella portaalla?
 - voisiko päätöksentekorakennetta selkeyttää ja keventää?
 - onko hallinnon kulut terveessä suhteessa toiminnan kuluihin?
- ohjaajien koulutus

- ohjaajakoulutukseen panostaminen on tärkeää. Osaavat ohjaajat = laadukasta toimintaa
 - sopivan ryhmäkoon ja ikäjakauman miettiminen
 - taitoja ja tietoa, miten juuri meillä toimitaan ohjaajana
 - osallisuus omassa ryhmässä sekä laajemmin koko järjestössä
 - vuorovaikutus lasten/nuorten ja aikuisten välillä
 - yhteisöllisyyden ilmapiiri
 - ryhmäytymiseen panostaminen
 - ohjaajan tiedostusvastuu ryhmälleen, jotta se saa tietoa myös järjestön muusta toiminnasta, jotta lapset ja nuoret voivat itse valita, mistä ovat kiinnostuneita ja mihin haluavat osallistua/missä olla mukana
 - vertaistuen/mentoroinnin järjestäminen
 - havainnointi työmuotona
 - ohjaajien työn arvostus ja kiittäminen/palkitseminen
- toiminta
- säännöllinen palautteenkeruu ja aito mahdollisuus vaikuttaa ryhmän toimintaan
 - etsiä ja löytää tasapaino perinteiden vaalimisen ja uudistumisen kesken
 - enemmän ”tuunaa mun perinne” -tyylistä ajattelua, jossa perinnettä maustetaan tai muutetaan uudella tavalla
 - antaa tietoa ja kampanjoida aktiivisesti lapsen oikeuksien ja osallisuuden puolesta

Toimintaan osallistuvan ja järjestössä harrastavan lapsen ja nuoren näkökulmasta työni nostaa esille sen, että lapsia ja nuoria kiinnostaa yleensä nimenomaan oman ryhmän toimintaan vaikuttaminen ja se tulisi mielestäni mahdollistaa monipuolisesti. Työni tuo esille myös sen, että lapsen/nuoren näkökulma on mahdollista ottaa huomioon joka askeleella, asioita on mahdollista tehdä yhdessä, jos aikuisilla ohjaajilla ja päättäjillä vaan on halua sekä tietoa, kuinka toimia.

Aikuisen vapaaehtoisen tai palkatun ohjaajan näkökulmasta työssäni nostetaan esille laadukkaan ja mielenkiintoisen ohjaajakoulutuksen tarjoamisen tärkeys sekä kiinnitetään huomiota siihen, että ohjaajia täytyy tukea sekä arvostaa.

Päätöksentekijän näkökulmasta työni tarjoaa työkaluja, tarvittavaa tietoa sekä näkökulmia ja askeleita osallisuuden eteenpäin viemisessä.

Työni on paljastanut, että järjestöillä olisi osallisuuden portaikolla vielä askelmia nousevana. Työni on myös osoittanut mielestäni sen, ettei osallisuutta voi pohtia irrallisena asiana, vaan se liittyy vahvasti kaikkeen päätöksenteosta koulutukseen ja yhteisöllisyydestä ryhmäytymiseen. Kehittääkseen todellista osallisuutta järjestön on kehitettävä samalla lähes kaikkea rakenteista toimintatapoihin.

LÄHTEET

- Flowers, Nancy (toim.): *Compasito: Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja*. 2.uudistettu painos 2009. Suomennos Maijala, Kaisu & Tonteri, Marja-Liisa, 2012 Saarijärvi.
- Gellin, Maija, Gretschel, Anu, Matthies, Aila-Leena, Nivala, Elina, Oranen, Mikko, Sutinen, Riikka & Tasanko, Pia 2012. Lasten ja nuorten asema hyvinvointipalveluissa. Teoksessa Kiilakoski, Tomi ja Gretschel, Anu Muistiinpanoja Demokratiaoppitunnista. Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla? Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 57, Helsinki.
- Hanhivaara, Pirjo 2006. Maailmaa syleilevä osallisuus - osallisuuden suhde kouluun. Nuorisotutkimus 3/2006. http://demello.fi/documents/Maailmaasyleileväosallisuus_artikkeli_NT_2006.pdf Viitattu 28.1.2018
- Hart, Roger 1992. *Children's Participation: From Tokenism to citizenship*. UNICEF International Child Development Centre (nyt: Innocenti Research Centre), Florence, Italy. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf Viitattu 5.2.2018
- Heikkala, Juha 2001. *Järjestön strategia*. Tampere: Tampere University Press.
- Huttula, Tapio, Lehtinen, Leena & Röksä Jarmo 2016. Humak strategia 2020: www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/07/Strategia-humak-2020-1.pdf Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 21. Helsinki. Viitattu 2.4.2018.
- IFM-SEI (International Falcon Movement – Socialist Educational International) Partnership for participation, *Child Participation Handbook 2016*. <http://ifm-sei.org/en/publications/partnerships-for-participation-handbook-on-child-participation> Viitattu 28.1.2018
- Junttila-Vitikka, Pirjo & Peitso, Virpi 2016. *Sinä olet demokratiakasvattaja. Opas demokratiakasvatukseen*, 1. painos (pdf). Koordinaatti – Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus, Oulun kaupunki.
- Kalliomaa, Johanna & Uusitalo Kirsi 2017. *Nuorten osallistuminen järjestöissä*. Valtion Nuorisoneuvosto & Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry, Helsinki.
- Kiilakoski, Tomi 2008, *Oppimisen monet kasvot*, CIMOn verkkolehti Campus 1/2008 http://home.cimo.fi/campus/1_2008/oppiminen.html Viitattu 2.10.2017
- Kiilakoski, Tomi, Gretschel, Anu & Nivala, Elina 2012. *Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi*. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) 2012. *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 11, 15.
- Lapsen oikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto 2018. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsivaikutusten-arviointi> Viitattu 3.3.2018.
- Myllyniemi, Sami 2014. *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*. Helsinki: Hakapaino.
- Määttä, Mirja & Asikainen, Elina & Saastamoinen, Mikko 2016. *Tukeminen ja pakot nuorten vaikeutuneissa koulutussiirtymissä*. Nuorisotutkimus-lehti 1/2016. Nuorisotutkimusseura ry.

- Nyman, Tarja 2015. Toimijuuden vahvistaminen ja johtaminen järjestötyössä. Teoksessa Riikonen, Satu ja Nyman, Tarja (toim.) 2015. Moninainen ja kehittyvä järjestötoiminta: Elinvoimaisuutta ja uudistavaa ajattelua toimintaympäristön muutoksessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 10, Helsinki.
- Paju, Petri 2007. Nuorten valtakunnallinen osallisuushanke, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisusarja 18. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/osallisuushanke.pdf> Viitattu 18.1.2018
- Paju, Petri 2017. Syliä tähteeksi. Järjestöjen elämää ja elämää järjestöissä. Lasten Suojelun Keskusliitto. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Pajulammi, Henna 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Percy-Smith, Barry & Thomas, Nigel 2010. A Handbook of Children and Young People's Participation. Oxon: Routledge.
- Rasku-Puttonen, Helena (toim.) 2006. Teoksessa Kasvatusvuorovaikutus Karila, Kirsti, Alasuutari, Maarit, Hännikäinen, Maritta, Nummenmaa, Anna Raija & Rasku-Puttonen, Helena (toim.) 2006. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Santalainen, Timo 2009. Strateginen ajattelu & toiminta. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Seppänen, Hanna 2015. Jäsenten kuuntelu järjestöjen nuorisotoiminnan kehittämisessä. Case Suomen Nuorisoseurat. Opinnäytetyö, kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Humanistinen Ammattikorkeakoulu.
- Taavetti, Riikka 2015. Nuorisojärjestöjen Vetovoimaa. Katsaus valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen toimintaan järjestöille suunnatun kyselytutkimuksen perusteella. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Helsinki.
- Terveys- ja hyvinvoinninlaitos: Lapsivaikutusten arviointi [https://thl.fi/fi/web/lapset-
nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/miten_arvioida/lapsivaikutusten_arviointi](https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tueksi/miten_arvioida/lapsivaikutusten_arviointi) Viitattu 3.3.2018.
- Toikko, Timo & Rantalainen, Teemu (toim.) 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Vastapaino
- Turja, Leena 2010. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Teoksessa L. Turja & E. Fonsén (toim.) Suuntana laadukas varhaiskasvatus. Professori Eeva Hujalan matkassa. 2010. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus Ry
- Vilkkä, Hanna 2007. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Wallius, Anniina 2017. Uutinen: Viron 16-vuotiaat saivat äänestää, Suomessa seurataan kokemuksia – "Metsään mennään, jos katsotaan vain äänestysprosenttia", YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-9891299> Viitattu 19.3.2018.

Keskustelut:

- Filén, Iija. Toiminnanjohtaja, Uudenmaan aluetoimisto, Nuorisoseurat. Joulukuu 2017. Vantaa. Sirenne, Soili.
- Hakolampi, Anni. Toiminnanjohtaja, Pinskut. Joulukuu 2017. Helsinki. Sirenne, Soili.
- Havu, Silja. Nuorisotoiminnan aluepäällikkö, Etelä-Suomi, Settlementti. Tammikuu 2018. Helsinki. Sirenne, Soili.

Konttinen, Ulla. Toimialajohtaja, harrastustoiminnan tuki, Nuorisoseurat. Joulukuu 2017. Vantaa. Sirenne, Soili.

Lönnqvist, Miikka. Vs. toiminnanjohtaja, Nuoret Kotkat. Puhelinkeskustelu 13.4.2017.

Väänänen, Lea. Toiminnanjohtaja, Nuoret Kotkat. Joulukuu 2017. Helsinki. Sirenne, Soili.

Rintala, Marianne & Heikkinen, Eveliina, opiskelijakollegat vertaisoarjoijina 2017.

Internet-sivut:

Euroopan komissio ja Eurodesk-verkosto 2012. Euroopan nuorisoportaali: http://europa.eu/youth/eu/article/54/1726_fi Viitattu 2.10.2017.

Kirkkohallitus 2018: <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content46688F> Viitattu 3.3.2018.

Lapsi- ja varhaisnuorisojärjestöt 2009. Mun Vuoro -hanke: <http://slideplayer.fi/slide/2626052/> Viitattu 2.4.2018.

Lapsi- ja varhaisnuorisojärjestöt 2017. Lastenviikko: www.lastenviikko.info Viitattu 2.4.2018.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2018: <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteissa> Viitattu 2.4.2018.

Lait:

Laki valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta 357/1972 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1972/19720357> Viitattu 22.4.2018.

Nuorisolaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> Viitattu 22.12.2017.

Perustuslaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> Viitattu 22.12.2017.

Järjestöjen nettisivut:

Nuoret Kotkat: www.nuoretkotkat.fi Viitattu 1.4.2018.

Nuorisoseurat: www.nuorisoseurat.fi Viitattu 1.4.2018.

Pinskut: www.pinskut.fi Viitattu 1.4.2018.

Setlementti: www.setlementti.fi Viitattu 1.4.2018.

Muut lähteet (järjestöjen omat materiaalit):

Nuorten Kotkien Keskusliitto, strategia

Nuorisoseurat, strategia

Pinskut, strategia

Setlementti, strategia

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupapohja

Liite 2. Nuorten Kotkien Nuorisokongressin etenemissuunnitelma

Liite 3. Tiedote tutkittaville ja suostumus tutkimukseen

Liite 4. Osallisuustyöpaja

LIITE 1. Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPA

YAMK-opinnäytetyö osallisuuden kehittämistä lapsijärjestöjen paikallistason toiminnassa.

Opinnäytetyön tekijä: Soili Sirenne

Sähköposti: soili.sirenne@nuoretkotkat.fi, soili.sirenne@gmail.com

Puhelinnumero: 0505815288

_____ (järjestön nimi) on mukana Soili Sirenteen
YAMK-opinnäytetyössä.

Opinnäytetyö on osa Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi YAMK tutkintoa. Opinnäytetyön tilaajana toimii Nuorten Kotkien Keskusliitto ja ohjaajana Pia Lundbom Humanistisesta Ammattikorkeakoulusta.

Opinnäytetyössä mukana olevat ryhmät ja ryhmien jäsenet eivät ole tunnistettavissa valmiista työstä. Ryhmän jäseniltä ja alaikäisten lasten vanhemmilta pyydetään erikseen lupa olla mukana opinnäytetyössä.

Työpajojen ja haastatteluiden nauhoitteet tallennetaan vain tätä opinnäytetyötä varten ja tuhotaan sen valmistuttua.

Valmiit Humanistisen Ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt tallennetaan ammattikorkeakoulujen verkkokirjasto Theseukseen.

Päivämäärä, paikkakunta

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2. Nuorten Kotkien Nuorisokongressin etenemissuunnitelma

Toimenpide	Kuka toimii ja miten	Aikataulu	Miten seurataan	Kuka tukee	muuta huomioitavaa (esim. mahdolliset yhteistyötahot, kustannukset...)
1.Suoraa viestintää	Liittokirje koko jäsenistölle, Miikka L. vastaa, että lähtee toimimaan. Nuorille perustettu oma FB – ryhmä ”NNK Kotkanuoret”.	Seuraava kirje		Koulutustyöryhmän jäsenet ja liiton työntekijät mukana FB-ryhmässä.	Jokaisella vastuu toimittaa ajantasaiset yhteystiedot
2.Nettisivuilla ajantasaista tietoa, piirien sivuilla myös liiton tapahtumat	Riina S. vie piirien puheenjohtajien tapaamiseen.	Edustajiston kokouksen yhteydessä	Sivujen päivitykset/ vertsut		
3.Viestitään nuoremmille nuorille mahdollisuudesta toimia vertsuna ja mitä vertsuna toimiminen on.	Leireillä esim. vertsut kertoo nuoremmille nuorille vertsutoiminnasta. Vastuuhenkilö: Laura M.	Omat leirit ja tapahtumat	Kysellään nuorilta, onko markkinoitu esim. FB-ryhmässä tai vertsutapaamisissa.	Piirit	
4. Vertsut enemmän mukaan ja suunnittelemaan toimintaan	Liiton työryhmiin hakeminen, edustajistoon piirin edustajaksi, oman osaston hallintoon, kerhoon ohjaajaksi, leirille ilmoittautuneet vertsut kutsutaan suunnittelemaan leiriä. Nuoria pyydetään mukaan toimintaan ja suunnittelemaan.	Työryhmiin seuraava haku vuosille 2017-2018 Syyskokoukset Tapahtumat/Leirit	Työryhmien kokoonpanot, alueelliset ja piirin hallintoelimissä nuorten osuus.	Liiton työntekijät-työryhmät, alueelliset ja piirin toimijat	
5. Nuorille oma leiri	yhteistyö demarinuorten kanssa, järjestetään yhteistyöllä leiri ensi kesänä 2017 liiton järjestämä, jotta kaikkialta mahdollisuus osallistua nuorilla mahdollisuus osallistua suunnitteluun, mutta leirillä olla	Viety esitys myös edustajiston kokoukseen, esittely 29.10.	Edustajiston päätös asiasta - pöytäkirja	Marja K. edustajistossa yhdessä nuorten kanssa	Nuoret haluavat, osallistua ja markkinoida heti

	leiriläinen, mahdollisuus osallistua piirirajojen yli toisten piirien toimintaan. Vastuuhenkilö: Miikka L.				
6. Vertsuvaihto	kv-sisarjärjestöihin tutustuminen, kv-vieraiden kutsuminen meidän olemassa oleviin tapahtumiin, pienellä porukalla vastavierailulle. Riina S. vie piirien puheenjohtajien palaveriin.	NKK:n vuoden 2017 toimintasuunnitelmaan on kirjattu: KV- toiminnan monipuolistamiseksi selvitetään vertsuvaihtoa veljesjärjestöjen kanssa. Viety esitys myös edustajiston kokoukseen, esittely 29.10	Liittohallitus Nuorisokongressin edustajat	Marja K. edustajistossa yhdessä nuorten kanssa	Vinkki: Euroopan tähti – peli Cimo
7. Tiedon kulun parantaminen	Alueelliset tiedotuskirjeet – osallistumismahdollisuus myös muiden piirien leireihin/tapahtumiin	Asia on esitelty 29.10 edustajistossa	Nuorten FB – ryhmään tietoa toimintatavoista	Marja K. edustajistossa yhdessä nuorten kanssa	Liittohallitus tiivistää yhteistyötä nuorisokongressin edustajien kanssa

LIITE 3. Tiedote tutkittaville ja suostumus tutkimukseen

Helsingissä 12.9.2017

Tiedote tutkittaville ja suostumus tutkimukseen

YAMK-opinnäytetyö osallisuuden kehittämistä lapsijärjestöjen paikallistason toiminnassa.

Opinnäytetyön tekijä: Soili Sirenne
Sähköposti: soili.sirenne@gmail.com
Puhelinnumero: 0505815288

Opinnäytetyö on osa Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogi YAMK tutkintoa. Opinnäytetyön tilaajana toimii Nuorten Kotkien Keskusliitto ja ohjaajana Merja Kylmäkoski ja Pia Lundbom Humanistisesta ammattikorkeakoulusta. Työssä ovat mukana Setlementti, Nuorisoseurat sekä Pinskut eli neljä lapsijärjestöä.

Opinnäytetyössä on mukana jokaisesta järjestöstä kaksi lapsi/nuorisoryhmää. Havainnoin ryhmän toimintaa (1 tapaamiskerta) ja pidän ryhmälle työpajan osallisuudesta (1 tapaamiskerta). Työpajassa opitaan, keskustellaan ja tehdään erilaisia harjoituksia osallisuudesta sekä leikitään ja pidetään hauskaa.

Teidän lapsenne ryhmä on valittu mukaan yhdeksi opinnäytetyöni ryhmistä.

Opinnäytetyössä mukana olevat ryhmät ja ryhmien jäsenet eivät ole tunnistettavissa valmiista työstä.

Työpaja videoidaan vain tämän opinnäytetyön tekoa varten. Videota ei katso kukaan muu kuin opinnäytetyöntekijä ja videot tuhotaan työn valmistuttua.

Valmiit Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt tallennetaan ammattikorkeakoulujen verkkokirjasto Theseukseen (<https://theseus.fi/>), josta opinnäytetyö on kaikkien luettavissa työn valmistumisen jälkeen.

_____ (lapsen nimi) saa olla mukana Soili Sirennen YAMK-opinnäytetyössä (ryhmän havainnoinnissa sekä osallisuustyöpajassa)

Päivämäärä, paikkakunta

Lapsen/nuoren oma allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvenny

LIITE 4. Osallisuustyöpaja

OSALLISUUS TYÖPAJA (kesto n.1,5h)

1. ALKULEIKKI (10min)

- tutustumisleikki (ideoita lapsilta):
 - Jos ideoita ei tule, takataskusta löytyy: Etunimen eka kirjaimella ominaisuus ja liike, toistetaan kaikki ringissä perässä eli opetellaan jokaisen nimi, ominaisuus ja liike

2. OSALLISUUS JA HARTIN OSALLISUUDEN PORTAAT (20min)

Mitä osallisuus tarkoittaa? (PIENET JA ISOT)

- listataan asioita yhdessä ylös
- välineet: iso fläppi paperi ja tusseja

PIENET = nämä tehtävät nuorempien kanssa
ISOT=nämä tehtävät vanhempien kanssa

Osallisuus lainsäädännössä ja julistuksissa: (ISOT)

- jaa laput ryhmittäin, pyydä ryhmää tutustumaan lappuun 3min ja kertomaan sitten omin sanoin muille, mitä siinä kerrotaan

Portaat: (PIENET JA ISOT)

Anna ryhmälle laput. Pyydä pohtimaan, mikä lappu vastaa mitäkin ja missä järjestyksessä ovat portailla eli mikä on ylimpänä eli eniten osallisuutta ja mikä alimpana eli vähiten osallisuutta. Pienten kanssa tarkkana sanojen suhteen.

Manipuloida: vaikuttaa ihmisiin taitavasti, muuntaa tietoja oman edun mukaisesti

Näiden kysymysten avulla, voidaan määrittää millä portaalla ollaan?

- Saavatko lapset ja nuoret tietoa asiasta?
- Voivatko lapset ja nuoret ilmaista mielipiteensä?
- Otetaanko heidän mielipiteensä huomioon?
- Kuka tekee päätökset?
- Kuka on vastuussa päätöksen toimeenpanosta?

3. ENERGIZER-KATKO

- Ilotulitus (ryhmät: sihiseviä ja räjähtäviä pommeja, paukkuja joita voi matkia käsiään taputtaen, jotkut ovat pyöriviä sähköisiä). Matki ääniä, muotoja ja liikkeitä. Ensit ryhmät kerrallaan, sitten ilotulitus yhdessä.
- Sademetsä, mitä ääniä siellä kuuluu? Linnut, tuuli, muut eläimet, huudot, taputukset, itsensä läpsyttely, naksuttelut ja napsuttelut jne.

4. OSALLISUUS JATKUU

- Millä portaalla teidän omassa kerhossa tai ryhmässä ollaan? Tai tuleeko mieleen joku muu esimerkki koulusta tai muusta harrastuksesta? Perustele.

5. HARJOITUS: MISSÄ SEISOT? (Harjoitus 35. Compasitosta, sivu 184) (10min)

- Valmiiden Compasiton väittämien lisäksi omia harrastamiseen ja mielipiteen ilmaisuun liittyviä:
 - Minä tykkään käydä täällä

- Lapset voivat vaikuttaa kerhon toimintaan
- Osallistuminen tarkoittaa sitä, että puhuu paljon
- Aikuinen/ohjaaja suunnittelee aina mitä tehdään
- kaikilla lapsilla, nuorimmillakin, on oikeus ilmaista mielipiteensä heitä koskevissa asioissa
- Ryhmämme toimii hyvin
- Aikuinen ei koskaan kuuntele ja ota huomioon lapsia
- Minun mielipiteelläni on ryhmän toiminnassa merkitystä
- Saan tietoa järjestömmme muista tapahtumista ja toiminnasta
- Haluaisin vaikuttaa asioihin ja tekemiseen enemmän
- Haluaisin osallistua kerhon suunnitteluun
- Aikuiset ja lapset/nuoret päättävät yhdessä asioista
- ISOMMILLE HAASTAVAMPIA VÄITTEITÄ (Nosta niitä esille tulleista asioista ja keskusteluista)
 - Vain rohkeat lapset/nuoret voivat osallistua suunnitteluun ja päätöksentekoon
 - Aikuisilla on paljon valtaa
 - Olen kiinnostunut päätöksenteosta järjestössäni
 - En tiedä kuka päättää leirin järjestämisestä, leirimaksusta, ohjelmasta (ota joku esimerkki)
 - Haluaisin itse päättämään asioista
 - Asiat päätetään kokouksissa ja niissä on tylsää
- välineet: lapuille tekstit "samaa mieltä" ja "eri mieltä".

6. KEHITETTÄVÄÄ (10 min)

- Osallistujat saavat kirjoittaa lapuille huomioita ja kehitettävää oman ryhmän toiminnassa ja nimenomaan miten parannetaan lasten/nuorten osallisuutta ryhmässä
- Toisille lapuille palautetta työpajasta, hyvää, huonoa, herättikö ajattelemaan jne.?
- Välineet: kahden värisiä post it -lappuja ja kyniä

7. LEIKKI (10 min)

- Baby on the highway (vauva maantiellä, pesukone, leivänpaahdin, yrjöävä kenguru, tehosekoitin, james bond)